

Beate Larsen Aakerøy

Byens bibliotek

**Om biblioteket som en del av byutviklingen i
Moss og Kongsberg**

**Masteroppgave 2016
Master i Bibliotek – styring og ledelse
Høgskolen i Oslo og Akershus, Institutt for Arkiv- bibliotek- og informasjonsfag**

Sammendrag

I oppgaven sees det på mål og motivasjon for at Moss kommune og Kongsberg kommune valgte å flytte sine bibliotek til en ny lokalisering i sin kommune i år 2002 og 2015. Det viktigste målet i begge casene var at man benyttet bibliotekene som et middel i revitalisering av bydeler. Tett knyttet opp til byutviklingsaspektet var også forventningen om at man ville oppnå betydelige synergier ved den nye lokaliseringen. Selv om byutvikling framstår som det viktigste argumentet, betyr ikke det at biblioteket i seg selv ikke hadde betydning. Funnene viser tvert imot klart at bibliotekene anses som viktig både i forhold til sine verdier og sine funksjoner. Det er også tydelig at argumentasjon fra henholdsvis år 2002 og 2015 knyttes opp til nasjonale bibliotekfaglige føringer fra de ulike periodene. Funnene viser at begge de to daværende biblioteksjefene opplevde at de ikke i tilstrekkelig grad ble tatt hensyn til i sine bibliotekfaglige anbefalinger, og at flyttingen av bibliotekene ble utført til tross for at dette ikke var deres primære anbefaling. Ved å inngå i byutviklingen er bibliotekene gitt ny legitimitet og en ny rolle, noe som gir nye muligheter dersom bibliotekene posisjonere seg på en rett måte. Biblioteksjefene må synliggjøre bibliotekene, og skaffe seg nødvendig kompetanse innen strategisk ledelse og administrative verktøy.

Summary in English

The goals and motivation for Moss and Kongsberg municipalities to move their public libraries to a new location in year 2002 and 2015 are presented. In both cases the main goal was that the libraries were used to revitalize local districts in the towns. Closely connected to this argument was the expectation that the new location would provide greater synergies. Even if urban development was the main argument, this does not mean that the library in itself was considered to be of no value. On the contrary, the findings show clearly that the libraries were regarded as important both according to their values and their functions. It is also clear that the arguments from 2002 and 2015 are closely connected to national library constraints in these periods. The findings shows that neither of the library managers experienced that these professional advices were sufficiently taken into account, and the moving of the libraries was conducted despite their recommendations. By being included in urban development the libraries are given a new legitimacy and a new role, which gives new possibilities if the libraries position themselves in a right manner. The library managers need to highlight the libraries and obtain the needed competence in management and administrative tools.

Takk

Jeg hadde ikke kunnet skrive denne oppgaven uten bidrag og hjelp fra flere personer. Først vil jeg gi takk til min veileder Sunniva Evjen, som har vært en uvurderlig hjelp fra dag én og til slutføringen av min masteroppgave. En stor takk vil jeg også gi til alle informantene som positivt og velvillig har stilt sin tid til rådighet for meg, uten dere hadde denne studien ikke latt seg gjennomføre. Takk også til alle dere andre som har bidratt med informasjon og vært gode samtalepartnere underveis. Takk til venner og familie som har holdt ut meg meg og mitt realtvt ensidige fagfokus de siste årene, og til gode kollegaer som har båret over med en til tider fraværende sjef. Sist, men ikke minst, takk til min Per Martin, som har støttet meg helhjertet gjennom tre års masterstudie.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag.....	2
1. Innledning.....	6
Problemstilling.....	7
Begrepsavklaring og avgrensing	9
Oppgavens struktur.....	10
2. Forskningsdesign og metode.....	11
Valg av metode.....	12
Valg av caser	13
Dokumentanalyse	14
Intervjuer	14
Måleproblemer.....	16
3. Teoretisk bakgrunn.....	19
Biblioteket	19
Byutvikling	20
Isomorfi	22
4. Tidligere forskning	24
5. Presentasjon av casene	29
Moss.....	29
Kongsberg.....	32
6. Funn og analyse.....	36
Moss.....	37
Byutvikling.....	37
Biblioteket i byutviklingen.....	43
Prosessen	46
Kongsberg.....	47
Byutvikling.....	48
Biblioteket i byutviklingen.....	52
Prosessen	56
Komparativ analyse	58
Byutvikling.....	58
Argumentasjon for flytting.....	60
Prosessen	66
Motsetning eller gjensidig nytte?	70
7. Veien videre	77
Litteraturliste	79
Vedlegg 1: Intervjuguide.....	83
Vedlegg 2: Informasjonsskriv Moss	85
Vedlegg 3: Informasjonsskriv Kongsberg.....	87

1. Innledning

Byutvikling påvirkes både av historiske forhold og framtidige endringer. Industri og næringsliv stiller i dag større krav enn tidligere til teknologi, kompetanse og utvikling, noe som medfører en befolkning med høyere formell kompetanse enn hva situasjonen var tidligere. Det forventes en sterk vekst i innbyggertallet i mange år framover, og den største veksten antas å bli i byer og tettsteder. Vi står også midt i en kommunereform som i løpet av de nærmeste årene vil påvirke byene økonomisk, fysisk og kulturelt. Byutvikling handler i dag i stor grad om å utvikle byer som er gode å leve i, og som er attraktive for næringsliv, befolkning og turister. Strategien for mange byer synes å være en utvikling godt plantet i byens egen historie og identitet, samtidig som man arbeider målrettet for å møte nye behov og forventninger. Kultur har blitt en ny satsing, og bidrar til å gi liv og økonomisk framgang.

Jeg flyttet til Moss for syv år siden, og har vært biblioteksjef her de siste fem årene, og har gjennom disse årene erfart en økende interesse for byutvikling. Moss er kjent som industriby, men de siste tiårene er mye tradisjonsrik industri blitt nedlagt eller «flagget ut», og byen er i dag på mange måter ved et veiskille. Jeg opplever imidlertid at det i Moss er et stort og optimistisk fokus på byutvikling, og politisk så sies det blant annet at kunst og kultur, inkludert biblioteket, har en rolle å spille når det gjelder å videreutvikle byen, og bidra til å gjøre den attraktiv.

Men samtidig spør jeg meg hvor viktig biblioteket egentlig er i en byutviklingsstrategi, og ikke minst hvordan det konkret kan bidra i dette arbeidet? Gjennom årene har jeg besøkt flere byer hvor jeg opplever at bibliotekene aktivt bidrar til byens beste, enten det er i form av sin arkitektur, sitt innhold, arrangementer eller at de er spesielt designet for å møte behovene der de er lokalisert, som for eksempel Ide Stores i London. Slik jeg ser det er også Openbare Bibliotheek i Amsterdam et flott eksempel på et bibliotek som bringer revitalisering og nytt liv inn i en bydel. I 2002 ble også Moss bibliotek flyttet til et tidligere industriområde i byen, som en bevisst strategi i revitalisering av denne bydelen.

Som jeg har påpekt er altså mange byer i Norge i en prosess med fokus på byutvikling. Jeg vurderer det derfor som svært viktig at også *bibliotekene* i disse byene spør seg selv hvordan de kan bidra positivt i utviklingen av sin by, og være en faktor som faktisk blir regnet med. Bibliotekene må være offensive når det gjelder å se på nye utfordringer og muligheter, og

vurdere gjennomføring av nødvendige endringer. Men jeg er også nysgjerrig på i hvilken grad politikere og kommuneplanleggere regner bibliotekene med som en faktor i den strategiske utviklingen av byene, for eksempel i forbindelse med kommunesammenslåingen. Jeg mener at bibliotekene må bli sett og anerkjent av disse for å styrke sin betydning lokalt.

I min masteroppgave ved Høgskolen i Oslo og Akershus og studiet *Bibliotek – styring og ledelse*, er ett av fokusene på hvordan man som bibliotekleder kan møte samfunnsutviklingen, og hvordan dette påvirker handlingsrommet og rollen til bibliotekleder og til biblioteket. Jeg har derfor valgt å skrive om biblioteket i byutviklingen, og hva som fra et byutviklingsperspektiv er bibliotekenes viktigste bidrag, da jeg mener at dette er nær knyttet opp til et ledelsesfokus. Jeg har valgt å belyse dette med en kvalitativ, komparativ analyse med utgangspunkt i to caser, *Moss* og *Kongsberg*. I begge byene ble biblioteket flyttet som en del av en strategisk byutviklingsplan, og jeg vil undersøke hva som var målet og motivasjonen med denne flyttingen. Under vil jeg belyse dette nærmere ved min problemstilling og forskningsspørsmål.

Problemstilling

Problemstillingen tar utgangspunkt i at bibliotekene ble flyttet til en annen bydel, i Moss skjedde dette i 2002 og i Kongsberg i 2015. I Moss ville man restaurere og videreutvikle flere gamle bygninger i et tidligere industrimiljø, og la biblioteket inngå i dette, mens det i Kongsberg ble besluttet å etablere et nybygg som skulle huse biblioteket sammen med en rekke andre ulike virksomheter og funksjoner. I begge byene var det et sentralt argument at etableringen skulle bidra til byutvikling og til revitalisering av området.

Min problemstilling er:

Moss bibliotek og Kongsberg bibliotek har de senere årene blitt flyttet og reetablert i en nytt område i sin kommune. Ble biblioteket brukt bevisst i strategisk byutvikling, og hva var i så fall målet og ambisjonen med dette?

Når jeg i problemstillingen spør om flyttingen av bibliotekene inngikk i en bevisst og strategisk byutvikling, så er dette nærmest et retorisk spørsmål. De fleste av dagens norske byer driver selvsagt en bevisst og strategisk byutvikling, og til dels er dette lovpålagt gjennom kommuneplaner og reguleringsplaner. Det er likevel ulikt hvor strategisk de *faktisk* jobber, i noen tilfeller kan det være et sprang mellom vedtatte planer og gjennomføringene av disse, i

andre tilfeller er kanskje strategiene ikke godt nok forankret. Jeg vil derfor vurdere dette i forhold til planleggingen av flyttingen av bibliotekene. Videre fokuserer jeg på biblioteket i byutviklingen. Er bibliotekene i Moss og Kongsberg *generelt* ansett som viktige i de byutviklingsstrategiene som kommunene har, og i så fall på hvilken måte? Og i hvilken grad er biblioteksjefene opptatt av byutvikling, og ser biblioteket som en del av helheten i byen?

Men det primære fokuset i oppgaven er argumentasjonen i forkant av flyttingen, og prosessen rundt dette. Hva var *målet* med å flytte biblioteket, hva mente man at man ville oppnå? Var det noe spesielle funksjoner eller verdier ved biblioteket som ble ansett som viktige i et byutviklingsperspektiv? Og her har alle argumenter relevans, både de som talte for flyttingen, og de som talte imot. Mener de for eksempel at flyttingen av biblioteket vil bidra til å øke byens attraksjonskraft og tiltrekke seg folk med utdanning og ønske om en mer urban livsstil? Er det hensyn til byutvikling som veide tyngst, eller at biblioteket ved flyttingen oppnår ønskede synergier med andre institusjoner i byen? Det kan også være noen som mener at biblioteket faktisk fungerte best der det tidligere var lokalisert, og hvorfor mener de i så fall det? Det vil her også være interessant å se hva som er argumentenes *forankring*, om det er bibliotekfaglige hensyn som anses som viktigst, for eksempel at flyttingen vil gi en bedre realisering av nasjonale bibliotekfaglige føringer, eller om hovedargumentene går på utvikling av byen.

Jeg stiller også spørsmål ved selve planleggingsprosessen, hvordan den foregikk, og om hvem som hadde innflytelse på denne. Prosessen er relevant for problemstillingen fordi den kan si noe om *hvem* som bringer mål og argumenter på folkebibliotekets vegne til torgs. Er det primært politikerne sin stemme vi hører her, eller er det kommuneadministrasjonen ved for eksempel kultursjefen? Og har biblioteket og biblioteksjefen hatt en sentral rolle i prosessen, har de i det hele tatt blitt hørt, eller går byutvikling ”over hodet” på biblioteksjefene? Sist, men ikke minst, er forholdet mellom byutvikling og det bibliotekfaglige interessant. Dersom funnene indikerer et spenningsforhold mellom disse to aspektene, kan det da sies at byutvikling i noen tilfeller kan synes å stå i motsetning til det å oppnå optimale forhold for bibliotekfaglig drift og utvikling?

For å svare på problemstillingen har jeg formulert fire forskningsspørsmål, inndelt etter følgende hovedfokus: byen, argumentasjon for flyttingen, beskrivelse av

planleggingsprosessen, og om forholdet mellom byutvikling og bibliotek.

1. Hvor viktige var bibliotekene i en helhetlig byutviklingsstrategi de to byene? Oppfattet bibliotekene seg som en del av byutviklingen, eller var deres primære fokus på det bibliotekfaglige?
2. Hvordan ble flyttingen av biblioteket begrunnet? Var det noen spesielle verdier og funksjoner ved biblioteket som ble fremhevet som viktige, eller ble flyttingen i hovedsak begrunnet med andre forhold, for eksempel byutvikling?
3. Hvordan foregikk planleggingsprosessen, og i hvilken grad inngikk bibliotekene i denne?
4. Basert på erfaringene fra casene, virker det som om det er en motsetning mellom byutvikling og det bibliotekfaglige, eller ser dette primært ut til å være en gjensidig nytteforhold?

Begrepsavklaring og avgrensing

Jeg vil her kort gjøre rede for noen av de begrepene som er sentrale i min oppgave. Jeg benytter begrepene *mål og motivasjon*. Med mål tenker jeg her på de formelt vedtatte mål for byutvikling, slik de framkommer i politisk vedtatte planer og dokumenter, særlig i kommuneplan og sentrumsplan. Begrepet motivasjon brukes innen flere ulike fagområder, men kan betegne det som styrer vår atferd og setter den i sving. Motivasjon handler også om hvilke mål vi setter oss og hvilke valg vi tar (Motivasjon, 2013). *Strategisk byutvikling* vil bli beskrevet i oppgavens teoridel.

I oppgaven har jeg valgt å bruke begrepet *bibliotek* og ikke folkebibliotek, unntatt i de tilfellene der det er nødvendig å bruke ”folkebibliotek” for å skille det fra andre bibliotektyper. Grunnen til det er at mine caser heter bibliotek (Moss bibliotek, Kongsberg bibliotek), samt at det er dette begrepet jeg selv er vant med å benytte.

I min oppgave vil jeg undersøke mål og motivasjon for flytting av bibliotekene, inkludert forholdet mellom byutvikling og det bibliotekfaglige. Men jeg vil ikke vurdere hvorvidt det var riktig å flytte bibliotekene, og hvilken lokalisering som var best. Det ville da ha vært

nødvendig med en annen problemstilling og parametre for å vurdere effekten av ulike lokaliseringer opp mot hverandre.

Oppgavens struktur

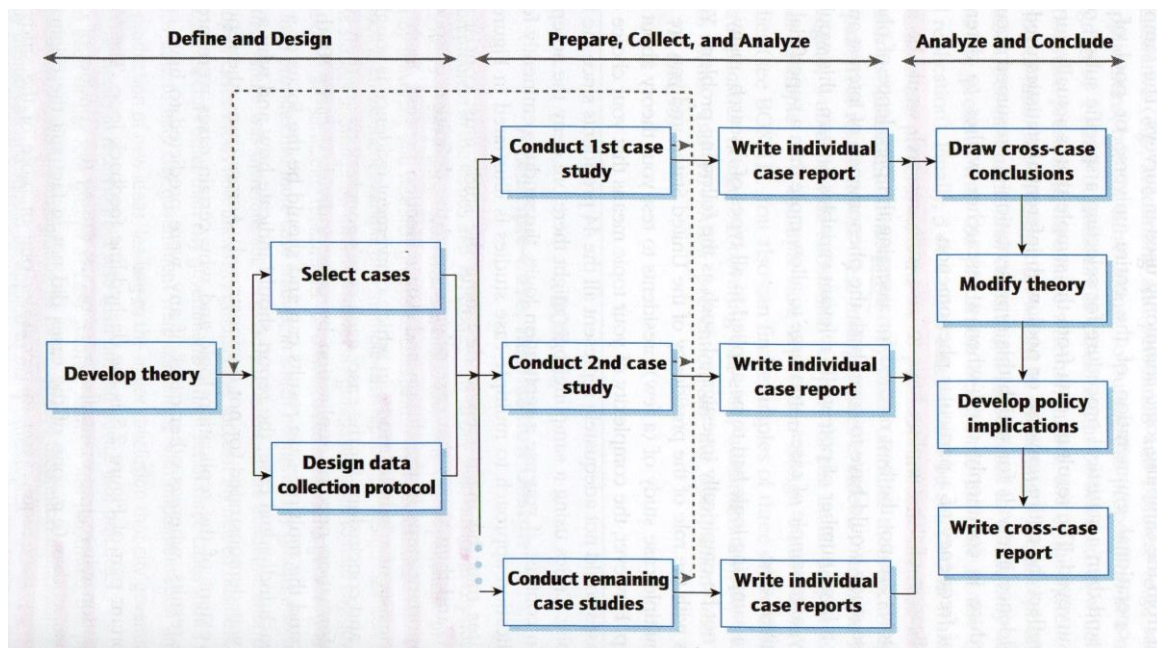
Etter at jeg her har beskrevet problemstilling og forskningsspørsmål, vil jeg beskrive og begrunne metodevalg, det vil si *hvordan* jeg har tenkt å besvare de spørsmålene jeg stiller. Deretter vil de jeg presentere relevant *teori*, i første rekke går dette på forståelse av byutvikling. Men jeg gir også et overblikk over de siste årenes nasjonale bibliotekpolitikk, da jeg antar at dette kan ha påvirket argumentasjonen bak flyttingen av bibliotekene. Begrepet isomorfi vil også bli forklart, da det har betydning for deler av argumentasjonen og prosessen. Tidligere *forskning* på bibliotek og byutvikling blir så presentert, og dette vil bli brukt aktivt i forståelsen og analysen av min egen forskning. Jeg vil deretter presentere de to *casene*, både byene, bibliotekene og planleggingsprosessen i forbindelse med flyttingen. I kapitlet *Funn og analyse* vil først funn fra hver av casene vises separat, etterfulgt av en komparativ analyse. Helt til slutt vil jeg kort vise hvordan det gikk med de to bibliotekene etter flyttingen, og peke på mulig videre forskning på bakgrunn av mine funn.

2. Forskningsdesign og metode

I denne oppgaven søker jeg svar på om folkebibliotek blir brukt bevisst i strategisk byutvikling, og hva som i så fall er ambisjonen og målet med det. Jeg har valgt å gjøre en casestudie, som er en kvalitativ metode, og jeg har benyttet to ulike byer og deres bibliotek som caser. I dette kapitlet vil jeg vise hva som er bakgrunnen for valg av metode. Videre vil jeg beskrive selve undersøkelsesprosessen, samt hvordan jeg har gjennomført analysen av de innsamlede dataene.

Kunnskapssyn i oppgaven er *sosial konstruktivisme*, som ifølge Berger og Luckman (gjengitt etter Ringdal 2013, s. 43) kan defineres som at den sosiale virkeligheten er konstruert og gjenskapes gjennom handlinger og interaksjon mellom mennesker. Det vil si at både organisasjoner og politiske prosesser er sosiale konstruksjoner, noe som ikke er gitt én gang for alle, men som er skapt av oss. Sosial konstruktivisme er også epistemologisk, altså hvor sikre vi kan være på at den kunnskapen vi har er rett. I denne oppgaven undersøker jeg hvordan ulike personer og profesjoner har samhandlet ved flytting av biblioteket til en ny bydel. Hvilken ”versjon” av virkeligheten har påvirket dem, og dersom de har ulik forståelse, i hvilken grad har dette i så fall påvirket deres argumentasjon for eller imot flyttingen av biblioteket?

Forskningsdesign er det rammeverket som viser hvordan forskeren går fram for å besvare problemstillingen. I planleggingen av min forskning syntes jeg at Yin (2014) sin beskrivelse av en flercasestudie (figur 1) gir god mening. Det beskriver hvordan man innledningsvis utvikler et teoretisk utgangspunkt for forskningen, velger relevante case og utarbeider en beskrivelse av hvordan datainnsamlingen skal utføres. Deretter gjennomføres de enkelte undersøkelsene og det blir skrevet separate caserapporter. Til sist lages det en felles analysedel hvor erfaringer og konklusjoner fra enkeltcasene trekkes på tvers av casene.

Figur 1

Det spesielle ved denne modellen er at den tydeliggjør at man underveis i undersøkelsen vil kunne få behov for å gå tilbake og modifisere de teoriene og antagelsene man hadde som utgangspunkt. Jeg anser det som realistisk at jeg i løpet av datainnsamlingen vil få behov for å justere den forståelsen jeg hadde med meg inn i undersøkelsen. For selv om den forskningen jeg gjør er beskrivende, og dermed ikke tar utgangspunkt i teori for å etterprøve denne, vil det likevel være et vekselspill mellom bakgrunn og forståelse og det faktiske møtet med og analyse av casene. ”Without such redesign, you risk being accused of disorting or ignoring the discovery, just to accomodate the original design” (Ying 2014, s. 61)

Valg av metode

Generelt kan det sies at det er *problemstillingen* som bestemmer hvilken metode som er best egnet å benytte for å kunne gi svar på problemstillingen. En **kvalitativ** forskningsstrategi egner seg godt der man skal undersøke årsaksforhold, for eksempel en undersøkelse av beslutningsprosesser. Den egner seg også godt når man har behov for å gå inn bak dataene, for å forsøke å finne *meningen* til en hendelse og hvordan denne forstås og tolkes. For å få et best mulig forståelse av hvordan byutvikling drives i en kommune, og i hvilken grad den omfatter biblioteket, har jeg derfor vurdert at en kvalitativ metode er mest egnet.

Ifølge Yin (2014) egner casestudie seg når man skal belyse komplekse spørsmål hvor det ikke er opplagte og klare sammenhenger mellom de fenomenene man studerer. Da en sammenheng

mellom bibliotek og byutvikling verken er opplagt eller entydig, syntes derfor denne metoden å passe godt for å belyse det jeg ønsket svar på. Det finnes flere definisjoner på case, men jeg har her valgt å benytte Yin sin definisjon. Han beskriver caseundersøkelse som en empirisk undersøkelse av et fenomen i sine naturlige omgivelser, hvor båndene mellom fenomenet og konteksten ikke er opplagt, og der flere datakilder benyttes.

Videre har jeg benyttet en **beskrivende** casestudie, det vil si at forskningen ikke på forhånd baserer seg på noen teorisk antagelse, men at den tar sikte på å framskaffe empiri på områder hvor det er lite forhåndskunnskap. En beskrivende casestudie er ikke egnet til å utvikle nye teorier eller modeller, men tar i stedet sikte på å avdekke sosiale forhold og sammenhenger. En slik strategi er også hva man kaller **induktiv**, det vil si at den tar utgangspunkt i det spesielle (for eksempel en case) og vil på bakgrunn av dette kunne forsøke å trekke noen generelle slutninger. Ved beskrivende casestudier bør det velges en metode som får fram flest mulig nyanser, noe som vanligvis krever at man går i dybden på få analyseenheter. Den fordrer nærhet til det som skal undersøkes, den går i dybden, og fokuset er på det spesielle ved casene, detaljer og nyanser. Metodene som brukes er ofte intervjuer og dokumentanalyse.

Valg av caser

Som nevnt innledningsvis er jeg biblioteksjef i Moss, og er interessert i den byutvikling som finner sted her. Jeg var derfor først innstilt på å kun bruke Moss som case, og så det som interessant å fokusere på hvordan denne tidligere industribyen er i ferd med å videreutvikle seg som kulturby, og stadig mer også som en ”forstad” til Oslo. Og ikke minst syntes jeg det ville være spennende å se på hvilken posisjon biblioteket hadde i den strategiske byutviklingen. Men forskningsmessig er det sårbart å undersøke kun én case, og ved å velge flere caser framfor kun én styrkes argumentasjonen i undersøkelsen. Jeg valgte derfor å benytte to analyseenheter og utføre en **flercase-undersøkelse**. I tillegg til Moss har jeg valgt Kongsberg som case. Dersom jeg kun hadde valgt Moss som case kunne det også ha blitt stilt spørsmål ved om jeg som forsker innehar den nødvendige distanse til det jeg forsker på. Ved å velge to caser reduseres den risikoen, ved at de to casene blir beskrevet separat, men også sett i forhold til hverandre.

Valget av Kongsberg var bevisst ut ifra at jeg har ønsket å gjøre en sammenligning av like caser og ikke av caser som er ulike og som kontrasterer hverandre. Ved å velge case som jeg i utgangspunktet anslo til å være relativt like, mente jeg dette vil kunne gi svar på om det er

likheter eller mønstre som går igjen i begge casene. De to casene jeg har valgt er begge kommuner som har flyttet sitt folkebibliotek til en annen bydel, selv om det er med noen års mellomrom (2002 og 2015), og flyttingen inngikk i begge tilfeller som en del av revitalisering av en bydel. En mer inngående presentasjon av de to casene blir gitt i kapittel fem.

Dokumentanalyse

For å belyse de to casene har jeg benyttet flere metoder for å samle inn data, en såkalt **metodetriangulering**. Dette gjør at man får undersøkt fenomenet fra flere perspektiver, og man får testet om ulike metoder fører til noenlunde samme resultat, noe som i så fall vil styrke tilliten til resultatet. Men ifølge Yin (2014) behøver heller ikke avvikende resultater være noe problem, men kan bidra til å gi en mer nyansert beskrivelse og helhetlig forståelse. Metodene jeg har benyttet er dokumentanalyse og samtaleintervjuer.

Dokumentanalysen er todelt, og består for det første av en gjennomgang og analyse av offentlige dokumenter, som politiske vedtak og administrative dokumenter. Dokumentene har jeg i hovedsak fått av kommunenes sentralarkiv, men også direkte fra informantene. Denne delen av dokumentanalysen er egnet til både å gi et faktagrunnlag for prosessen i kommunene, samt at den gir informasjon som direkte belyser av problemstillingen.

I tillegg til offentlige dokumenter, har jeg også valgt å benytte og analysere avisartikler i lokalavisene som omhandler flyttingen av biblioteket, både journalistisk stoff og avisinnlegg som kronikker og leserinnlegg er tatt med. Jeg mener denne analysen vil bidra til å belyse problemstillingen journalistisk og fra det allmenne publikummet, og det antas at avisartiklene vil kunne gi ”et tredje blikk” på argumentasjonen for flytting av bibliotekene. Det er imidlertid viktig å understreke at dette ikke er noen systematisk gjennomgang av avisstoff, men at det kun er tatt med et utvalg basert på deres relevans for problemstillingen. Dette har derfor ikke forskningsmessig pregnans, men må sees på mer som en ”smakebit” som kan gi et inntrykk av hvordan saken ble omtalt i lokalavisen. Jeg mener likevel at dette kan gi et interessant blikk på saken, ikke minst fordi det i begge casene, i tillegg til politisk og faglig uenighet, også medførte et bredt folkelig engasjement.

Intervjuer

Jeg har gjennomført intervjuer med personer fra administrasjon og politikere, som jeg antok satt inne med kunnskap og erfaringer som var relevant i forhold til problemstillingen. Intervju

som metode gjorde at jeg kunne velge å ”forfølge” spesielt interessante utsagn fra informanten og på den måten få fram mest mulig informasjon om akkurat de spørsmålene jeg anser som sentrale.

Når det gjelder utvelgelsen av informanter har det viktigste for meg vært å intervju personer som på ulike måter har vært sentrale, og nært knyttet til, prosessen i de to kommunene. Jeg vurderer det slik at det ikke er antallet informanter som er mest avgjørende, men at de jeg har intervjuet totalt sett kan være bidra til å gi et mest mulig ”sant” og dekkende bilde av prosessen rundt reetablering av bibliotekene. Jeg har derfor foretatt en **strategisk** utvelgelse, og bevisst valgt informanter jeg tror til sammen vil kunne gi et mest mulig dekkende bilde. I begge kommunene er for eksempel kultursjef / kommunalsjef for kultur og velferd, og byplanlegger / byarkitekt intervjuet, da disse naturlig har vært tett på prosessen. I tillegg er det valgt en sentral politiker, henholdsvis ordfører og utvalgsleder for kultur. De to tidligere biblioteksjefene er også intervjuet. Navn på aktuelle informanter fikk jeg ved å spørre personer som var sentrale i prosessen, til dels også ved navn som kom fram i dokumentanalysene.

Oversikt over informantene:

Navn	Rolle	By	Eventuelt politisk parti
Gretha	Ordfører	Moss	Høyre
Guttorm	Biblioteksjef	Moss	
Jan-Egil	Kultursjef	Moss	
Nils	Byarkitekt	Moss	
Geirr	Biblioteksjef	Kongsberg	
Heidi	Kommunalsjef for kultur og velferd	Kongsberg	
Ingebjørg	Kommuneplanlegger	Kongsberg	
Marit	Politiker. Leder av utvalg for kultur og oppvekst	Kongsberg	Arbeiderpartiet

Som en forberedelse til intervjuene utarbeidet jeg en **semistrukturert intervjuguide** (vedlegg 1). Jeg ønsket å møte den enkelte informant med en felles, overordnet intervjuguide, noe som ville gjøre det enklere å kunne sammenligne og finne fellestrekk i analysen av disse. Samtidig var det viktig for meg at guiden tillot en frihet når det gjaldt rekkefølge og i hvilken grad jeg dvelte ved spørsmål og temaer. Det har også vært viktig at informantene fikk stor frihet til å uttrykke seg, for slik å sikre at deres erfaringer og oppfatninger kom best fram. Før intervjuene ble gjennomført skrev informantene under på en avtale hvor de ble gjort kjent med at undersøkelsen ikke er anonym, og at de kan bli gjenkjent ut fra indirekte identifiserbare opplysninger, for eksempel deres fornavn og tittel / funksjon, som det blir opplyst om i undersøkelsen. Samtlige informanter har gitt sin godkjenning av dette (vedlegg 2 og 3).

Intervjuene ble tatt opp med digitalt lydutstyr. Etter at intervjuene er gjennomført ble de transkribert til tekst, og gjennomgått og kodet, slik at de mer systematisk kan benyttes til analysen. Gjennom koding blir det også enklere å sammenligne svarene, både i den enkelte kommune, og på tvers av kommunene. Etter det første intervjuet kom jeg i skade for å slette deler av dette, men jeg hadde benyttet to opptaksenheter slik at deler av intervjuet var besvart. Jeg henvendte meg til denne informanten og informerte om det som dessverre hadde skjedd, og jeg oppnådde dermed å få supplert informasjon fra henne på muntlig (telefon) og via e-post. Jeg mener derfor at denne informantens informasjon i tilfredsstillende grad er blitt representert i oppgaven.

Måleproblemer

Målefeil vil alltid kunne forekomme i forskning, informantene kan huske feil og forskeren kan oppfatte feil. Det er derfor viktig å ha klart for seg hva som er de viktigste feilkildene, og forsøke å manøvrere utenom disse. Innenfor kvantitativ forskning brukes ofte begrepene reliabilitet og validitet som kriterier for kvalitet, og begrepene kan også benyttes innenfor kvalitativ forskning. Jeg velger å benytte de begrepene som Johannesen, Tufte og Christoffersen (2015) knytter til kvalitativ forskning, nemlig pålitelighet (reliabilitet), troverdighet (begrepsvaliditet), overførbarhet (ekstern validitet) og bekreftbarhet (objektivitet).

Pålitelighet er knyttet til datainnsamling, om det er konsistens og stabilitet i målingene. Den datainnsamling jeg gjør består blant annet av intervjuer. Som forsker bruker jeg her meg selv

som instrument, og tolker det jeg ser og hører. Min egen faglige bakgrunn og profesjon er bibliotekar, og jeg er i dag biblioteksjef i Moss, som er en av de to byene jeg valgte å benytte som case, noe som kan være problematisk ved at jeg kommer ”for nær” både casen og informantene. Imidlertid var jeg ikke ansatt i Moss bibliotek i den perioden som omfattes av casestudien, og jeg var heller ikke bosatt i Moss på den tiden, og bortsett fra daværende biblioteksjef (nå pensjonist) kjenner jeg ingen av informantene fra før. Jeg anser derfor tiden fra analysetidspunktet til undersøkelsen (14 år) som tilstrekkelig til å gi den nødvendige distanse, slik at det ikke har påvirket utfallet av den undersøkelsen jeg har gjennomført i Moss. Når det gjelder min bibliotekfaglige bakgrunn anser jeg denne som en styrke for å kunne forstå og gå tett på den argumentasjonen som ligger bak flyttingen av bibliotekene.

Troverdighet går på om det er sammenheng mellom det som undersøkes og de dataene som er samlet inn. Ved at jeg har valgt metodetriangulering øker sannsynligheten for at min forskning frambringer troverdige resultater, det samme er tilfelle ved at jeg benytter mer enn én case.

Overførbarhet handler om i hvilken grad resultatene fra forskningen kan overføres til liknende fenomener. Selv om to caser er bedre enn én, utgjør dette likevel et lite antall caser, noe som gir en klar begrensning når det gjelder å trekke overføringer til andre case. Men til tross for dette kan likevel forskningen gi et empirisk ”lys”, og at resultatene kan gi økt kunnskap og forståelse om de casene man undersøker. Dette vil bli drøftet i analysedelen.

Bekreftbarhet går på i hvilken grad resultatene fra den undersøkelsen kan bekreftes av andre gjennom tilsvarende undersøkelser. Jeg vil mene at man på bakgrunn av blant annet metodetrianguleringen vil kunne komme til noenlunde tilsvarende resultat ved å gjenta samme undersøkelse i de samme casene.

Et annet aspekt som kan påvirke undersøkelsen, er at den har et **retrospektivt** perspektiv. Informantene skal se tilbake på og vurdere den prosessen og argumentasjonen som har ført til at biblioteket faktisk ligger der det gjør i dag. Forskningsmessig kan det være problematisk å spørre om fortiden, og spesielt om dette ligger langt tilbake i tid. Dette vil spesielt kunne være et problem for Moss, da flyttingen av biblioteket og planleggingen av dette, ligger så mye som 13-15 år tilbake i tid. Det er derfor viktig at intervjuene blir supplert med tekstbaserte kilder, som offentlige dokumenter og planer. Totalt anslår jeg at dette vil gi et resultat som er troverdig og har nødvendig validitet.

Når det gjelder selve **analyseprosessen** så sier Ringdal (2013) at denne består i å abstrahere fra utsagn som gir mening for *informantene*, til utsagn som gir mening for *forskeren*. I casestudier benytter man seg ofte av kontekstuell dataorganisering, det vil si at forskeren ikke er opptatt av hele datamaterialet, men kun ser på visse deler og kontekster. Ved at man slik gjør en første utvelgelse av dataene basert på relevans for oppgaven, unngår man å bruke unødvendig tid. Det er også vanlig å benytte intervjuguiden som utgangspunkt for datareduksjon og analyse, noe jeg også gjør i min undersøkelse. På den måten kan man lettere se om det er mønstermatching eller felles utsagn om lignende forhold. Jeg har derfor først gjennomført en individuell rapport og analyse av hver case, og deretter en komparativ analyse av begge casene. Det er derfor viktig at det benyttes samme analysemetode på begge casene, og at den samme intervjuguiden er blitt benyttet.

På bakgrunn av analysen er det videre viktig at man ikke trekker for raske slutninger om årsakssammenhenger, men at man finner alternative forklaringer på de funn man gjør.

3. Teoretisk bakgrunn

Siden jeg har valgt å benytte en beskrivende casestudie knytter det seg ikke noen teorisk antagelse til forskningen. Teori og fakta er likevel viktig for å gi forståelse til problemstillingen, og som bakgrunn for å forstå og kunne analysere de funnene jeg gjør. *Byutvikling* er svært sentralt i oppgaven, og vil derfor bli grundig presentert. Spesielt interessant er det hvordan byutviklingen kan tenkes å påvirke bibliotekene, for eksempel gjennom et økt fokus på kultur og opplevelse. Men det er også nødvendig å beskrive nasjonale *bibliotekfaglige føringer*, siden disse danner et bakteppe for den bibliotekpolitikken som iverksettes lokalt. Verken byer eller bibliotek lever i et vakuum, men de påvirkes av trender og moter i samfunnet og innen sine fagområder. Jeg vil derfor også kort beskrive *isomorfi* som jeg mener kan ha hatt innflytelse for flyttingen av bibliotekene.

Biblioteket

I oppgaven vil jeg undersøke i hvilken grad nasjonale bibliotekfaglige føringer var med og preger argumentasjonen, og jeg vil derfor skissere de viktigste føringene på bibliotekområdet. Moss bibliotek flyttet inn i nye lokaler i år 2002, og argumentasjonen for flyttingen startet så tidlig som i 1999. I Kongsberg er det på samme måte relevant å se på perioden fra ca. år 2010 og framover.

For Moss var den såkalte *ABM-meldinga* (St.meld. nr. 22 (1999-2000)) sentral. Den understreket likhetene mellom arkiv-, bibliotek og museumsinstitusjoner, og vil legge til rette for økt samordning mellom disse tjenestene. I 2003 ble det statlige samordnings- og utviklingsorganet for arkiv, bibliotek og museum (ABM-utvikling) opprettet.

Da Kongsberg bibliotek ble planlagt som en del av Krona, hadde det skjedd mye i det bibliotekpolitiske landskapet. ABM-utvikling var nedlagt, og det nasjonale ansvaret for utvikling av folkebibliotekene ble i 2011 flyttet til Nasjonalbiblioteket. *Bibliotekmeldingen* (St.meld. 23 (2008-2009)) satt fokus på det digitale perspektivet for bibliotekene, og at dette ville være et overgripende perspektiv for bibliotekutvikling i årene framover. Videre understreket meldingen at spesielt folkebibliotekene skulle være møtesteder og sosiale arenaer, samt lærings- og kulturarenaer. Bibliotekene som fysiske rom ble med dette framhevet. Formålsparagrafen i folkebibliotekloven (1985) ble endret i 2014, og bibliotekene skulle nå være en ”uavhengig møteplass og arena for offentlig samtale og debatt” samt drive

”aktiv formidling”. Loven medførte med dette et skifte i perspektivet for bibliotekene. De skulle fortsatt jobbe med bøker, medier, utdanning og kultur, men oppdraget var nå også å være en offentlig møteplass, og ha økt fokus på debatter, arrangementer og formidling.

Byutvikling

Jeg vil her kort definere hva en by er, og hvordan den i store trekk har utviklet seg til de byene vi har i dag. Jeg vil også presentere opplevelsesøkonomien, som i særlig grad har påvirket de senere års byutvikling.

Det finnes ingen vedtatt definisjon på hva en by er, men ordet kommer fra norrønt *býr*, som betyr *gard* eller *plass med flere bygninger* (By, 2016). Det refereres ofte til fire ulike kriterier for å definere byer og urbanitet, og det går på bebyggelse og befolkning, næringsliv, administrasjon og byens funksjon i forhold til sitt omland. For i motsetning til landsbygda, som domineres av primærnæringer, har byer tradisjonelt vært dominert av handel, håndverk, industri, samferdsel og administrasjon. Over halvparten av verdens befolkning bor i byer, og i Norge bor hele 81% av oss i dag i byer og tettsteder (Statistisk sentralbyrå, 2015). Den industrielle revolusjonen, som kom til Norge på slutten av 1800-tallet, førte til en oppblomstring av norske byer, og på bakgrunn av fabrikkenes behov for stabilitet ser vi at disse i flere byer tar et selvstendig ansvar for utvikling av byene (Strøm-Olsen & Økland 2014). Men på 1970-tallet begynte situasjonen å endre seg, og det ble en skjerpert konkurranse, blant annet med bakgrunn i økt automatisering og økte krav til kvalitet og produkter. Mange steder ble ufaglært arbeidskraft hentet fra utlandet og lønnsomheten i industrien gikk ned, noe som fikk konsekvenser for blant annet de gamle industribyene i Østfold. Det blir stadig tydeligere at byene ikke lenger kunne overleve kun på industri, man at det var nødvendig med en omstilling.

Fra industri til opplevelse

Det store paradigmeskiftet skjedde med endringen fra industri med produksjon uten store krav til kunnskap og innovasjon, til et nytt fokus på design og utvikling av kreative produkter, og dette fikk innflytelse på hele byens liv og innbyggernes identitet. I mange byer blir sentrumsområdene videreutviklet, og er ikke lenger bare steder for handel, men også for kultur og opplevelser. Butenschön (2009) skriver at når de fleste av oss nå har både mer fritid og flere ressurser enn tidligere, fører dette til at det er *andre* kvaliteter ved enn kun hvor man finner arbeid som blir utslagsgivende for hvor folk velger å arbeide og bosette seg. Den

mest attraktive arbeidskraften ønsker å bo der det blant annet er mange kulturtilbud, der byen gir spennende impulser og fritidsmuligheter, og der det bor engasjerte, åpne og innovative mennesker.

En samlebetegnelse på dette er *opplevelsesøkonomi*. Det er ikke lenger varen og tjenesten, men i langt større grad opplevelsene, som innvirker på hvor folk vil bo. Det som særlig kjennetegner opplevelsøkonomien er at det er kunden som er i fokus på en helt annen måte enn tidligere. Kunden definerer produktets verdi, målt i graden av opplevelse, og opplevelsproducenter er derfor helt og holdent i forbrukernes vold. Begrepet ble først lansert av Gilmore & Pine i boken *The Experience economy* i 1999 (2011). Målet med opplevelsøkonomien er blant annet utvikling og markedsføring av byer og regioner. En som i stor grad har satt sitt preg både på denne tenkingen er den amerikanske økonomen Richard Florida (2012), som hevder at det er den menneskelige kreativitet som er den viktigste kilden til innovasjon, næringsutvikling og økonomisk vekst. Godt forankret i statistikk hevder han at de byer som lykkes er de som preges av teknologi, talent og toleranse, og som på bakgrunn av dette tiltrekker seg kreative og kulturinteresserte mennesker. Kunst og kultur kan med dette sies å ha fått en direkte innflytelse også på den økonomiske utviklingen i en by. Basert på Floridas teori konkurrerer ikke byer først og fremst om å tiltrekke seg virksomheter, men om å tiltrekke seg den kreative klassen. Hans teorier har også vært kontroversielle og blitt kritisert, men har likevel hatt stor betydning for utvikling av mange byer, også norske.

Byplanlegging

En by er alltid i utvikling. I tidligere tider vokste byer fram stort sett av seg selv, uten regulering, men fra midten av 1300-tallet oppstod det vi kan kalle moderne byplanlegging. Byplanlegging er en prosess for å styre den fysiske utviklingen i en by. I dag regulerer byplanlegging områder for bolig, industri og næring, samt kommunikasjonsveier og sanitærbehov som vann og kloakk.

Norske kommuner forvalter store økonomiske ressurser og ivaretar mange viktige oppgaver. Det er derfor i dag forventninger om at kommunene både er endringsvillige og arbeider målrettet og strategisk for å nå sine mål. Gjennom kommuneloven er kommunene forpliktet til å utarbeide kommuneplan og økonomiplan, og flere kommuner ser på disse som sine viktigste strategiske planer (Johnsen et al., 2014).

I oppgaven spør jeg om bibliotekene blir brukt i en *strategisk* byutvikling, og det er derfor nødvendig å undersøke i hvilken grad kommunene faktisk bedriver strategisk styring på dette området. Det er flere som har forsøkt å definere hva strategi og strategisk styring er, og Mulgan (gjengitt etter Johnsen et al., 2014, s. 168) definerer strategi som offentlige etaters systematiske bruk av offentlige ressurser og krefter for å nå et mål. Spesielt peker han på viktigheten av å samordne den offentlige virksomheten til å arbeide i samme retning. Ifølge Johnsen har norsk offentlig sektor siden 1980-tallet mye erfaring med langsiktig, strategisk tenking, planlegging og omstilling. Men sektoren har også tradisjon for å vektlegge inkrementelle endringer og har en styringskultur for pragmatisme. Kommuneloven (1992) legger opp til en styrket strategisk ledelse i kommunene, ved at politikere skal styre og prioritere de store linjene, mens rådmannen står friere til å velge virkemidler og organisering av virksomheten.

Mark H. Moore (gjengitt etter Johnsen, 2014, s. 282) beskriver strategiprosessen for ledere som ”det strategisk triangelet”. Strategiske ledere må se ”utover” sin egen virksomhet for å finne tiltak som kan gi økt verdiskaping, de må se ”oppover” for å oppnå støtte i det administrative og politiske lederskapet, og de må se ”nedover” for å sikre gjennomføringsevne og skape medvirkning for tiltaket i virksomheten. Moore sier at dersom en av de tre delene er mangelfull, vil det medføre problemer for disse lederne. Det varierer også hvor god eller dårlig en strategi er. Johnsen (2014) siterer Rumelt (s. 22), at mens en god strategi handler om viktige forhold, tar valg, tar hensyn til styrke og svakhet i organisasjonen, og ikke minst sørger for gjennomføring, har derimot en dårlig strategi mange luftige ord og lite praktiske tiltak, den bedriver ønsketenking, overser problemer og viktige detaljer, og søker å tilfredsstille flere motstridende ønsker og interesser samtidig.

Når det gjelder byplanlegging har nesten alle større byer i Norge de siste 25 år vært gjennom forandringsprosesser. Strategisk styring vil være en *bevisste* byutvikling, hvor mange av byene har vært behov for revitalisering av bydeler, og at de står midt i en prosess med mange uavklarte spørsmål, et kjent eksempel her er Bilbao. En annen type byutvikling er den *harmoniske* eller inkrementelle, hvor endringene kommer mer naturlig, og hvor det ikke er det samme behov for en hurtig og synlig forandring.

Isomorfi

Institusjonalisering innebærer at organisasjoner over tid utvikler sitt særegne preg, både lokalt i hver enkelt virksomhet, men også ved at organisasjoner innen samme tradisjon ofte vil preges av hverandre og bli stadig likere, som for eksempel i biblioteksektoren. Ved at man går

den samme ”utdanningsløypen”, og delta på felles kurs, konferanser og etter- og videreutdanninger, så spes de samme ideene til mange enheter (Røvik, 2007). Sentralt i denne forståelsen er fenomenet *isomorfi*, et begrep hentet fra fra institusjonell teori. Røvik beskriver isomorfi som at organisasjoner innen samme type institusjonelle omgivelser blir stadig mer lik hverandre. Men det å bli stadig likere hverandre handler også om mote, og at mange mer eller mindre kritisk følger trender og nye ideer. Men det kan også være gode grunner for å følge en mote, slik at dette behøver ikke alltid være negativt. Det kan skilles mellom *tvungen* isomorfi, hvor man utsettes for press til å innføre spesielle endringer, spesielt fra andre organisasjoner som de står i et avhengighetsforhold til, *mimetisk* isomorfi, hvor man etteraper det andre organisasjoner innen feltet gjør, ofte på grunn av egen usikkerhet, samt *normativ* isomorfi, som særlig knyttes til press gjennom faglige nettverk (Johnstad, 2003). Jeg vil undersøke om isomorfi er relevant knyttet til analysen av funnene, og se på i hvilken grad flyttingen av bibliotekene var påvirket fra andre bibliotek og byer.

4. Tidligere forskning

Jeg vil her presentere tidligere forskning på området bibliotek og byutvikling. Det har fra min side ikke vært ønskelig å begrense dette til kun å gjelde nordisk forskning, men jeg har vært åpen for å finne relevant forskning fra hele Europa og den vestlige verden. Imidlertid har den forskningen jeg har vurdert som har mest relevans for min oppgave primært vært fra Norden, i tillegg viser jeg to forskningsarbeider fra Flandern.

Et viktig utgangspunkt for min forskning har vært arbeidet til de danske forskerne Skot-Hansen, Hvenegaard Rasmussen og Jochumsen, som har fokusert mye på bibliotekets rolle og muligheter i byutviklingen. Jeg vil her trekke fram deres forskningsarbeid *Biblioteket i byutviklingen* slik det er presentert både i fagartikkel (2013) og i boken med samme navn som forskningen (Rasmussen, Jochumsen & Skot-Hansen, 2011).

Som ledd i en strategisk byutvikling er det mange byer som bevisst velger å utvikle seg som *opplevelsesby*, *kreativ by* eller en *innovativ by*, og dette åpner opp flere muligheter for at biblioteket aktivt kan støtte opp om byutviklingen. Bibliotekets bidrag kan være å fokusere på læring, utdanning eller kultur, eller å videreutvikle byens kreative og innovative ressurser og potensial, slik at disse blir av verdi både for den enkelte og for byen.

Forskerne har utarbeidet en modell over biblioteket i byutviklingen, som jeg synes gir en god forståelse over bibliotekets mulige roller. Modellen viser forholdet mellom byen og biblioteket ut fra tre strategier: *place*, *space* og *relations* (sted, rom, relasjoner). Det understrekes at dette er et toveis forhold, og at byen og biblioteket gjensidig påvirker hverandre. Som *place* kan bibliotekene bli brukt som *placemakers*, der de bevisst styrker bydeler ved å skape liv og trekke folk til området, for eksempel utvikling av tidligere industriområder. Bibliotekene kan også fungere som *ikoner* og lokale symboler, blant annet ut fra sine arkitektoniske kvaliteter. Som *katalysator* kan de fungere som en sammenhengskraft i utsatte områder, og bidra til å styrke en lokal identitet. Bibliotekene som *space* er inspirert av byrommet, ved at det legges til rette for offentlige møtesteder med et sosial og kulturell mangfold. Når det gjelder *relations* er det blant annet på grunn av den digitale utviklingen blitt en klar tendens til at dagens bibliotek i stadig større grad åpner seg mot samfunnet utenfor, noe som har stor betydning for deres rolle i byutviklingen. Ulike partnerskap gjør det mulig for bibliotekene å bidra til byens sosiale, økonomiske og kulturelle utvikling. Forskerne

poengterer at disse tre strategiene ikke er gjensidig utelukkende, og de også kan utfylle og styrke hverandre.

Det understrekes at selv om bibliotekenes instrumentelle rolle ikke er noe nytt, er det nytt er at bibliotekene nå i stadig større grad blir sett i sammenheng med en byplanleggingstenking framfor den mer kulturpolitisk tenking. Forskerne stiller også spørsmål ved hva det innebærer for bibliotekene at de blir oppfattet som et strategisk element i byutviklingen, fører det for eksempel med seg endringer i hva slags aktiviteter de tilbyr, og hvordan biblioteklokalene utvikles? De anbefaler at framtidens bibliotek ser seg selv som en del av en strategisk byutvikling, og som en viktig aktør i formulering av byens visjoner og i oppnåelsen av dem. Det er også avgjørende at biblioteket initierer samarbeid med kultur- og byplanleggere, og med dette bidrar til å styrke byens kvaliteter. Bibliotekene bør også tenke mindre tradisjonelt ”bibliotek”, det vil si mindre på materialer, funksjoner og tilbud, og mer i prosesser, samarbeid og synergi.

Det er også sentralt å nevne Nathalie Vallet sin forskning (2013, 2015). Hun har gjennomført to forskningsprosjekt i Flandern hvor hun har undersøkt bibliotekene i forhold til strategisk ledelse og byplanlegging. I det første prosjektet ser hun på bibliotekenes ulike strategiske roller, og identifiserte tre strategiske roller hvor biblioteket kan inngå som en del av byens liv og byutvikling. Et *Urban landmark*-bibliotek har sentral beliggenhet og slående arkitektur som er med og forsterker byens image og profil. Et *Area-oriented herald*-bibliotek har rollen å bidra til revitalisering og videreutvikling av bestemte områder i byen, og til forskjell fra Urban landmarks så er revitaliseringen ofte et samarbeid mellom offentlige og private. Et bibliotek med en slik funksjon søker ikke primært etter å etablere seg i et nybygg, men foretrekker gjerne lokaler med en lokalhistorisk forankring. *Target-group patron* er betegnelsen på bibliotek som er etablert for å støtte utvalgte, sårbare grupper i byen, som for eksempel utsatte barn. Fokuset dreier seg derfor ikke primært om en spesiell geografisk lokalisering, men på hvordan bibliotekene kan ta imot og inkludere innbyggere ut fra et sosio-økonomisk perspektiv.

Mens Vallet i sitt første forskningsprosjekt undersøker innholdet i bibliotekenes ulike strategiske rollene, er hun i sitt andre forskningsprosjekt opptatt av hva som i en lokalpolitisk sammenheng kan *true* (”prevent”) og / eller *muliggjøre* (”faciliates”) organisering og

utvikling av det strategiske arbeidet, og hvordan biblioteket møter disse utfordringene (Vallet, 2015). Hun identifiserer tre kategorier av trusler og muligheter i dette arbeidet: 1) Dilemmaer som oppstår som en følge av politiske prioriteringene, for eksempel ved at lokale prioriteringer medfører reduksjon i bibliotekenes budsjetter. 2) Dominerende trender innen planlegging som kan vise seg å være problematiske i møte med ønsket om mer lærende og fleksible organisasjoner. 3) Bibliotekarers manglende kjennskap til og kompetanse på administrative verktøy og metoder. Men hun understreker at det også kan være en utfordring at de som har et lokalt stort ansvar for byplanlegging ikke fullt ut forstår hvilken rolle bibliotekene kan spille i byplanleggingen.

Vallet foreslår tre ulike mestringsstrategi for bibliotekene for å møte disse truslene og mulighetene. For det første etterlyser hun en profesjonalisering av bibliotekenes strategiske ledelse. Hun peker også på at bibliotekene må sørge for å skaffe seg økt kunnskap til de andre aktørenes tankesett og deres strategiske planer og ambisjoner. Hun anbefaler også at bibliotekene tar en mer aktiv rolle når det gjelder å inngå i strategiske partnerskap. Bibliotekene må erkjenne sitt behov for samarbeidspartnere, og vektlegge hvordan de kan bidra som en del av byens urbane identitet.

Sunniva Evjen (2012) har gjort en undersøkelse og komparativ analyse av politisk perspektiv på bibliotek og bibliotekutvikling i forbindelse med bygging av nye hovedbibliotek i Oslo, Aarhus og Birmingham, og hva som i hovedsak motiverte byggingen av disse. Sentralt i hennes forskning er å undersøke hvilke normer politikere legger til grunn for bibliotektilbudet på et overordnet nivå, samt hva som etter politikernes oppfatning er med og legitimerer det lokale biblioteket. På et *overordnet* nivå forventer samtlige informanter at biblioteket skal være et sted med kultur, kunnskap og læring og informasjon, og at det er en sosial møteplass. I alle byene er det rollen knyttet til kunnskap og læring som hyppigst blir nevnt som mest sentral. Videre blir bøker, lesing, og tjenester for barn og unge særlig vektlagt.

Når det gjelder argumentasjonen *lokalt* for bygging av bibliotekene knyttes argumentasjonen nærmere opp til byutvikling, noe som er med å gi biblioteket en pragmatisk legitimering. Bakgrunnen for alle bibliotekprosjektene er en kombinasjon av uholdbare forhold i nåværende bibliotekbygg, samt et ønske om å revitalisere byene. I alle de tre byene har derfor byutviklingsaspektet hatt en betydelig påvirkning når det gjelder realisering av

bibliotekprosjektene, og hvordan man har legitimert byggingen. Det er en generell oppfatning hos informantene at det er en vinn-vinn situasjon å kombinere bibliotek, kulturpolitikk og byutvikling, og de fleste av dem ser ikke noe motsetning i dette. Ifølge Evjen ser informantene bygging av biblioteket som del av et stort puslespill, hvor ”branding” av et område eller av hele byen er en klar motivasjon, også økonomisk. Hun vil ikke gå så langt som til å si at det er den viktigste motivasjonen for byggingen, men påpeker at det er en tydelig faktor. Men samtidig er det også en bred enighet hos informantene om at et nytt bibliotek vil gagne området og byen. Bibliotekstjenester blir ansett som hensiktsmessige og med en klar verdi for både byen og enkeltindivider.

Hanna Carlsson (2013) sin forskning er interessant fordi den bidrar til å synliggjøre hvilke konsekvenser de bypolitiske agendaene kan få for blant annet kultur- og kunnskapsinstitusjoner, og hun viser hvordan en gjennomgripende byutvikling i Malmö påvirker bibliotekets mål og arbeid. I sin forskning analyserer hun den strategien som Malmö bibliotek valgte for å møte tidens nye krav, nemlig *The darling library in the world*. Bibliotekets ambisjon var å gjennomføre et paradigmeskifte med radikale og gjennomgripende forandringer, men i strategien så også biblioteket sin egen virksomhet i sammenheng med den forvandlingen som byen Malmö gjennomgikk. Fra å ha vært et industrisamfunn valgte Malmö bevisst å fokusere på å bli en kunnskaps- og opplevelsesby, influert blant annet av Richard Florida. På den måten blir byens og bibliotekets behov for forandring sammenføyet, og for biblioteket blir det en primæroppgave å inngå som en del av et opplevelsesrikt byrom. Byens egen strategi blir med dette med og gir biblioteket retning, formulerer dets verdi og definerer egenskaper hos den ”nya kreativa malmöbo” som biblioteket nå skal rette sin oppmerksomhet mot (Carlsson, 2013, s. 174).

Folkebiblioteket har alltid hatt et instrumentelt oppdrag, i den forstand at man bidrar til samfunnets og individers utvikling gjennom kultur, kunnskap og opplysning. Også i det ”nye” Malmö bibliotek ser man biblioteket som et middel for å oppnå mål i samfunnet, men dette skjer nå med andre metoder og mål. Bibliotekets verdi avgjøres ut fra dets evne til å øke byens attraksjonskraft og økonomisk vekst. I arbeidet med å implementere den nye strategien forsøker personalet å endre det etablerte bildet av biblioteket som et ”bokhus”, og i stedet formidle det som et hus for kultur og opplevelser. Det å virke for opplysning og dannelse gjennom bøker og litteratur framstår ikke lenger som det primære, men derimot å utvide

bibliotekets deltakelse i byen, for gjennom det å gi biblioteket relevans i samfunnet og legitimitet i forhold til resten av byen.

Mellom de to casene i min undersøkelse er det et tidsspenn på 15 år, da Moss og Kongsberg bygde sine bibliotek i henholdsvis år 2002 og 2015. Det er derfor av interesse å se på om det foreligger noen endring i politisk argumentasjon for bygging av bibliotek i disse årene, og Audunsson (2005) sin undersøkelse er derfor relevant, da den tar for seg synet på folkebibliotekene og hva som er deres viktigste rolle. Undersøkelsen baserer seg primært på en kvalitativ undersøkelse fra 2003, av politikere og administrativt ansatte som arbeidet med bibliotek, men det er også inkludert svar fra en spørreundersøkelse av lokalpolitikere i 1999. Alle respondentene gir høyest prioritering til bibliotekenes rolle som lærested ("educational role"), men også til bibliotekene som formidlere av den litterære og kulturelle kanon, samt som fremming av lesekompetanse og leseglede. Flere av respondentene mener også at bibliotekenes rolle som informasjonsformidler er viktig. Bibliotekene som offentlig møteplass blir imidlertid ikke høyt prioritert, det samme gjelder biblioteket som integreringsarena. Noen av respondentene mener også at det er viktig at bibliotekene holder tritt med den teknologiske utviklingen. Gratisprinsippet er fast forankret hos de spurte, selv om flere av dem er åpne for at det kan tas betaling for utlån av visse materialtyper.

Den forskningen jeg her har trukket fram vil være relevant for min undersøkelse fra flere perspektiver. For det første vil den ha betydning i forståelsen og beskrivelsen av mine caser, blant annet i forståelse av hva slags type by utvikles, og om det er fokus på opplevelser, det kreative eller det innovative. Tilsvarende vil det bidra til å vise hva slags rolle de to bibliotekene er tiltenkt, om de skal være *place*, *space* eller *relations*. Forskningen vil også være et viktig bidrag når det gjelder å vurdere de muligheter, trusler og strategier som samspillet med byutviklingen stiller bibliotekene overfor, og dette er viktig i den analysen jeg gjør. Mye av forskningen peker også på viktigheten av bibliotekenes nye rolle som strategisk element i byutviklingen, og samspillet mellom bibliotek og byutvikling. Dette har relevans i forhold til å forstå og drøfte tilsvarende samspill i Moss og Kongsberg. Til sist har også argumentasjon for legitimering av bibliotek betydning, og hvordan denne arten seg til dels forskjellige i det tidsspennet som er mellom de to casene i min undersøkelse.

5. Presentasjon av casene

Moss

Jeg vil her presentere Moss, både i et kort historisk relieff, men primært slik byen var på den tiden hvor planleggingen av flyttingen av biblioteket foregår, det vil si rundt år 2000. Spesielt vil jeg vise hvordan utviklingen av sentrumsområdene har med integrering av kunst og kultur som et viktig fokus. I tillegg vil jeg beskrive Moss bibliotek, og de viktigste trekkene og aktørene i planleggingen av flytting av biblioteket.

Moss ligger nord i Østfold fylke, og har hatt bystatus fra 1720. Rundt årtusenskiftet var det bosatt i overkant av 26.000 innbyggere i kommunene. Basert på vannkraft fra Mossefossen og sin beliggenhet ved Oslofjorden har byen lang tradisjon for handel og industri (Moss, 2016). Allerede fra middelalderen var det kverner og saltkokerier i Moss, og fra 1500-tallet ble det etablert sagbruk og trelasthandel i byen. Moss Jernverk ble etablert i 1704, og ble en av byens viktigste bedrifter. Fra slutten av 1800-tallet vokste den moderne industribyen Moss fram, med blant annet treforedlingsvirksomhet, mølleindustri, emballasje- og verkstedsindustri. Industrien satt sitt tydelige preg på byen, og mange av produktene herfra ble kjent som sterke merkenavn, som for eksempel Helly-Hansen, TrioVing og Høyang Polaris. Allerede fra 1980-årene var mye av industriproduksjonen lagt ned eller ”flagget ut”, selv om det fortsatt fantes flere industriarbeidsplasser i byen, og da hjørnesteinsbedriften M. Peterson & Søn, som var opphavet til den kjente ”Mosselukta”, gikk konkurs og ble nedlagt i 2012, mistet Moss en av sine største arbeidsplasser. I dag har igjen flere nye industriarbeidsplasser etablert seg i byen, blant annet innenn petrol- og maritim industri, og Moss er derfor fortsatt kjent for sin industri, ikke minst utenfor landets grenser.

I tillegg til industri har også handel preget byens utvikling, og Moss har vært et naturlig handelssenter for flere av de omkringliggende kommunene, som Rygge, Vestby og Våler. Byen er også sentral som anløp for fergetrafikken mellom Horten og Moss, og jernbanen har gitt Moss en sentral plassering og gode forbindelser til både Oslo og de andre Østfold-byene. Byen har en stor andel pendlere, noe som gjennom årene har økt i takt med at antallet industriarbeidsplasser har blitt færre.

Moss er i dag kjent som en by med fokus på kunst og kultur, men også i Sentrumsplanen i 2001 (Kommunedelplan for sentrum) sies det at kulturaktiviteter er av vesentlig betydning for utvikling av sentrum, og at man vil styrke Moss sin posisjon som ”kunstby”. Det er videre en målsetning i planen at sentrum skal styrkes også regionalt med tanke på handel, kultur, og sosial aktivitet. Sentrum skal være et godt og interessant sted å bo og oppholde seg i, og også her løftes kulturen fram som noe som bør videreutvikles. Det beskrives en sentrumsakse ”fra Møllene til Kanalen”, det vil si at Møllebyen i nord utgjør et av endepunktene for det som defineres som sentrum. Når det gjelder Møllebyen så nevnes det at området har et ”særpreget bygningsmiljø”, og at det er et utviklingsområde hvor eldre industribyggelse skal konverteres til å huse næringslokaler, utdanningsinstitusjoner, museum, bibliotek og kino. Med disse funksjonene forventes det at området blir forsterket som ”målpoint i sentrum”. Området rundt Møllebyen ble i år 2000 valgt som byens kulturminne og ”tusenårssted”.

Moss bibliotek

Lokaliseringen av det daværende biblioteket var svært sentralt, beliggende ved byens gågate, nær handel og videregående skole, men bygget var fra 1920-årene, og det ble stadig tydeligere at lokalene var blitt for små og umoderne til å kunne møte framtidens krav til bibliotekdrift.

Biblioteket hadde en forholdsvis tradisjonell bibliotekdrift, med hovedfokus på utlån av bøker, og det var en relativt godt utbygd barneavdeling. Biblioteket drev også en opplysningstjeneste som fikk god omtale. Besøket lå godt over gjennomsnittet både på landsbasis og med sammenlignbare bibliotek, mens utlånstallene var noe lavere. Naboskapet med den videregående skolen genererte mye besøk, og det var også en del studenter som brukte bibliotekets lesesal (Sentrumsplan for Moss, 2001). Guttorm var biblioteksjef fra 1986 og til han gikk av med pensjon i 2012.

Flytting av biblioteket

Biblioteksaken i Moss var relativt kompleks, både i forhold til lokalisering og argumentasjon, og jeg vil derfor gi en beskrivelse av bakgrunnen for flyttingen av biblioteket, samt kort presentere de alternativene som forelå. Lokaliseringssaken inneholdt tre alternativer, hvorav det ene var å beholde og videreutvikle det eksisterende bibliotekbygget, mens de to andre alternativene gjaldt lokalisering på andre plasser i byen.

På slutten av 1990-tallet ble det fra flere hold reist forslag om et nytt bibliotek i Moss, med bakgrunn i et behov for større og mer moderne biblioteklokaler, samt et visst bygningsmessig forfall. To lokale eiendomsutviklere tilbød kommunen hver sin plan for en ny lokalisering av biblioteket. I tillegg ble det sett på planer om å utvide og fortsatt benytte det eksisterende bibliotekbygget. Som et utgangspunkt for å beskrive og forstå biblioteksaken vil jeg benytte en gjennomgang av som er gjort av rådmannen (Bryne, 2000, 22.8). Det vises det til at det var tre alternativer som ble utredet med tanke på nye biblioteklokaler:

1. Biblioteket inngår som en del av revitaliseringen av de gamle møllebygningene ved Mosseelva (Møllebyen)
2. Biblioteket inngår i Pia-senteret, et relativt nytt bygg ved gågaten
3. Beholde og videreutvikle eksisterende biblioteklokaler

Det understrekes at alle de foreliggende alternativene må vurderes ut fra følgende parametre: Andre prioriterte, kommunale oppgaver, byutvikling / sentrumsutvikling, bibliotekfaglige premisser, økonomi og synergier.

De gamle møllebygningene ved Mosseelva hadde ligget ubrukt siden midten på 1970-tallet da mølla flyttet ut. Fra kommunens side var det besluttet fredning av bygningene, da området var sentralt i byens industrihistorie, og da en lokal eiendomsinvestoren i 1998 kjøpte bygningene, ble kommunen trukket inn i videreutvikling av bydelen. Moss by- og industrimuseum var allerede lokalisert i Møllebyen, og i tillegg var planen fra eiendomsselskapet *Mossemøllene Eiendom AS*, at flere typer funksjoner og virksomheter skulle inngå i en helhetlig revitalisering av bydelen, blant annet et kinosenter og et høyskolesenter. Det lå inne som en forutsetning for å realisere prosjektet at biblioteket ble lokalisert. De skriver at deres intensjon er å gjøre biblioteket til den sentrale virksomheten i et unikt miljø bestående av kultur-, kunnskaps- og undervisningsaktiviteter som alle støtter opp om bibliotekets hovedformål (Christiansen, 2000).

Parallelt med tilbudet om lokalisering av biblioteket i Møllebyen, ble det også lansert et tilbud av firmaet Rock Property om flytte biblioteket til Pia-senteret. Biblioteket var her tenkt å inngå i et samlet konsept som også omfattet voksenopplærings- og kompetansesenter, kulturskole, informasjonstorg og kafeteria. Pia-senteret er lokalisert i en naturlig overgang mellom byens gågate og ned mot Møllebyen. Det påpekes i saksutredningen fra rådmannen at

en samlokalisering med de nevnte funksjonene vil kunne trekke mange brukere til denne delen av sentrum, ikke minst på ettermiddag og kveld. Bibliotekfaglig anses arealet som et fleksible og som et godt utgangspunkt for å videreutvikle bibliotekstjenestene. I tilbudsbrevet fra Rock Property skrives det at bygget vil gi biblioteket en sentral plassering i forhold til byens handelssentrum, og tiltalende og trygge omgivelser (Johansen, 1999). Senteret vil også legge til rette for samarbeid med et eventuelt høyskolesenter i Møllebyen.

Med tanke på å utrede om det eksisterende bibliotekbygget kunne beholdes og videreutvikles, ble det nedsatt en arbeidsgruppe, hvor blant annet biblioteksjefen deltok. Et eksternt konsulentfirma (BRODD) ble engasjert for å vurdere mulighetene, men konkluderte med at lokalene ikke var tilfredsstillende for å kunne romme et nytt, moderne bibliotek. De påpeker for øvrig at et nytt bibliotekbygg må sees i sammenheng med plan for byutviklingen i Moss (Kolstad, 2000). I praksis stod derfor den videre ”kampen” mellom de andre alternativene, Møllebyen og Pia-senteret, og det var disse to alternativene som i hovedsak ble drøftet framover, og det er også derfor disse jeg primært konsentrerer meg om i oppgaven.

I september 2000 fattet Kultur- og miljøutvalget og Formannskapet et vedtak i saken. De understreket at det er viktig å skaffe Moss et nytt bibliotek, og at både Pia-senteret og Møllebyen tilbyr tidsmessige og gode lokaler. De ser positivt på å lokalisere biblioteket til Møllebyen, men mener at leien her er for høy sammenlignet med Pia-senteret. Rådmannen bes derfor gå i forhandlinger om leiepris med Mossemøllene Eiendom AS, og dersom dette ikke fører fram, bes hun ta kontakt med Rock Property. Det forutsettes at de ansatte ved biblioteket får medvirke i utformingen av nytt bibliotek. 23.10.2000 ble det fattet et endelig vedtak i Bystyret om at biblioteket skulle flyttes til Møllebyen, og vedtaket ble gjort med én stemmes overvekt. Begge alternativene hadde sine støttespillere, og til slutt var det en koalisjon av Høyre, Krf, Frp og Vestre som stemte for Møllebyalternativet, mens AP, SV og RV gikk for Pia-senteret. Det nye biblioteket i Møllebyen stod ferdig og ble åpnet for publikum i 2002.

Kongsberg

Jeg vil her beskrive Kongsberg med spesiell vekt på byens utfordringer og muligheter i et byutviklingsperspektiv. Prosessen rundt flyttingen av biblioteket til Krona vil også bli beskrevet her, ikke bare fra bibliotekets ståsted, men i et helhetlig perspektiv. Videre vil jeg

presentere Kongsberg bibliotek, med hovedvekt på tiden før det ble besluttet å flytte dette som en del av Krona.

Kongsberg ligger i Buskerud fylke, med et landareal på nesten 800km² og ca. 27.000 innbyggere, av disse bor 80 % i selve byen (Kongsberg, 2016). I denne oppgaven vil jeg kun se på Kongsberg som by og administrasjonssenter, ikke hele kommunen som geografisk område. Byens beliggenhet og historie er nær knyttet til Kongsberg Sølvsverk, som drev sin virksomhet helt fram til 1950-tallet. Med bakgrunn i Sølvsverket har Kongsberg lang tradisjon som industriby, og Kongsberg våpenfabrikk ble etablert i 1814. Kongsberg har i dag en teknologisk industriklynge i verdensklasse, og byen har betydelige fagmiljøer innen høyteknologiproduksjon av våpen, utstyr til skipsfart, luftfart og olje- og gassindustrien. Dette medfører at Kongsberg i dag har en svært høyt utdannet befolkningsgruppe, og som etter Oslo er den byen i landet som har den høyeste ingeniørtetthet.

Når det gjelder byutvikling inneholder *Sentrumspanen* (2011) en prioritering av de viktigste strategiske tiltak og prosjekter, og den gir langsiktige og forutsigbare rammer for den framtidige utviklingen av sentrum. Kongsbergsamfunnet skal som helhet framstå som attraktivt, det skal være nyskapende og framtidsrettet og preges av kunnskap, teknologi og opplevelser. Sentrum skal også være attraktivt, ha et ”mangfoldig” innhold med gode møtesteder for alle generasjoner. Biblioteket er nevnt i planen, og inngår da som en del av sentrumsstrategien. Kongsberg markedsfører seg selv som teknologibyen, og i 2014 mottok den Statens pris for attraktivt sted. Prisen blir delt ut til kommuner eller aktører som har vist vilje og evne til å skape et levende og attraktivt sted å bo, arbeide, drive næring og besøke. I tillegg til næringsvirksomheten har også Høgskolen i Buskerud (HIBU) en avdeling i Kongsberg.

Den eldste delen av byen ligger på vestsiden av elven Numedalslågen, og her ligger også i dag en rekke administrative bygninger, blant annet rådhuset og Kongsberg Næringspark. Området har mange kulturminner og en bystruktur med stor verneverdi, og den har et ubrukt potensial når det gjelder aktivitet (Program, plan- og designkonkurranse, 2012). På østsiden av elven (Nymoen) ligger det som i dag er det viktigste sentrumsområdet i forhold til handel, med butikker, kjøpesenter, jernbane og flere hoteller. Både øst- og vestsiden av byen er inkludert i sentrumsplanen, og det nevnes som et strategisk byutviklingsgrep å få til en bedret forbindelse

og integrasjon mellom vestsiden og Nymoen. Kongsberg har et aktivt kulturliv, med blant annet årlig jazzfestival og barokkmusikkfestival.

Kongsberg bibliotek

Kongsberg bibliotek var tidligere plassert på Nymoen, hvor det lå sentralt i forhold til kino, handlegater og videregående skole. I årene før flyttingen til Krona lå de over landsgjennomsnittet på både utlån og besøk, og var kjent som et innovativt og spennende bibliotek, og de mottok regelmessig studiebesøk fra andre bibliotek.

I 1992 ble biblioteket kåret til ”Årets bibliotek” av Norsk bibliotekforening (NBF), og i 2008 ble de kåret til årets bibliotek i Buskerud av fylkeslaget til NBF. Prisen var en anerkjennelse for langt tids målrettet satsing for å fornye og aktualisere biblioteket, og for satsing på flere banebrytende prosjekter, blant annet ”det skrankeløse bibliotek” og samarbeid med det lokale næringslivet, blant annet om ”Devoteket”, som bidro til å skape interesse for realfag og teknikk (Norsk bibliotekforening Buskerud, 2010). Geirr ble ansatt i biblioteket i 2005, og var biblioteksjef fra 2006 og fram til 2013, hvor han valgte å slutte.

Flytting av biblioteket

I oppgave ser jeg på motivasjonen og begrunnelsen for at man i 2015 valgte å flytte biblioteket inn i Kongsberg kultur- og kunnskapssenter (Krona). Men for å forstå argumentasjonen fra de ulike aktørene er det nødvendig å se på bakgrunnen for planleggingen og byggingen av Krona.

Høgskolen i Buskerud var lokalisert øst for sentrum, og ønsket seg en mer sentral lokalisering i sentrum. Det var også andre aktører i Kongsbergsamfunnet som hadde ønske om og behov for flytting nærmere sentrum. Buskerud fylkeskommune ønsket løsninger i sentrum for framtidige bygg for den videregående skolen, samt lokaler for Fagskolen Tinius Olsen. Kongsberg kommune ønsket også å bedre kunne legge til rette for sømløse overganger mellom barnehage, grunnsopplæring og høyere utdanning. I tillegg var det flere publikumsintensive virksomheter som ønsker å lokalisere / relokalisere seg i sentrum, som Bergverksmuseet og Geosenteret, samt at det i flere år hadde foreligget et ønske om et kulturhus i byen.

I samarbeid med fylkeskommunen og HIBU inngikk derfor Kongsberg kommune i 2011 en intensjonsavtale om å realisere en "Kunnskaps- og kulturpark" (KKP) i Kongsberg sentrum. Fra kommunens side inngikk biblioteket i denne avtalen som en mulig leietaker i et nytt bygg, og i tillegg så de det som aktuelt å inkludere funksjoner som grunnskole, kulturskole, norsksenteret, kinolokaler og vitensenteret. Det videre arbeidet ble organisert som et regionalt samarbeidsprosjekt, der også representanter for næringslivet i Kongsberg deltok. Det ble lagt fram to alternative løsninger for plassering av KKP, begge med biblioteket plassert i en klynge med kunnskaps- og kulturaktører. Alternative var på henholdsvis øst- og vestsiden av elven, men i 2012 ble det vedtatt at bygget skulle lokaliseres på vestsiden av sentrum, nærmere bestemt i Hasbergtjerndalen. Løsningen innholdt blant annet høgskole, fagskole, bibliotek og andre kulturfunksjoner. En samarbeidsavtale, som erstattet intensjonsavtalen, ble vedtatt februar 2012 mellom Kongsberg kommune, Buskerud fylkeskommune, Høgskolen i Buskerud.

En felles bibliotekløsning var tidlig sentral i sambruket, og det ble etablert et eget delprosjekt (KKP-biblioteket) som hadde som oppdrag å være bibliotekenes forberedelse mot en eventuell samlokalisering. Prosjektgruppen var sammensatt med representanter fra Kongsberg bibliotek, høgskolebiblioteket ved HIBU, Fagskolen Tinius Olsen, Buskerud fylkesbibliotek og Norsk bergverksmuseum. Kongsberg kommunes kommunalsjef for Kultur og velferd var prosjekteier. Arbeidet i prosjektgruppen var organisert med en felles styringsgruppe, og i tillegg jobbet bibliotekene med oppdraget hver for seg. I tillegg til ordinære møter ble det lagt opp til felles studieturer og fagseminarer.

Arbeidet med byggingen av KKP ble iverksatt i 2013, og åpningen av Krona, som ble det endelige navnet på det nye bygget, skjedde i juli 2015. I tillegg til folkebiblioteket består Krona i dag av Kongsberg musikkteater, kino, vitensenter, ungdomskontor, utekontakt, frivilligsentral, norsksenter, Høgskolen i Sørøst-Norge (tidligere HIBU), Fagskolen Tinius Olsen, samt flere kommunale og administrative kontorer.

Vedtaket om etablering av Krona ble i siste instans avgjort med én stemmes overvekt, og det var stor politisk uenighet om vedtaket, og det ble det dannet en egen "Kongsbergliste" med blant annet utbrytere fra Høyre. I tillegg var det mange i Kongsberg som hadde en mening om etableringen av Krona, og det var mange leserinnlegg og debatter i avisene.

6. Funn og analyse

Mitt primære fokus i denne oppgaven er at jeg vil undersøke flyttingen av Moss bibliotek og Kongsberg bibliotek. I problemstillingen spør jeg om flyttingen av de to bibliotekene inngikk i en bevisst og strategisk byutvikling, og hva som i så fall var målet og ambisjonen med dette? For å finne svar på dette stiller jeg følgende forskningsspørsmål:

1. Hvor viktige var bibliotekene i en helhetlig byutviklingsstrategi de to byene? Oppfattet bibliotekene seg som en del av byutviklingen, eller var deres primære fokus på det bibliotekfaglige?
2. Hvordan ble flyttingen av biblioteket begrunnet? Var det noen spesielle verdier og funksjoner ved biblioteket som ble fremhevet som viktige, eller ble flyttingen i hovedsak begrunnet med andre forhold, for eksempel byutvikling?
3. Hvordan foregikk planleggingsprosessen, og i hvilken grad inngikk bibliotekene i denne?
4. Basert på erfaringene fra casene, virker det som om det er en motsetning mellom byutvikling og det bibliotekfaglige, eller ser dette primært ut til å være en gjensidig nytteforhold?

Jeg har gjort dette ved å undersøke ulike offentlige dokumenter og avisartikler, og ved å intervju fire sentrale personer fra hver av kommunene.

I dette kapitlet vil jeg først presentere det jeg vurderer som relevante funn, slik de framkommer både i dokumentgjennomgangen og i intervjuene. Jeg har valgt å gruppere funnene i tre hovedkategorier, *byutvikling*, *biblioteket i byutviklingen* og *prosessen*, og deretter samle argumentasjonen under disse da jeg mener at dette vil gi en god oversikt. Som beskrevet i metodekapittelet vil jeg først skrive en separat caserapport der funnene i hver by blir presentert. Til slutt i dette kapitlet vil jeg skrive en felles analysedel hvor funn og erfaringer fra enkeltcasene trekkes på tvers av casene.

Moss

Jeg vil undersøke hva som var bakgrunnen for at man valgte å flytte biblioteket til Møllebyen i 2002, og hva som var argumentene for flyttingen. Var det byutvikling som var det viktigste, eller var hovedmålet å styrke og videreutvikle byens bibliotektilbud?

Jeg har gått gjennom det jeg mener er de mest sentrale dokumentene i saken, i hovedsak offentlige dokumenter, med fokus på argumentasjonen for flyttingen. Dokumentene er hentet fra sentralarkivet i Moss kommune, og består i hovedsak av:

- Politiske dokumenter, som vedtak i bystyret
- Saksnotater
- Tilbudene fra eiendomsutviklerne, og korrespondanse med dem

I tillegg vil jeg vise et utvalg avisartikler og leserinnlegg som har relevans for problemstillingen, altså at de går på argumentasjon for lokaliseringen av biblioteket. Utvalget er tidsmessig fra slutten av 1990-tallet og til tiden rett etter vedtaket om flytting i 2000, og er hentet fra byens to lokalviser, Moss avis og Moss dagblad. Spesielt i tiden før vedtaket i bystyret, var det mye avisskriving om biblioteksaken, både journalistisk stoff og leserinnlegg. Mye av debatten både blant politikere, fagfolk og ”folk flest” handlet om hva som var best for byen, hva som var best for biblioteket og hva som var best for bibliotekbrukerne. Det var også et generelt stort fokus på hvilke synergieffekter man kunne tenkes å oppnå ved de ulike lokaliseringene. Men også det økonomiske spilte en rolle; hvilket alternativ ville gi mest igjen for pengene?

Byutvikling

Som vist i casebeskrivelsen forelå det i utgangspunktet tre alternative lokaliseringer av Moss bibliotek, videreutvikling av det eksisterende bibliotekbygget, Møllebyen og Pia-senteret. Det viste seg imidlertid at det eksisterende bygget ikke var egnet for videre bibliotekdrift, og det er derfor i hovedsak de to andre alternativene som var sentrale i debatten. Jeg vil likevel ta med argumentasjon for det eksisterende bygget der dette har relevans for oppgaven.

Det var bred enighet i Moss om at ”noe” måtte gjøres med **Møllebyen**, og debatten om videre utvikling av området hadde pågått lenge før biblioteksaken aktualiserte dette. I lokaliseringssaken var det et stort fokus på de gamle møllene og bevaring av dem, og ifølge byarkitekten, Nils, var og er dette det viktigste kulturhistoriske området i Moss. Han mener

det ville vært et enormt tap hvis dette bygningsmiljøet skulle gått tapt, og hans faglige perspektiv var derfor at det viktigste var å bevare møllebygningene, samt å få etablert funksjoner i dem som var tjenelige for byen. Dette kunne gjøres ved å bruke kommunale leieutgifter til å støtte opp under bevaring av bydelen. Dette synes deles også av ordføreren og kultursjefen. Flere av informantene påpeker at rådmannen var en god støtte når det gjaldt bevaring av Møllebyen. Hun hadde tidligere arbeidet hos Riksantikvaren, slik at bygningsvern var innenfor hennes kompetanse- og interessefelt. *Slik jeg ser det var hun en sterk talsmann for å legge de kommunale eggene i denne kurven* (Nils).

Det lå inne som en forutsetning fra eiendomsutvikleren sin side at dersom de skulle revitalisere Møllebyen så *måtte* biblioteket inn som leietaker, og at man slik kunne sikre en bevaring og revitalisering av Møllebyen som en historisk bydel (Christiansen, 2000). Også fra politisk og administrativt hold ble biblioteket sett på som en viktig brikke i strategien med revitalisering av Møllebyen. Når det gjaldt utvikling av denne bydelen sier kultursjefen at han ønsket at området ikke skulle fylles opp med ”advokater og tannleger”, men ha en kulturell profil. Biblioteksjefen synes også at Møllebyen er et spennende prosjekt, men det er likevel ikke hans førstevalg som lokalisering av biblioteket (Fremstad, udatert).

I avisdebatten er argumentasjon med byutvikling tydelig, særlig knyttet opp til Møllebyen. I Moss avis (Warberg-Knoll & Trana, 2000, 25. august) konkluderer rådmannen med at hun vil anbefale en lokalisering av biblioteket til Møllebyen. Hun sier at hennes syn ”henger sammen med både sentrumsplanen og utvikling av byen, og at Møllebyen er en kulturskatt som vi ønsker å videreutvikle ved å legge et bibliotek her”. I samme artikkel mente imidlertid Rolf Magnussen (Arbeiderpartiet) at det var en merkelig saksbehandling som ikke tok nok hensyn til bibliotekfaglige spørsmål, men at andre forhold ble trukket inn. I den endelige avgjørelsen la flere av politikerne fra de borgerlige partiene særlig vekt på byutvikling og de særegne bygningene i Møllebyen. Flere mente at biblioteket i dette miljøet ville bli spesielt, og et trekkplaster også for utenbys folk. Venstres representant forklarer at hans parti valgte Møllebyen ”fordi det er byens arnested og et unikt kulturminne, og det er vår oppgave å følge opp den utviklingen” (Brynildsen, 2000, s. 6). Ordføreren sier også at man ikke bare kan se på biblioteket isolert sett, men saken må sees i et perspektiv hvor byutvikling er overordnet (Warberg-Knoll, 2000, 13. august).

Men det ble også stilt spørsmål ved hva som skulle til for at Møllebyen skulle ha tilstrekkelig attraksjonskraft til virkelig å trekke mossingene til stedet. Anders Ericsson, som for øvrig senere ble bibliotekfaglig konsulent på prosjektet til Pia-senteret, mente at museet i seg selv ikke ville ha kraft nok til å gjøre stedet attraktivt, men at det kun er biblioteket ”som virkelig teller når vi snakker om å gjøre bydeler levende” (Ericson, 1998). Som informant sier biblioteksjefen at også han var litt spørrende til om biblioteket, i tillegg til den ordinære bibliotekdriften, hadde de ressursene som skulle til for å være den drivkraften mange forventet.

Mossinger flest var opptatt av Møllebyen, og så positivt på at området skulle revitaliseres. Men striden stod om bydelen var egnet som en lokalisering av biblioteket. Det var også ulike oppfatninger av hvor attraktivt selve området var. I et leserinnlegg hevdes det at Møllebyen er ”mørkt og dystert”, og skribenten stiller spørsmålet om hvordan det kan forventes ”at noen skal få lyst til å gå gjennom dette området etter mørkets frembrudd for å besøke biblioteket? (Roer, 2000). ”En dame fra Jeløy” mener man burde ha lyttet mer til de eldre i lokaliseringsdebatten (Lytt mer til de eldre, 2000, 10. september), mens mossingene i et annet leserbrev oppfordres til å kjenne sin besøkelsestid og ta vare på det unike området i Møllebyen (Ta vare på kulturskattene, 2000, 10. september). Også utenbys fra var det flere som fulgte saken om en mulig revitalisering av Møllebyen med interesse. I Moss avis intervjues assisterende riksantikvar Sissel Rønbeck (Warborg-Knoll, 2000, 21. oktober). Hun vil ikke komme med konkrete råd i biblioteksaken, men sier likevel at det ikke vil være noe poeng med en restaurering av Møllebyen hvis den blir liggende ”tom og øde”. Hun viser til at gamle bydeler har blitt revitalisert med stor suksess i Europa og Norden.

I motsetning til Møllebyen, som bestod av gammel forfallen bygningsmasse, var **Pia-senteret** et eksisterende bygg i Moss sentrum. Det lå også noe mer sentrumsnært, og var en helt annen type bygg enn hva konkurrenten i Møllebyen tilbød. Rådmannen slår fast at en etablering av bibliotek i Pia-senteret, sammen med voksenopplæringscenter og kulturskole, vil involvere såpass mange brukere at hun antar at denne delen av sentrum med dette vil framstå som ”langt mer levende enn i dag” (Bryne, 2000, 22.8 upag).

Pia-senteret var eid av Folkets Hus, som var deleier i Rock Property, hvor Arbeiderpartiet var medeiere. Dette medførte beskyldninger om at APs bystyremedlemmer dermed skulle være inhabile, noe som ble løst ved at AP solgte seg ut av Rock Property. Det ble likevel en del

snakk om inhabilitet i denne saken, og det var et faktum at det var AP, SV, RV og Pensjonistpartiet som til slutt støttet en lokalisering i Pia-senteret. Flere av informantene peker på at denne koblingen mellom Pia-senteret og venstresiden var problematisk, og at det var med og påvirket politisk hvem som støttet denne lokaliseringen. Ordføreren påpeker at det primært var den politiske opposisjonen som ville dit. Kultursjefen sier at Pia-senteret ble spilt ”sent, men kraftig” inn på banen, men det at de var eid av fagbevegelsen gjorde det vanskelig. Prosjektledelsen i Pia-senteret inviterte politikere og administrasjon til en studietur til Malmö og København, men dette ble avslått av samtlige inviterte på grunn av at det kunne oppfattes som en ”smøretur” (Johansen, 1999).

Biblioteksjefen ønsket prinsipielt å gi en anbefaling om lokalisering som utelukkende gikk på det bibliotekfaglige, men fremhever likevel at ”Piasenteret vil kunne bli det beste stedet når en vurderer både det økonomiske og biblioteksmessige aspektet sammen” (Fremstad, udatert). Også som informant bekrefter han at han anså Pia-senteret som den beste løsningen, både på grunn av lokaliseringen og at det var enklere å planlegge et moderne bibliotek i et nytt bygg. Rådmannen oppfattet også at Pia-senteret er biblioteksjefens førstevalg (Bryne, 2000, 22.8 upag).

I sitt notat skriver biblioteksjefen at hans foretrukne lokalisering egentlig er utvidelse av **eksisterende bibliotekbygg**, men han forstår at dette vanskelig lar seg gjøre (Fremstad). Under intervjuet sier han at det for de fleste av det vanlige publikummet i biblioteket, ble oppfattet som en dårlig ide å flytte biblioteket fra eksisterende lokalisering og til Møllebyen.

Synergier

Mye av argumentasjonen om lokalisering handlet om mulige synergier ved de ulike alternativene. Dette ble både presentert av eiendomsutviklerne, men var også i høyeste grad til stede i de politiske diskusjonene. Jeg vil her vise de konkrete synergiene som ble trukket fram ved de tre alternativene, og hvordan disse ble vurdert.

Kultursjefen mener generelt at samarbeid og mulige synergier var sentralt i argumentasjonen, selv om han oppfattet at det kanskje var mer en ”besnærende tanke” enn at det alltid hadde så mye med virkeligheten å gjøre. Samtidig peker han på viktigheten av at biblioteket blir lokalisert sammen med miljøer som de harmoniserer med, slik at det kan oppnås synergier.

Det konseptet som ble tilbudt kommunen om utvikling og revitalisering av Møllebyen inneholdt flere mulige synergier. Tilbyderen peker på synergieffekter spesielt med kino, museum og høyskolesenter. De mente at en felles lokalisering ville øke bibliotekets kontaktfalte mot publikum, og ikke minst ville en synergi med kino og høyskole gi mange nye, yngre brukere. Videre ble det pekt på at samlokalisering med museet ville gi gode forutsetninger for samhandling på tvers av sektorgrenser. Det ble også pekt på at felles kafé, og bruk av kinosaler som arrangementsrom, ville kunne gi positive synergier for alle parter.

Også rådmannen peker på at en lokalisering av biblioteket sammen med kinosenter, museum og høyskole vil gi muligheter for integrerte aktiviteter og kontakter ”bare begrenses av fantasien og økonomien”. Hun peker spesielt på at etablering av et høyskolemiljø vil være en mulighet som kunne motvirke tendensen til at ungdom flytter fra byen, og Møllebyen kan utvikles til et levende studentmiljø, med en fagkrets bygget opp omkring fag som billedkunst, industridesign og økonomi (Bryne, 2000, 22.8). I Moss hadde man lenge ønsket seg en høyskoleutdanning, og en mulig etablering av dette ble av mange sett på som en viktig faktor i revitalisering og utvikling av Møllebyen. Ordføreren sier at de så på det som en spennende mulighet å legge flere funksjoner som høyskole, bibliotek og museum i samme området.

I et notat fra rådmannen til Bystyret påpekes det at det i ABM-meldingen legges opp til en sterkere integrering mellom arkiv, bibliotek og museum, og at det i Møllebyen vil etableres en fysisk kommunikasjonskanal mellom bibliotekarealene og museet. Det antas at dette vil kunne muliggjøre ”fleksible løsninger med hensyn til personale og areal” (Bryne, 2000, 28.9). I Moss avis (Warberg-Knoll, 2000, 18. oktober) sier ordføreren at det er den ”totale pakken” som gjør Møllebyens bibliotekalternativ mest spennende. Hun peker også muligheten for sambruk mellom personalet fra biblioteket og museet. Også andre politikere viser til ”pakkeløsningen” som de tror vil gjøre Møllebyen til et unikt sted. Når det gjaldt samarbeid med museet mener biblioteksjefen at det var faglig skepsis både i biblioteket og i museet til samarbeidsplanene, ikke minst til at personalet i de to virksomhetene skulle brukes om hverandre. Han mener at denne tanken primært ble grepet fatt i fordi man mente det var penger å spare.

Rådmannen beskriver i en saksutredning at Pia-senteret vil medføre en felles lokalisering av bibliotek, voksenopplæringscenteret, etterutdanning og kultur- og musikkskolen. Hun vurderer at det med dette skulle ligge godt til rette for at disse funksjonene sammen skulle

kunne utvikles til en kultur- og kunnskapsbase lokalisert i sentrum. Hun peker også på at arealet utenfor hovedinngangen til senteret lett vil kunne benyttes til enklere kulturarrangementer (Bryne 2000, 28.9). Biblioteksjefen peker på at en lokalisering i Pia-senteret ville samlet deler av den kommunale virksomheten, som var plassert ulike steder i kommunen. I det eksisterende bibliotekbygget så man en klar positiv synergi med naboskapet til den videregående skolen, gjennom elevenes bruk av bibliotekets tjenester.

Kunst og kultur

Som vist (s. 20) har byutvikling de siste tiårene blitt sterkt påvirket av opplevelsesøkonomien, og det er derfor relevant å undersøke om dette perspektivet også influerte på valg av nytt bibliotek. Moss som kunstby fremheves av alle informantene, og Galleri F15 var med og satt Moss på kartet. Ordføreren peker på at dette aspektet lå inne både i Sentrumsplan og Kommuneplan, og at de var opptatt av å trekke kulturliv inn i sentrum. Men også det faktum at det hadde bodd kjente kunstnere her, som Edvard Munch, påpeker hun som viktig. Også Guttorm er enig i at kultur var viktig for Moss, og at veldig mange politikere ”mente det sa om at kunstbyen Moss var viktig”. Kultursjefen sier at på den tiden var hele tenkingen med kultur ”fra idrett til finkultur” fortsatt relativt ferskt, samtidig som finkultur og kulturuttrykk ikke stod så høyt i kurs i en tradisjonell arbeider- og industriby som Moss. Men han forteller også at kommunen i sin tenking så til tidligere industribyer som Manchester og Bilbao, hvor man med suksess hadde sett på kultur som en etableringsfaktor. *Det var nok av eksempler der vi så hvordan de andre steder jobbet med kultur. Men selv om det er langt fra Moss til Bilbao, så måtte det være mulig å få til noe i en liten by som Moss også, det var den beskjedne tanken (Jan-Egil).*

Tilgjengelighet

Et av argumentene i lokaliseringsdebatten var at det måtte være god tilgjengelighet til den nye biblioteket, ikke minst hadde nok dette sammenheng med at man til da var ”godt vant” med å ha biblioteket liggende midt i sentrum av byen.

I sitt tilbud til kommunen påpeker Rock Property at dersom biblioteket plasseres i med Pia-senteret, vil dette gi biblioteket en sentral plassering i forhold til byens handelssentrum, og tiltalende og trygge omgivelser. Pensjonistpartiet støttet alternativet med Pia-senteret blant annet på grunn av god tilgjengelighet, og et medlem av partiet framhever i et avisinnlegg at tilgjengeligheten for de svakeste og funksjonshemmede blir for dårlig i Møllebyen, og

utfordrer politikere til selv å ta turen til Møllebyen ”i snøslaps og på glatta utstyrt med krykker eller rullestol” (Amundsen, 2000).

Kommunen er generelt positive til Møllebyen, men påpeker også at området ligger i utkanten av sentrum og at avstanden dit i dag oppleves som ”en barriere” (Bryne, 2000, 22.8). Både byarkitekten, kultursjefen og biblioteksjefen peker i intervjuene på tilgjengelighet som en negativ faktor ved valg av Møllebyen. Bydelen ligger et ”steinkast” fra sentrum, og med få parkeringsplasser. Guttorm sier at for mange mossinger oppleves avstanden fra gågaten til Møllebyen som veldig lang, og at dette var noe han som biblioteksjef påpekte mange ganger.

Økonomi

En del av argumentasjonen både blant politikere, tilbydere og i avisspaltene gikk på økonomi, og tilbudene fra de to eiendomsutviklerne ble også justert underveis i prosessen i en ”priskrig” mellom dem. I et saksframlegg konkluderer rådmannen med at tilbudet i Møllebyen ville gi et biblioteket et mindre areal til en noe høyere pris enn Pia-senteret. Men samtidig forplikter utbygger seg her til ytterligere investeringer som ikke skal koste eller forplikte kommunen noe (kino, studenthybler, parkeringshus, høyskolebygg). Rådmannen minner imidlertid om at det fra utbyggers side ikke foreligger noen garanti for at dette blir realisert, og det stilles også spørsmål ved hva som eventuelt vil skje i Møllebyen hvis biblioteket ikke lokaliseres hit. Det pekes imidlertid på at man i beste fall kan oppnå både en rehabilitering av hele Møllebyen, samt gi Moss flere tiltrengte funksjoner for ”prisen av ett bibliotek” (Bryne, 2000, 22.8).

Deler av debatten i avisspaltene dreide seg om prisen på de to alternativene. Ordføreren sier at selv om Pia-senteret kan synes å være billigere (”driften der kan bli dyr”), så får man rett og slett mer på kjøpet i Møllebyen (Warberg-Knoll, 2000, 18.10).

Biblioteket i byutviklingen

Jeg vil her se på biblioteket ut fra to ulike synsvinkler, nemlig ut fra hvordan biblioteket inngikk i byutviklingen, inkludert hva slags verdier og funksjoner ved biblioteket som ble framhevet som særlig viktig i dette perspektivet. Jeg vil her også ”speilvende” spørsmålet, og se på i hvilken grad biblioteksjefen så på biblioteket som en viktig faktor i byutviklingen. Til slutt vil jeg se på hva som var bibliotekets behov i lokaliseringen, og hva som her ble anført som viktig.

Allerede lenge før prosessen med relokalisering av biblioteket startet, hadde biblioteket flere ganger inngått som en del av en byutviklingstanke. Biblioteksjefen forteller at det ble laget flere planer som medførte at biblioteket skulle flyttes til ulike steder i byen, men uten at disse ble realisert. Hans inntrykk var at dette ofte ble foreslått fordi det fantes et behov i byen, og at biblioteket da var et ”brukbart objekt å kaste inn i det hele”. Guttorm mener at både politikere og administrasjonen til dels hadde et litt diffust syn på hva de ville at biblioteket skulle være, og hva slags rolle det skulle ha i byutviklingen. *Revitalisering av Møllebyen betydde mye for mange politikere. I tillegg håpet man å få til kreative partnerskap og synergieffekter, og at man dermed også ville skape et godt bibliotek (Guttorm).*

Flere av informantene mener at byutvikling var det tyngste argumentet i lokaliseringssaken. Kultursjefen mener at selv om biblioteket i Moss var oppegående, så var den primære årsaken til lokaliseringen av biblioteket det han kaller ”kjøttvekta”. *De trakk en del besøkende per år, og det var nok det som veide tyngst (Jan-Egil).* Han mener at saken tidlig fikk et byutviklingsfokus, og at det primære ble å få liv i Møllebyen. I denne sammenhengen tror han derfor at biblioteket ble mer et virkemiddel enn et mål. Også byarkitekten mener at det primære fokuset var å få lagt funksjoner inn i Møllebyen, og at bibliotekets egne behov kom i annen rekke i forhold til dette. Han sier at biblioteket var en glimrende middel for å nå andre mål, mer enn at det var et mål i seg selv, og at derfor var sentrumsutviklingen som ble avgjørende for valget.

Når jeg spør om i hvilken grad han som **biblioteksjef var opptatt av byutvikling**, sier Guttorm at han i utgangspunktet var mest opptatt av bibliotekfaglig utvikling, men at han etter hvert også ble stadig mer opptatt av byutvikling, ikke minst fordi han selv satt i en byutviklingskomité. Kultursjefen mener imidlertid at biblioteket ikke var noen driver verken i byutvikling eller i planleggingen av lokalisering, men at de kom med ”på lasset”. Etter hans vurdering var det kinoen som var den tyngste aktøren i forhold til Møllebyen, og som trakk flest folk. Han mener også bibliotekets ansatte i hovedsak hadde det bibliotekfaglige for øye, og han var derfor underveis engstelig for at biblioteket ville kjøre så kraftig på dette fokuset at det kunne spolere hele flytteprosessen. Slik han så det var det viktig å få realisert både et nytt bibliotek og ivaretatt byutvikling. Men han understreker at biblioteket etter hans mening spiller en stor rolle i det å gjøre byen attraktiv, og at det kan være en generator som skaper liv og får ting til å skje.

Kultursjefen beskriver for øvrig flyttingen av biblioteket til Møllebyen som noe egentlig kom overraskende på han. For selv om det i utgangspunktet nok fantes politisk vilje til en relokalisering av både biblioteket og kinoen, var hans erfaring at en realisering av dette normalt ville vært vanskelig. *Jeg var ikke vant til at ting gikk av seg selv på kulturområdet, men da biblioteket kom på bordet i denne saken gikk resten av seg selv.*

På spørsmål om det var noen spesielle **verdier og funksjoner** ved biblioteket som var viktige ut fra et byutviklingsperspektiv, så svarer byplanleggeren at han ser biblioteket som en seriøs kulturinstitusjon som ville heve kvaliteten i en bydel som Møllebyen. Men han sier samtidig at det kanskje var knyttet for mange forventninger til hva biblioteket skulle kunne føre med seg i forhold til hva som var realistisk å få til. Ifølge ordføreren var biblioteket en av bærebjelkene i de planene som forelå. I tillegg peker hun på den verdien det har for den enkelte bruker, samt samfunnsverdien. Hun framhever biblioteket som lærested som spesielt viktig.

Guttorm sier at verdien av biblioteket er dypt nedfelt hos mange, og at det oppfattes som viktig for et samfunn. I lokaliseringsdebatten ble sagt fra flere hold at man så på biblioteket som en del av byens samlede kultur- og informasjonsstrategi, og at det var viktig at byen hadde et godt bibliotek. Samtidig minner han om at samfunnet den gangen fremdeles var i begynnelsen av datautviklingen, og bibliotekets viktigste funksjon for mange var at det var et sted man gikk for å låne bøker. Og selv om det var flere studenter som benyttet biblioteket som leseplass, så var biblioteket som møtested ikke noe tema.

Når det gjaldt **bibliotekets behov** for gode og framtidsrettede lokaler, så skriver rådmannen at hun anser at det bibliotekfaglige vil bli tilfredsstillende dekket ved begge tilbudene. Hun skriver likevel at dersom saken *kun* hadde dreid seg om å etablere et nytt bibliotek, så ville Pia-senteret vært det beste alternativet på grunn av bygningens beliggenhet og fleksibilitet. Biblioteket ville her fått et bibliotek av ”betydelig størrelse” til en rimeligere årlig leie enn i Møllebyen (Bryne, 2000, 22.8).

Biblioteksjefen hadde noen faglige innspill i saken, og han ble også en del intervjuet og sitert i lokalavisene. I et notat (Fremstad, udatert) peker han på at det de siste årene har vært lansert en del forslag som han mener i de aller fleste tilfellene ikke hadde bibliotekets problemer og

utførelser for øye, ”men primært skulle løse andre oppgaver og utfordringer i Moss by”, altså at fokuset på byutvikling syntes å være viktigere enn bibliotekets behov. Han understreker at det er viktig med en snarlig satsing på biblioteket, for at dette ikke skal forfalle fullstendig og sakke akterut. Selv om han også har meninger om lokalisering, velger han primært å fokusere på det bibliotekfaglige i sin argumentasjon. Etter hans syn bør ikke bibliotekets beliggenhet ”være med å løse sentrumsproblematikken i Moss, eller løse utbyggingsproblemene for enkeltinvestorer”, men at det er de bibliotekfaglige hensyn som bør veie tyngst. Som informant sier han at diskusjonen omkring de ulike alternativene og hvilket tilbud man til slutt skulle godta, overskygget diskusjonen om hva biblioteket skulle brukes til.

Prosesen

Selve den formelle planleggingsprosessen er beskrevet i casen, men jeg vil her anføre det som går på *vurderinger* av denne prosessen, først og fremst fra informantene sin side.

Planleggingsprosessen var en ordinær kommunal saksgang, hvor administrasjonen utreder og politikere beslutter. Men det ble stor politisk uenighet om lokaliseringen da Pia-senteret lanserte sitt tilbud, og det ble som vist også beskyldninger om manglende habilitet. Gretha mener at saken om Pia-senteret ble ødeleggende for debatten, og at det splittet det politiske miljøet. Samtidig understreker hun at faglig uenighet som dette er en selvfølgelig del av demokratiet, med mange småpartier og små marginer som kan påvirke og endre vedtak. Ifølge Guttorm presset investorene hardt på når det gjaldt kommunens engasjement i Møllebyen, siden de selvfølgelig ønsket seg sikre og gode leietakere. Men han berømmer dem samtidig for at de i tillegg til sin forretningsvirksomhet også hadde klare synspunkter på at kultur er viktig for byen.

Guttorm sier at han som biblioteksjef fikk uttale seg om det bibliotekfaglige, samtidig som han mener at dette i praksis ble lite vektlagt, spesielt av administrasjonen i kommunen, ”for de hadde bestemt seg for et løp, og det kjørte de”. Totalt sett opplevde han at biblioteket hadde liten innflytelse på prosessen, og at det som ble viktig var hensynet til andre aktører og til investeringene i Møllebyen. Han var med og satt i gang utredning av det eksisterende biblioteklokalet, og i den forbindelsen forteller han om en del møtevirkosomhet.

Kultursjefen sier at også de to lokalavisene bidro til at prosessen ble vanskelig. De stod på hver sin side i konflikten, og bidro i følge Jan-Egil til en generell dualitet, slik at det nesten

ikke var noen ”nøytral grunn” igjen i byen. Han sier også at det var en fordel at rådmannen tidligere hadde jobbet hos Riksantikvaren, og derfor var vant til å tenke kultur som utviklingsaktør. Ifølge Jan-Egil så hun potensialet i Møllebyen lenge før man fikk det til å henge sammen økonomisk.

Ordføreren sier at hun først mot slutten av prosessen fikk vite at biblioteksjefen ikke primært ønsket å flytte biblioteket til Møllebyen, men at prosessen da var kommet så langt at det var vanskelig med andre alternativer.

Kongsberg

Jeg vil her se på hva som var den konkrete argumentasjonen for at man lot biblioteket inngå i Krona, både gjennom offentlige dokumenter, avisinnlegg og fra intervju med informantene. Var det noe ved biblioteket som ble fremhevet som særlig viktig, eller var det primært andre argumenter som ble benyttet? I tillegg vil jeg trekke inn andre forhold som har relevans, for eksempel hvordan planleggingsprosessen ble organisert og erfart av de ulike aktørene.

Det har til dels vært krevende å få oversikt over argumentasjon og prosess fordi biblioteket i denne saken kun var én del i etableringen av et nytt bygg med mange virksomheter og funksjoner. I tillegg inngikk biblioteket også i planen som en del av et større sambibliotek. Det kan derfor være vanskelig å skille ut argumentasjonen, om den primært går på relevans for byutviklingen, for Krona generelt, for KKP-biblioteket eller kun på folkebiblioteket. Men etter mitt syn gir den inndelingen jeg har valgt likevel en god oversikt og forståelse når det gjelder å vurdere type argumentasjon som ble benyttet i denne saken.

Laagendalsposten er byens lokalavis, og jeg har gått gjennom et tilfeldig utvalg av avisens artikler om biblioteksaken fra 2012 og 2013. I denne perioden er intensjonsavtalen mellom de framtidige aktørene i Krona signert, og den politiske kampen pågår for fullt. Det blir derfor skrevet svært mye om prosessen med Krona, både journalistisk stoff og i form av leserbrev. Nyhetsredaktøren i avisen skriver at ”slagmark” må være en korrekt beskrivelse på innhold og temperatur i debatten om Krona, ”KKP radbrekkes og roses” (Skøien, 2013). Som en del av mine funn vil jeg presentere avisstoff som jeg mener har relevans for min problemstilling. Mitt hovedinntrykk er likevel at mesteparten av det som skrives, *ikke* direkte omtaler biblioteksaken, men andre forhold som det ikke er relevant for problemstillingen å gå inn på. Primært omtales byggingen av Krona som helhet, og spesielt er det HIBU sin posisjon man er

opptatt av. Det beskrives ellers stor politisk uenighet, blant annet basert på økonomi og det mange oppfattet som en uryddig prosess med manglende åpenhet. Det er også arkitektonisk kritikk, hvor Krona av flere blir beskrevet som en ”kloss” som ikke harmoniserer med resten av bebyggelsen på vestsiden. Flere påpeker også at det har kommet kritikk fra Riksantikvaren blant annet mot byggets høyde. Biblioteksjefen er først og fremst i avisen for å informere om bibliotekets faglige tilbud, og jeg finner kun ett innlegg hvor han drøfter plantegningene til Krona, dette vil bli presentert senere.

Selv om navnet Krona først ble gitt etter at bygget var ferdig, og at prosjektet inntil da ble benevnt som KKP, velger jeg her for enkelhets skyld å kun benytte betegnelsen Krona på bygget, også før det var ferdigstilt. Prosjektgruppen for sambiblioteket het KKP-biblioteket, og dette navnet vil også her bli benyttet.

Byutvikling

Jeg vil her undersøke Kongsberg sin byutvikling generelt, og hva som var de viktigste mulighetene og utfordringene i denne. Dette har betydning for å forstå casen, og hvordan biblioteket eventuelt kunne inngå som en del av løsningen på de utfordringer byen stod overfor.

Som vist i casebeskrivelsen arbeider Kongsberg kommune strategisk med byutviklingen, noe som også bekreftes av byplanlegger og kommunalsjef. Som kommunalsjef satt Heidi i Rådmannens ledergruppe i perioden med planarbeidet, og hun sier at strategisk tenking kontinuerlig er et fokus i ledergruppen, og at både nasjonale og internasjonale trender drøftes løpende med tanke på om det er noe som berører deres by, om det er noe som bør endres på. Men hun understreker at det er realiseringen, mer enn planene i seg selv, som er det viktigste. *Syretesten i enhver byutvikling er å gjøre det, det er gjennomføringen som er den egentlige byutviklingen (Heidi).*

Biblioteksjefen (Geirr) setter ord på aspekter flere av informantene er inne på, nemlig de mulighetene som ligger i byens historie og særpreg. Han ser det historiske som en styrke, men også som noe som ikke uten videre er gangbart som ”innsalg” for nyinnflyttere. Han påpeker at spesielt etter at næringsparken ble etablert med mange nye teknologibedrifter, kom det mange innflyttere som ikke kjente byens historie, og som stilte krav til aktivitet og videreutvikling av byen. Det han imidlertid ser som en mulighet for byutvikling er særpreget ved byen at den har mange innbyggere med høy utdanning. Hvis man klarer å gjøre de rette

grepene, å både tilby gode tomter og de tilbud folk etterspør, ”med jålekaffe og alt som hører til”, så mener han at Kongsberg helt klart vil kunne være et godt alternativ for unge nyetablerte.

Også flere av debattantene i Laagendalsposten peker nettopp på byutvikling som et vesentlig argument for bygging av Krona. En tidligere lokalpolitiker for Arbeiderpartiet skriver at den vedtatte sentrumsplanen må fylles med innhold, og at Krona vil gi en helhetlig løsning for mange funksjoner, og at det særlig er dette som gjør prosjektet interessant. Han nevnes blant annet bibliotek som et kontaktpunkt i bygget (Aakre, 2012). I samme avis er det et leserinnlegg som minner om at mange butikker i Kongsberg i dag strever for å klare seg, og at ”vestsiden er en spøkelsesby”. Hun mener at Krona vil gi nytt liv til sentrumsområdene (Helliksen, 2012). Ordføreren skriver i en kronikk at Krona er svar på Kongsbergsamfunnets behov for et nytt kulturhus, et mer attraktivt sentrum og vitalisering av vestsiden. Han peker også på det faktum at byen er vertskap for HIBU, og må ta denne rollen alvorlig. På samme måte er Krona et svar på ønskene til mange av byens teknologibedrifter (Lande, 2012). Han peker altså på byutvikling som viktig, i tillegg til byens ulike vertskapsroller.

Det var et uttalt mål for kommunen å videreutvikle **vestsiden** av byen, og man hadde behov for å ta noen strategiske grep for å få realisert dette. Spesielt etter at mye av handelen hadde flyttet over til Nymoen, ble denne bydelen lite benyttet. *Utfordringen var at vi hadde en bydel som har en veldig flott historie, veldig mye fin kultur og fine bygninger, men som i praksis stort sett var en død bydel (Marit).*

I Sentrumsplanen uttrykkes det derfor tydelig at vestsiden trenger en sterk motor eller drivkraft for å kunne utvikle bydelen med aktivitet, og det pekes på at ”kulturaktiviteter og andre publikumsintensive virksomheter vil kunne tiltrekke nødvendig aktivitet til Vestsida” (2011). Samtidig ble det uttrykt at byen hadde behov for ulike kulturhusfunksjoner som storsal, nye kinolokaler og kulturskolelokaler i tillegg til bibliotek. Som et svar på noen av disse utfordringene ble det vedtatt å etablere en kunnskaps- og kulturpark i Kongsberg (Krona), som man mente ville kunne åpne for store muligheter i sentrum og føre til en viktig fornyelse av flere kulturhusanlegg.

Byplanleggeren (Ingebjørg) forteller at både administrasjonen og det politiske flertallet var veldig tydelige på at etableringen av Krona inngikk som del av en strategisk byutvikling, og at

det var en sterk administrativ ledelse som stod bak, og at også rådmannen var veldig tydelig på dette. Biblioteksjefen stiller imidlertid spørsmål ved om etableringen av Krona primært var motivert ut fra en helhetlig, strategisk byutviklingstanke. Han mener at utgangspunktet var at kommunen i mange år hadde behov for en scene eller kulturhus, samtidig som det var et behov for å utvikle vestsiden. Når da muligheten kom om å utvikle et felles bygg med HIBU, så grep man fatt i denne muligheten, og plasserte Krona på vestsiden og *håper at dette i seg selv har kraft nok til å revitalisere en hel bydel (Geirr).*

Synergier

Det argumentet som oftest går igjen for å beskrive gevinsten ved å flytte biblioteket til Krona, var synergier med de andre institusjonene. Ved å flytte flere ulike institusjoner inn i samme bygg håpet man å få realisert mulige synergier. Marit sier at utvikling av gode synergier gjennom sambruk og relasjoner var viktigst både politisk og for kommunen, og at det var et ”kinderegg” at man i tillegg også kunne revitalisere en bydel. Gjennom å etablere Krona håpet man dermed å oppnå to ting; både å finne en løsning som kunne ivareta interessentenes behov for arealer, samtidig med at man ønsket å møte byens behov for fornyelse og utvikling. Man så for seg vesentlige synergier, blant annet gjennom sambruk av arealer og felles møteplasser.

Kommunalsjefen peker også på synergieffekten med de andre aktørene i huset som essensielt. Slik hun ser det er styrken ved huset fleksibiliteten, og at man kan få til ting sammen fordi man er samlokalisert. For biblioteket sin del så nevner hun at for eksempel det å være lokalisert sammen med norsksenteret som viktig, da biblioteket har språkkafeer. På sammen måte er det viktig for biblioteket å være vegg i vegg med høyskolebiblioteket. Hun peker også på at den positive koblingen som har vært i biblioteket mellom kunnskap om et fag og praktisk utøvelse, var noe som ble lagt til grunn også ved flyttingen til Krona. *Biblioteket på Kongsberg var jo tidlig ute med å trekke inn dette med entreprenørskap og barn og unge, og koble det med den kunnskapen et bibliotek har. Så koblingen mellom biblioteket og det praktiske har vært der hele tiden, og det var derfor helt bevisst at vi la dette i samme bygg (Heidi).*

Også prosjektgruppen for KKP-biblioteket sier i sin prosjektplan (2011) at det i tillegg til de rent bibliotekfaglige funksjonene også skal vurderes samspillmuligheter og synergier i prosjektet.

Kunnskap og kultur

Med bakgrunn i sin store andel av teknologibedrifter betegner Kongsberg seg selv som *teknologiby*, og har et stort fokus på kunnskap og læring. Men i tillegg spiller den også på kultur, og er landskjent ikke minst gjennom Kongsberg jazzfestival. Men i hvilken grad hadde kunnskap og kultur betydning for etableringen av Krona, og at biblioteket flyttet dit?

Det ligger i navnet at både kunnskap og kultur var vesentlig for realiseringen av Krona, og dette er også synlig i store deler av argumentasjonen i de offentlige papirene. Krona skulle videreutvikle Kongsberg som kunnskaps- og teknologiby, i et samspill mellom teknologi, realfag, kunst og kultur, inkludert bibliotek (Løken, 2012). I samarbeidsavtalen mellom partene i Krona sies det at det er deres felles mål er å styrke Kongsberg sentrum som knutepunkt for regional utvikling gjennom å skape et attraktivt område for kunnskaps-, kultur og næringsaktivitet (Prosjektstyre, 2012).

På spørsmål om det var kunnskap eller kultur som var viktigst for byen, gis det ikke noe entydig svar fra informantene, annet enn at begge deler er viktig og må balanseres. Som politiker er Marit opptatt av at Kongsbergsamfunnet må kunne tilby noe til alle typer mennesker, da det jo ofte er to personer som velger å bosetter seg i byen. Hennes inntrykk er at mange er mer kulturbevisste nå enn for noen år siden, og at de er opptatt av å ha tilgang til kultur i sitt nærmiljø. Ifølge biblioteksjefen ble det å være læringsarena definert som en av bibliotekets viktigste roller, men slik han vurderte det gikk dette på bekostning av kultur og opplevelser.

I flere avisinnlegg i Laagendalsposten argumenteres det for at Krona vil kunne bli byens kulturhus med saler som kan huse store forestillinger. Lederen i Kongsberg musikkråd og Musikkteatrets venner mener byen har behov for en slik ”storstue” som kan vise at Kongsberg er en kulturby, og en kommune som satser på kultur (Hermansen, 2012).

Tilgjengelighet

Et av de viktigste argumentene *mot* flyttingen var knyttet opp til geografisk plassering og tilgjengelighet. Samtlige informanter påpeker den sentrale plasseringen biblioteket hadde på Nymoen, med mulighet for mer drop-in besøkende, som bedre enn hva som på da var situasjonen på vestsiden. Men slik kommunalsjefen så det var det utover dette få argumenter mot flytting av biblioteket. *Det argumentet som kanskje var sterkest rent faglig var at*

biblioteket tidligere lå mye nærmere en videregående skole. I tillegg lå det jo nærmere butikker, og det var enklere å bare stikke innom biblioteket.

I vurderingen av et sambibliotek på Krona, ble det sett på som en usikkerhetsfaktor at biblioteket ved en eventuell plassering på vestsiden ville bli lokalisert for langt unna dagens tyngdepunkt for handel og aktivitet på Nymoen (Fysiske hovedløsninger, 2012).

I saksframlegget til utvalg for kultur og oppvekst (Løken, 2012) inngår en vurdering gjort av ansatte ved Kongsberg bibliotek, der de uttrykker at de opplever at dagens lokalisering av biblioteket er god, grunnet nærhet til handel og videregående skole. De anbefaler at dersom det foretas et byutviklingsgrep med felles bibliotek på vestsiden, må det sikres tilknytning og nærhet til hele byen, og at en ny gangbro som binder sammen de to bydelene vil ha stor betydning. De mener at biblioteket uansett lokalisering må kunne invitere til spontane besøk, da deres erfaring er at dette er av avgjørende betydning for bibliotekbruken. Men biblioteksjefen er klar på hva han mener de mistet ved å flytte biblioteket til Krona. *Vi hadde et hus som fungerte, og det lå så sentralt som det bare kunne gjøre. Ved å flytte biblioteket var vi redd for at antall besøkende til biblioteket ville gå ned, og at bibliotekets areal skulle bli redusert.*

I et leserinnlegg i Laagendalsposten beskrives det som lite gjennomtenkt å flytte biblioteket fra en sentral plassering på Nymoen til ”en uskjønn og bortgjemt tomt i Haspa”. Det pekes på at det blir lang vei til det nye biblioteket, og det betviles at framtidige bibliotekbrukere vil ta bryet med å besøke biblioteket (Ruud, 2012).

Norsk bibliotekforening (NBF), avdeling Buskerud, engasjerte seg i flytteplanene for Kongsberg bibliotek, og skrev et leserinnlegg i Laagendalsposten hvor de stilte spørsmål ved hva bibliotekbrukerne tjener på å flytte biblioteket. De peker på risikoen ved å plassere biblioteket såpass langt fra handelssentrum, og ser dette som et sentralt punkt. De skriver at erfaringsmessig så er en god beliggenhet sentralt for at et bibliotek skal bli brukt, og sier det virker uklart for dem hva bibliotekets brukere vil oppnå ved en flytting (Styret i NBF Buskerud, 2012).

Biblioteket i byutviklingen

I forhold til problemstillingen er det viktig å se på bibliotekets plass i byutviklingen i Kongsberg, ikke bare ved flyttingen til Krona, men bibliotekets generelle status og funksjon i

byen. I tillegg vil jeg også se på bibliotekets syn på byutvikling, og hvordan de mener at biblioteket eventuelt inngår i denne.

Et sentralt dokument i saken er *Biblioteket i byutviklingen* (Løken, 2012) som ble lagt fram for utvalg for kultur og oppvekst i 2012. Her understrekes det at folkebiblioteket vil være en sentral aktør i et framtidig bygg på vestsiden, og man ser for seg et styrket sambibliotek med en sterk kulturfaglig stemme. Saksframlegget inneholder også en klar anbefaling om den framtidig utviklingen av Kongsberg bibliotek, inkludert at biblioteket framover bør inngå som en del av byutviklingen. Selv om bibliotekfunksjoner allerede tidlig i planleggingen ble nevnt som en del av Krona, framgår det likevel ikke i hvilken grad det var viktig eller avgjørende for realiseringen av bygget at folkebiblioteket inngikk som en del av dette, dette vil bli berørt avslutningsvis i oppgaven.

Marit svarer ubetinget positivt på at biblioteket er viktig for byen, blant annet knytter hun dette opp til at det er et lavterskeltilbud og en møteplass. Også Heidi tror et godt bibliotek er av vesentlig betydning for å gjøre Kongsberg til en attraktiv by å bo og arbeide i, og viser til at flere innflyttere overfor henne har vektlagt at byen har et godt og spennende bibliotek. Heidi påpeker også at biblioteket alltid har hatt en sentral posisjon i Kongsberg, og at det hele tiden naturlig har inngått i den underliggende tenking man for øvrig har i byen med fokus på faglig utvikling og ambisjoner. *Også for biblioteket gjelder det å være faglig framoverlent og proaktivt, at vi gjør det lille ekstra som skiller oss ut, og spiller på det som er styrken til Kongsbergsamfunnet. Biblioteket er jo en fantastisk arena som man kan utvikle i mange spennende retninger, det er nesten bare fantasien som begrenser (Heidi)*. Hun peker på samarbeidet med Devoteket som noe positivt, og at biblioteket var proaktivt og at såpass mye spennende skjedde at det ble lagt merke til både i Norge og Danmark.

Det at folkebiblioteket hadde høy status og var populært i Kongsberg var et argument for å få det med til Krona, og da helst med en sentral plassering i det nye bygget. Dette bekreftes av kommunalsjefen, som sier det ble tydelig signalisert at biblioteket måtte få en god beliggenhet, og at det ble brukt begreper som at biblioteket skulle være "hjertet i bygget". En annen verdi som blir trukket fram som viktig, og som nevnes av alle informantene, var biblioteket som møteplass, det at det er et lavterskeltilbud hvor hvem som helst kan komme inn og føle seg velkommen. *Biblioteket er et sted hvor du bare kan komme og forsyne deg og få livskvalitet (Heidi)*. Ordføreren ser det som en styrke at bibliotekene i Krona kan få samlet

sine ressurser på ett sted (Lande, 2012). Marit mener at biblioteket var sentralt i planene med å utvikle Krona, men hun opplevde også at dette ikke kom så veldig fram i debatten.

Biblioteket druknet litt i det at høgskolen skulle flytte til byen, for det ble det store temaet.

Biblioteksjefen tror at det i utgangspunktet både politisk og administrativt helt reelt var positive og ambisiøse planer for folkebibliotekets plass i Krona, men at sluttresultatet medførte en betydelig reduksjoner i bibliotekets areal i forhold til det tidligere bibliotekbygg.

Man så nok for seg at dette skulle bli stort og fint, man snakket om både Birmingham og Aarhus, gjør det norsk og putt det på Kongsberg (Geirr). I Laagendalsposten kommenterer han foreliggende plantegninger over biblioteket i Krona, og mener at lokalene slik de foreligger er ubrukelige til bibliotekformål (Ramstad, 2012).

Men det er også av interesse for oppgaven å spørre i hvilken grad biblioteket og biblioteksjefen så på biblioteket som en del av en generell strategisk byutvikling. Geirr svarer at det bibliotekfaglige klart var viktigst for han, men han påpeker også at et velfungerende bibliotek i seg er byutvikling da det er med og gjøre byen attraktiv: *Det å skape et blomstrende bibliotek som betyr noe for folk, et åpent hus og en oase som kan gi deg påfyll faglig eller sosialt. Det å gi et helstøpt tilbud uten salgsmas, og på den måten bidra til noe positivt i sentrum.*

Men hvor viktig var ny lokalisering ut fra **bibliotekets behov**? Var det nødvendig med et nytt bygg for å få til en nødvendig vekst og utvikling i biblioteket, ikke minst i forhold til nye nasjonale føringer? Ifølge Heidi anså man at funksjoner som møteplass og debattarena også ville kunne realiseres i det eksisterende bibliotekbygget, og det ble derfor ikke sett på som en forutsetning at biblioteket måtte flytte. Ifølge henne ville det fullt mulig å skape et spennende bibliotek også der det var, men man måtte da ha tenkt annerledes og jobbet på en annen måte. Også biblioteksjefen beskriver biblioteket der det tidligere var lokalisert, som velfungerende. Marit peker derimot på at det begynte å bli plassmangel i det tidligere bibliotekbygget, og da det kom nasjonale føringer om at biblioteket også skulle ha debatter, så var ikke denne bygningen velegnet for dette.

Biblioteket i Krona var hele tiden tenkt som et sambibliotek, en felles bibliotekløsning mellom de ulike aktørene. Prosjektgruppen for **KKP-biblioteket** hadde i oppdrag å vurdere ulike bibliotekløsninger, og gi anbefalinger ut fra dette. I en rapport som vurderte lokalisering

og utvikling av Krona, vises det til at prosjektgruppen KKP-biblioteket anbefaler å benytte daværende kinolokaler på Nymoen til et felles bibliotek sammen med den videregående skolen, fagskolen og høgskolebiblioteket. Deres begrunnelse var at dette kunne utvikles til et spennende kunnskaps- og kulturbibliotek, og at det ville være det beste løsningen for et samlet bibliotek. Til tross for denne anbefalingen ble det likevel besluttet å lokalisere biblioteket på vestsiden, blant annet med begrunnelse i begrensede ekspansjonsmuligheter på østsiden. Man vurderte at dette samlet sett ville gi den beste måloppnåelsen, både for de ulike eierne og for samfunnsutviklingen i Kongsberg (Trandum, 2012).

I sitt arbeid hentet prosjektgruppen inspirasjon og ideer fra andre bibliotek både i Norge og utlandet. Bibliotekarer fra Danmark var til stede på et fagseminar i Kongsberg i 2012, og det ble også arrangert studieturer til andre bibliotek. Også erfaringene fra Drammensbiblioteket ble trukket inn i planleggingen, men prosjektgruppen presiserte at KKP-biblioteket ville prøve ut andre samarbeidsformer i Kongsberg enn hva man hadde gjort i Drammen. Prosjektgruppen så det som sentralt at bibliotekfunksjonene i Krona skulle bidra til å ”løfte” Kongsberg som kompetanseby, og at bibliotekfunksjonene ble sett i et by- og sentrumperspektiv.

I planleggingen av Krona ble det i følge Geirr fra flere hold vist til Drammen og etableringen av Drammensbiblioteket. Han mener imidlertid at det ikke uten videre er rett å sammenligne Krona med Drammensbiblioteket, fordi biblioteket i Drammen kun var én brikke i en større og mer helhetlig revitalisering av bydelen, noe han mener ikke har vært tilfelle i Kongsberg.

Inspirasjon fra andre bibliotek og bibliotekforskning ble også trukket inn i planleggingen både administrativt og politisk. Boken *Biblioteket i byutviklingen* (Rasmussen, Jochumsen & Skot-Hansen, 2011) ble delt ut til politikere i og brukt i planleggingen av biblioteket, og i saksframlegget til hovedutvalget (Løken, 2012) vises det eksplisitt til den danske rapporten *Folkebibliotekerne i vidensamfundet* (2010).

Når det gjelder ulike **brukergruppene** av biblioteket, så var dette en argumentasjon som ble brukt både for og mot flytting av biblioteket. I saksframlegget fra kommunalsjefen blir det knyttet forventninger til at en sambibliotek ville kunne bli spennende og nyskapende, og dermed være attraktivt for flere brukergrupper enn i dag (Løken, 2012). Hun forteller at et av argumentene som ble brukt mot å flytte biblioteket, var at det bor mange eldre på Nymoen, samt at det kunne bli utfordrende for de eldre å bruke biblioteket på Krona, siden det også er

mange studenter der. Men hun påpeker at det også bor mange eldre på vestsiden, slik at hun velger å ikke vektlegge dette argumentet.

I Kongsberg er barn og unge et uttalt satsingsområde, og noe som også var fokuset i planleggingen av biblioteket i Krona. Biblioteksjefen er i utgangspunktet positiv til å satse på denne brukergruppen, men påpeker at det kan gå på bekostning av voksne folk og pensjonister, og at det var det som kunne skje i Krona.

Proessen

Hvordan planleggingen forløp formelt er beskrevet i casen, men det er viktig å få fram de ulike informantenes syn på og opplevelse av denne. Jeg vil fokusere spesielt på arbeidet i prosjektgruppen til KKP-biblioteket, men også den politiske uenigheten som fantes ved planleggingen av Krona, og i hvilken grad denne påvirket informantene og de beslutningene som ble tatt.

Ifølge Geirr begynte arbeidet med å planlegge nytt folkebibliotek lenge før oppstarten med KKP-biblioteket. Allerede et års tid før dette ble det på initiativ fra kommunalsjefen gjennomført månedlige møter i biblioteket, hvor de ansatte skulle definere sitt ”drømmebibliotek”. Verken biblioteksjefen eller de ansatte hadde på det tidspunktet fått noen konkret informasjon om at et mulig nytt bibliotek var på gang, selv om det etter hvert ble kjent at arkitektkontorer har vært inne med forslag til et nytt bygg på vestsiden, og at dette også skulle inneholde et sambibliotek.

Kommunalsjefen satt sentralt i arbeidet med planleggingsprosessen rundt hele KKP, samt at hun ledet arbeidet med bibliotekprosjektet. Oppdraget i prosjektgruppen for KKP-biblioteket var å utrede mulighetene for et samarbeid mellom de ulike bibliotekene ved en eventuell flytting til Krona. *Det hele var veldig åpent, hvor vi forsøkte å se hvordan vi kunne skape noe nytt sammen (Heidi).*

KKP-biblioteket mottok i 2011 prosjektmidler fra Nasjonalbiblioteket, og en ekstern konsulent med erfaring fra et tidligere sambibliotek ble engasjert for å kjøre prosessen med biblioteksaken. Geirr opplever at han med dette ble satt til side som fagperson og biblioteksjef. Han beskriver arbeidet i prosjektgruppen som svært vanskelig, blant annet på bakgrunn av at han opplevde at høgskolens bibliotek i utgangspunktet ikke var interessert i en

felles bibliotekløsning. Årsaken til det var, slik han forstod det, at de erfaringene HIBU hadde gjort i Drammensbiblioteket ikke var ubetinget positive. Han understreker imidlertid at prosjektet i utgangspunktet var en veldig god idé, og at det også var årsaken til at Nasjonalbiblioteket valgte å støtte det, men at et dårlig samarbeidsklima gjorde hele prosjektet vanskelig fra starten av.

Han vurderer at for å ha lyktes med et sambibliotek på Krona, så måtte det ha etablert seg et felles bibliotek ”fra billedbøker via videregående skole til høyere utdanning”. Men ganske fort gikk det i motsatt retning, og man snakket om adskilte bibliotek i samme bygg. Han vurderte det etter hvert slik at folkebiblioteket ikke hadde noe å tjene på å etablere seg i Krona. Prosessen rundt flyttingen av biblioteket gikk på hans integritet som fagperson, da han opplevde at biblioteket ble redusert innholdsmessig i så stor grad at han ikke lenger kunne forsvare å kalle det et folkebibliotek.

Marit understreker at hun ikke er så kjent med arbeidet i prosjektgruppen, men sier hun oppfattet at gruppen var litt delt, og slik hun oppfattet situasjonen så var daværende biblioteksjefen imot flyttingen. Dette bekreftes av Ingebjørg, men hun opplevde også at de bibliotekansatte endret seg underveis i prosessen, og ble stadig mer positive til å flytte.

Som vist i beskrivelsen av casen var det stor politisk uenighet omkring etableringen av Krona. Mesteparten av den uenigheten som kom fram, gikk på etableringen av Krona, og ikke primært på at folkebiblioteket skulle flytte dit. Marit gir uttrykk for at det var krevende å stå i en slik uenighet, og at dette faktisk også påvirket selve prosessen. For å bevare det hun beskriver som et skjørt politisk flertall, valgte hun underveis å primært fokusere på det positive ved flyttingen, og det ble derfor vanskelig å være så balansert som hun egentlig ønsket. Hun peker også på at det ble en offentlig debatt, blant annet i lokalepressen, som ”gjorde at det ble veldig svart hvitt”. Kommunalsjefen sier hun forholdt seg profesjonelt og pragmatisk til uenigheten, og mener at man må akseptere at kompleksiteten i en slik sak kan gjøre det vanskelig å se hele bildet, og å se forskjell på de ulike rollene.

Ifølge Geirr var motstanden mot byggingen av Krona først og fremst et økonomisk spørsmål, og ikke at det var motstand mot utvikling av vestsiden i seg selv. Han tror mange oppfattet Krona primært som et skolebygg, og i den grad det var kritikk på å flytte folkebiblioteket dit, så gikk det på at folk syntes man allerede hadde et velfungerende fint bibliotek med en sentral

beliggenhet. Dette understøttes av en tilleggsutredning om flytting om HIBU, der det sies eksplisitt at høgskolen fortsatt kan være lokalisert på Raumyr, men at Krona ikke kan realiseres uten HIBU (Trandum, 2012).

Komparativ analyse

Med utgangspunkt i de fire *forskningsspørsmålene* vil jeg her gjøre en sammenlignende analyse av casene. I forbindelse med hvert forskningsspørsmål vil jeg gjøre rede for de viktigste funnene, og sammenholde disse med forskning og teori som er presentert tidligere i oppgaven. I utgangspunktet valgte jeg to caser som jeg antok var ganske like, men hvor like viser de seg å være når jeg tar dem nærmere i øyesyn? Jeg valgte også bevisst informanter med ulik bakgrunn, både fra administrasjon og politikk, for å få fram ulikt perspektiv. Gir det noen klare utslag deres vurderinger og holdninger? Jeg vil også med utgangspunkt i casene (induktiv strategi), forsøke å se om funnene kan ha overføringsverdi til andre bibliotek i lignende situasjoner, og om resultatene dermed kan gi økt kunnskap og forståelse om samspillet mellom byutvikling og bibliotek.

Byutvikling

Begge casene har politisk vedtatte kommuneplaner og sentrumsplaner som utgangspunkt for deres strategiske arbeid med byutvikling. Jeg har undersøkt i hvilken grad bibliotekene inngikk i denne strategien, og om de ble ansett som viktige for byens utvikling. Jeg har også spurt om de to biblioteksjefene var opptatt av en strategisk byutvikling, og så sitt eget bibliotek som en del av denne. Dette svarer på forskningsspørsmålet: *Hvor viktige var bibliotekene i en helhetlig byutviklingsstrategi de to byene? Oppfattet bibliotekene seg som en del av byutviklingen, eller var deres primære fokus på det bibliotekfaglige?*

Noe av min motivasjon for oppgaven er at jeg spør om bibliotek generelt er viktig for byen og byutvikling? Bidrar biblioteket til å styrke byens omdømme, og til å styrke den i konkurranse med andre byer? Jeg er også interessert i hvordan de som arbeider med strategisk planlegging og byutvikling ser på bibliotekets betydning.

Ifølge informantene har biblioteket alltid hatt en sentral posisjon i Kongsberg, det var sentralt plassert i byens handelssentrum og ble mye brukt. I tillegg fikk det positiv oppmerksomhet også regional og nasjonalt. Informantene mener at biblioteket er med å gjøre byen attraktiv, og at det synes å være viktig for innflyttere at byen kan tilby en god bibliotekstjeneste. Også i

Moss var biblioteket viktig for både brukere, administrasjon og politikere, og det ble sett på som viktig for byen at den hadde et godt bibliotek. Det pekes på biblioteket som en seriøs kulturinstitusjon som vil heve kvaliteten på det området hvor det er lokalisert. Samtidig var nok ikke biblioteket i Moss på tidspunktet for flytting like innovativt og spennende som biblioteket i Kongsberg, noe som må antas å i alle fall til dels skyldes små og uegnede lokaler. Men det er viktig å huske på at bibliotekenes oppdrag på den tiden var mer preget av de tradisjonelle bibliotekstjenestene, som utlån av bøker, og at oppdraget som arrangements- og debattarena og møteplass kom senere.

Begge biblioteksjefene svarer at de primært er opptatt av det bibliotekfaglige, og ikke av byutvikling. Geirr påpeker at et godt bibliotek i seg selv bidrar positivt til byutvikling og er med og gjør byen attraktiv, ved både sitt innhold og som møteplass, og at det var dette han så som sitt viktigste bidrag. Men selv om biblioteksjefene i prinsippet mener at bibliotekene har en viktig plass i den overordnede byutviklingen, så gir de ikke uttrykk for at de ser bibliotekene som en aktør i formulering av byens visjoner, og som en uvurderlig faktor i oppnåelsen av disse (Rasmussen, Jochumsen & Skot-Hansen, 2011). Dette kan skyldes at deres bibliotek allerede var ”populære” og hadde et godt renommé, og at det å jobbe særskilt sammen med andre for å videreutvikle og posisjonere byen, dermed ikke syntes så relevant. I ettertid ser jeg at jeg eksplisitt skulle ha spurt om det var utarbeidet en egen strategi eller plan for biblioteket, da det ville ha hatt interesse å undersøke om byutvikling i så fall var nevnt i denne. Imidlertid var det ingen av biblioteksjefene som på eget initiativ nevnte at det fantes noe slikt, så jeg antar at dette ikke var tilfelle eller at den ikke var sentral for undersøkelsen. Det er likevel viktig å si at begge biblioteksjefene klart uttrykker viktigheten av en byutvikling, men at de anså sitt bidrag primært som å ”levere” gode bibliotekstjenester, og gjennom dette øke byens attraksjonsverdi.

Både i teori og gjennom funnene har jeg vist at kultur og kunnskap hadde betydning for byutviklingen i begge casene. I Moss bekrefter samtlige informanter kultur er viktig, og man var inspirert av byer hvor kultur hadde spilt en viktig rolle i byutviklingen, og det nevnes særskilt at tidligere industribyer som Manchester og Bilbao hadde lyktes med å bruke kultur som en faktor i byutviklingen. Men også kunnskap er viktig for Moss. Flere av informantene er også opptatt av den muligheten Møllebyen kan gi som lokalisering for et høyskolesenter, og det var et forholdsvis stort fokus i argumentasjonen for flytting til Møllebyen at denne

lokaliseringen kunne gi mulighet for etablering av studieplasser og framvekst av et ”levende studentmiljø” (Bryne, 2000, 22.8).

Argumentasjon for flytting

I presentasjon av funnene har jeg vist hva slags argumenter som ble brukt for flyttingen av de to bibliotekene, både i dokumenter og intervjuer. Jeg vil her drøfte den argumentasjonen som ble brukt, og hva som i hovedsak motiverte flyttingen, om dette var begrunnet i byutvikling, bibliotekfaglige forhold eller eventuelt andre hensyn. Det er også interessant å se på hva argumentasjonen er forankret i, om det for eksempel er nasjonale føringer eller byutviklingmessige trender som ligger til grunn. Dette kapitlet vil svare på forskningsspørsmålet: *Hvordan ble flyttingen av biblioteket begrunnet? Var det noen spesielle verdier og funksjoner ved biblioteket som ble fremhevet som viktige, eller ble flyttingen i hovedsak begrunnet med andre forhold, for eksempel byutvikling?*

Byutvikling

Basert på funn synes det klart at byutvikling var det sterkeste argumentet for flytting av bibliotekene. Dette betyr imidlertid ikke at politikere og administrasjonen *ikke* anerkjente biblioteket, og at det hadde egne legitime behov, men at de prioriterte å la lokaliseringen av biblioteket inngå i en helhetlig plan for utvikling av byen.

I Kongsberg var det den gamle bydelen på vestsiden som trengte ”en motor” og nytt liv, og i Moss var det et åpenbart behov for å redde de gamle møllebygningene fra forfall, og sikre bevaring gjennom bruk. I begge casene gis det uttrykk for at et avgjørende aspekt i byutviklingen er at den hadde forankring i lokalt særpreg og historie og den lokale identitet. Samtlige informanter i Moss understreker at byens lokale særpreg og tilhørighet påvirket de valgene man gjorde i biblioteksaken. Det var ved fossen at Moss ble skapt, og dette ble en viktig del av det å oppfatte seg som en industriby. Den lokale identiteten skulle bidra til å gjøre Moss til en attraktiv by.

Kongsberg er som case mer komplisert fordi biblioteket inngikk som en del av et større bygg, og i tillegg ble det planlagt som en del av et større sambibliotek i dette bygget. Men også her var byutvikling et viktig argument for byggingen av Krona, samtidig som de ulike aktørers behov ble søkt å ta hensyn til. Spesielt synes HIBU å være en tung aktør i planleggingen, og mitt inntrykk er at det var deres ønske om en mer sentrumsnær lokalisering som på mange

måter initierte etableringen av Krona. Så Krona ble til i en ”kryssild” av ulike behov, - for nye lokaler til de ulike aktørene, for kulturhus og scener, og for utvikling og revitalisering av vestsiden av Kongsberg sentrum.

Det at byutvikling lokalt ”trumfer” bibliotekfaglige preferanser kan sies å være i samsvar med tidligere forskning, som viser at på et lokalt nivå er byutvikling en viktig faktor for legitimering og bygging av nye bibliotek (Evjen, 2012). Biblioteket viser ikke lenger kun sin verdi som et middel for å gi økt kunnskap og dannelse, men den får nå også legitimitet og verdi ut fra i hvilken grad den bidrar til å øke byens attraksjonskraft og økonomisk vekst, og dette er et nytt fokus og en ny rolle for bibliotekene (Carlsson, 2013).

Basert på hvordan begge bibliotekene ble lokalisert i et område med uttalte behov for revitalisering, kan de etter min vurdering klart defineres som *placemakers* (Rasmussen, Jochumsen & Skot-Hansen, 2011). Det var en bevisst strategi i byene at bibliotekene skulle skape liv og være en attraksjonskraft til henholdsvis Møllebyen og vestsiden. Vallet (2013) benevner dette aspektet som *area-oriented heralds*, og sier at revitalisering ofte er et samarbeid mellom offentlig og privat sektor, noe som også er tilfelle her. For Moss sin del så samsvarer det dessuten med det hun skriver at man ved denne type byutviklingsgrep ofte tar i bruk særpregede og lokale bygninger, framfor nybygg. Også ifølge Evjen (2012) er en tydelig motivasjon for informantene at det nye biblioteket skal inngå som del av en ”branding” av et område eller av hele byen. Både i Moss og Kongsberg sees det tydelig en mål-middel tankegang, hvor bibliotekene inngår som et middel i byutviklingen framfor at de primært er et mål i seg selv. Bibliotekenes popularitet er en faktor som brukes bevisst for å revitalisere bydelene.

Men var det realistisk å tro at biblioteket hadde ressurser og kraft til å ha en slik påtenkt driverrolle? Både i Kongsberg og Moss stiller blant annet biblioteksjefene spørsmål ved dette. For Kongsberg sin del så gjaldt argumentasjonen om å være *placemaker* ikke bare for biblioteket, men hele Krona, og Geirr stiller seg tvilende til at dette bygget i seg selv har tilstrekkelig kraft til å revitalisere hele vestsiden av sentrum. I Moss mener kultursjefen derimot at biblioteket kan ha en rolle i det å gjøre byen attraktiv, og være en generator som skaper liv og får ting til å skje, og Ericson (1998) mener også at biblioteket har tilstrekkelig tyngde til å kunne gjøre bydeler levende. Rådmannen i Moss sier at ambisjonen er å videreutvikle Møllebyen ”ved å legge et bibliotek her” (Warberg-Knoll & Trana, 2000), så

forventningen fra flere *utenfor* biblioteket var altså at biblioteket hadde mulighet og kraft til å skape nytt liv i bydelen.

Etter min vurdering så vil et nøkkelord her være at biblioteket *bidrar* til en revitalisering. For i partnerskap med andre aktører i bydelen og byen forøvrig, og som et element i en strategi forankret både hos beslutningstakerne og biblioteket, tror jeg at biblioteket kan være en drivkraft i å løfte et område. Men til syvende og sist avhenger dette av hvordan publikum tar imot etableringen, og om de finner den nye løsningen attraktiv nok til faktisk å benytte tilbudet.

Det kan drøftes om noen av byggene er *ikoniske*, et aspekt som både Rasmussen, Jochumsen, Skot-Hansen (2011) og Vallet (2013) trekker fram, Vallet kaller dette for *Urban landmarks*. Etter min vurdering har ingen av byggene en slik funksjon, men de har primært en funksjon i forhold til revitalisering. Jeg mener også at ingen av bibliotekene er tiltenkt en primæroppgave i forhold til å særskilt styrke identiteten i de områdene de er flyttet til, og derfor heller ikke har noen rolle som katalysatorer.

Synergier

På bakgrunn av analyse av funnene mener jeg altså at byutvikling framstår som det viktigste argumentet for flytting av biblioteket i de to byene. Men tett sammenvevd med denne argumentasjonen inngår de ulike potensielle synergier man så for seg ved en ny lokalisering. Mine funn viser at både politikere og administrasjonen hadde stort fokus på dette.

I Moss viser både dokumentanalysen og intervjuene at man så for seg vesentlige synergier, dette gjaldt begge de to lokaliseringalternativene. Det var et sentralt element i argumentasjonen at man mente man ville kunne oppnå synergier ved en lokalisering av biblioteket sammen med andre aktører, som kino, museum eller voksenopplæringscenter. Og jeg tror at spesielt tanken på at man ved å flytte biblioteket til Møllebyen endelig kunne få lokalisert en høyskoleutdanning i byen, var attraktivt for mange. Et argument som også styrket Møllebyen som lokaliseringalternativ var at det med bakgrunn i ABM-meldingen ble pekt på muligheten for et sterkere samarbeid med museet. Kultursjefen i Moss er imidlertid av en oppfatning at mange av de mulige samarbeids- og synergieffektene som var sentrale i argumentasjonen, nok var mer en "besnærende tanke" enn at de var så veldig forankret i

virkeligheten. Jeg vil avslutningsvis komme tilbake til hvordan det har gått med noen av de synergier man så for seg i planleggingen.

I tillegg til lokaliseringen av Krona på vestsiden som et strategisk element i revitaliseringen av området, gikk mye av argumentasjonen i Kongsberg på at man så for seg vesentlige synergier med flere aktører og funksjoner i et felles bygg. Marit beskriver det som et ”kinderegg” hvor man kan få til samspill og relasjoner i tillegg til byutvikling.

Fokuset på mulige synergier ved en ny lokalisering av biblioteket, peker i retning av det andre aspektet ved modellen, nemlig *relasjoner*. Biblioteket styrker sin legitimitet ved å inngå i nettverk med andre aktører, og dette samarbeidet er en betingelse for fortsatt å være relevant, både for den enkelte innbygger og for byen. Vallet (2015) understreker viktigheten av at biblioteket har samarbeidspartnere dersom de skal bidra til byutvikling. Men også i Evjen (2012) og Carlsson (2013) sin forskning pekes det på viktigheten av bibliotekenes deltakelse i byen, noe som indikerer at bibliotekene må være utadrettede og skaffe seg strategiske alliansepartnere for å sikre fortsatt legitimitet. Nå tenkes det nok i forskningen primært på en mer strategisk initiert relasjonsbygging fra bibliotekets side, men i tillegg kan det være avgjørende viktig også med ”godt naboskap” og de synergier som kan oppnås ved dette.

Bibliotekets behov

En del av argumentasjonen i saken dreier seg om bibliotekets behov, og hvilken løsning som ville være optimal for dette. Jeg vil her analysere de funksjoner, verdier og kvaliteter ved biblioteket som ble vektlagt, samt å vurdere disse ut fra brukerbehov.

En kvalitet biblioteket har, og som blir trukket fram i begge casene, er at de trekker folk. Dette blir sagt av flere av informantene, blant annet av kultursjefen i Moss. Ved å lokalisere biblioteket i et område mener man at det der vil fungere som et ”trekkplaster” til området, og forventningen er altså knyttet opp til bibliotekets rolle som *placemaker*.

Jeg stiller også spørsmålet om biblioteket innehar en spesiell *verdi* for byen, eller om det var pragmatiske hensyn som gjorde at de inngikk i byplanlegging og flytting? Kunne det vært hvilken som helst publikumsintensiv virksomhet som plasserte i Møllebyen eller Krona, eller hadde biblioteket noen særskilt verdi eller kvalitet som gjorde at man valgte å plassere det der? Flere av informantene sier at det er bibliotekets verdi og egenart som gjør det spesielt

egnet, sett ut fra et helhetlig perspektiv på byutvikling. Ordføreren i Moss peker på den verdien biblioteket har for den enkelte bruker, samt at det har en klar samfunnsverdi, og byplanleggeren framhever biblioteket som en kulturinstitusjon som han mener vil heve kvaliteten i en bydel. Det sies altså at biblioteket både har verdi for de som bruker det i dag, men også at det har en generell samfunnsverdi, også for de som ikke bruker det, som er verdt å ta vare på. Også i Evjen sin forskning (2012) er det enighet hos informantene om at bibliotekstjenester har en klar verdi for både byen og enkeltindivider, knyttet til individuelle, samfunnsmessige og demokratiske verdier, rettigheter og behov.

Da Audunsson (2005) gjorde sin undersøkelse gav samtlige respondenter høyest prioritering til bibliotekenes *rolle* som lærested, og som formidlere av litteratur og kultur. Flere nevnte også at bibliotekets rolle som informasjonsformidler var viktig. Guttorm sier at man i Moss på så på biblioteket som en del av byens samlede kultur- og informasjonsstrategi, noe som indikerer at synet på hva som bibliotekets viktigste innhold og oppdrag på den tiden (rundt 2000-tallet) var ganske sammenfallende. Ordføreren i Moss framhever også bibliotekets funksjon som lærested som spesielt viktig. Men den samme oppfatning om hva biblioteket skal inneholde og formidle blir også nevnt at Evjen (2012) sine informanter, og i alle byene i hennes forskning er det rollen knyttet til kunnskap og læring som hyppigst blir nevnt som mest sentral, sammen med bøker og lesing. Det betyr at bibliotekets tradisjonelle rolle som læringsarena, og formidler av litteratur, fortsatt er med og gir bibliotekene legitimitet.

Men i Kongsberg blir også biblioteket som *møteplass* nevnt av flere, og i Krona så man for seg et sambruk av felles møteplasser som en mulig synergi. Situasjonen i Moss var en annen, først og fremst på grunn av at møteplassfunksjonen ikke direkte var nevnt i de nasjonale bibliotekfaglige føringene. Dette støttes av funn i Audunsson sin undersøkelse (2005), da bibliotekene som offentlig møteplass heller ikke der ble høyt prioritert av respondentene.

Noe av argumentasjonen går også på hva som var best for bibliotekets *brukere* og potensielt nye brukere, men her er det en del uenighet blant informantene. De viktigste argumentene går på *tilgjengelighet* for brukerne, og på om man vant eller mistet brukergrupper ved en flytting av biblioteket. På Kongsberg var det enighet om at den eksisterende lokaliseringen av biblioteket var sentral, men kommunalsjefen mener at et sambibliotek i Krona vil gjøre biblioteket spennende og dermed også attraktivt for flere nye brukergrupper. Biblioteksjefen frykter at en lokalisering i Krona ville medføre færre besøk, på grunn av det han anser som en

mindre sentral beliggenhet. I Kongsberg er barn og unge en prioritert gruppe, noe Geirr er positiv til, men han mener at denne satsingen vil ramme voksne og pensjonister, spesielt ved en lokalisering i Krona. Det er verdt å merke seg at også rådmannen stilte spørsmål ved om at plasseringen av biblioteket på Krona ville kunne bli for usentral (Fysiske hovedløsninger, 2012), og NBF Buskerud gjorde det samme. Dette var derfor et ankepunkt for flere sentrale aktører, ikke minst fra den bibliotekfaglige siden. Som tidligere nevnt var det ikke mye av debatten i avisene som gikk på biblioteket, men noen av leserinnleggene gikk nettopp på at en lokalisering på vestsiden ble oppfattet som usentral. Også i Moss gikk en del av avisdebatten på tilgjengelighet og brukergrupper, og flere funn peker på at flere oppfattet tilgjengelighet som en negativ faktor ved Møllebyen.

Det er tydelig at en sentral beliggenhet og tilgjengelig av biblioteket anses som viktig av mange, og ikke minst av biblioteksjefene. Men dette argumentet har ikke blitt tillagt stor vekt når beslutningen ble tatt, noe som understøtter at biblioteket her er et middel mer enn et mål. Det er ikke bibliotekets tilgjengelighet som har vært viktig, men det å få liv i en bydel.

Hvor hentes argumentasjonen fra?

Jeg vil til slutt se på hvor argumentasjonen synes å være hentet fra. For de to bibliotekene er jo ikke isolerte caser, men de inngår naturlig som en del av ulike nasjonale og internasjonale trender, både bibliotekfaglig og innen organisasjons- og byutvikling.

De to casene representerer på mange måter et sprang når det gjelder nasjonale bibliotekfaglige føringer, da det har skjedd mye på det bibliotekpolitiske området de siste 10-15 årene. Når det gjelder Moss bygger noe av argumentasjonen på føringer fra ABM-meldingen, som vil styrke og videreutvikle nettverk og samarbeid mellom arkiv, bibliotek og museer. I Kongsberg er mye av argumentasjonen gjenkjennbar fra nasjonale bibliotekfaglige føringer og fra revidering av bibliotekloven, og det er lett å kjenne igjen begreper som møteplass og lærings- og kulturarena, i tillegg til at det digitale perspektivet er sentralt. Bibliotekene har fått en rolle som debattarena og et styrket fokus på formidling. Dette er begreper og retorikk som er sentrale i argumentasjonen for Krona.

Funnene viser at man spesielt i Kongsberg hentet mye innflytelse og inspirasjon fra andre bibliotek, både i Norge og utlandet. Denne påvirkningen er synlig både i offentlige dokumenter og i retorikken til informantene. Fokus på begrepene sted, rom og relasjoner,

bibliotekrommet som byrom og scene, og viktighet av biblioteket som ”tydelig aktør i byens visjoner og som uvurderlig faktor i oppnåelsen av den” tyder på direkte innflytelse fra det danske bibliotekmiljøet. Biblioteksjefen nevner også påvirkningen fra bibliotek som Birmingham og Aarhus, selv om sluttresultatet ifølge han ikke lå an til å bli fullt så ”stort og fint” som opprinnelig planlagt.

Når det gjelder denne påvirkning fra andre bibliotek kan det betegnes som *isomorfi*, det vil si at ulike institusjoner gjennom gjensidig påvirkning utvikler seg likt med hensyn til organisering, drift og satsingsområder. Dette ser ut til å være spesielt uttalt i Kongsberg, hvor det i relativt stor utstrekning vises til andre byer og bibliotek, som for eksempel i saksdokumentet *Biblioteket i byutviklingen* (Løken, 2012). Jeg har vist at etableringen av Krona var hadde relativt tung, administrativ forankring, ikke minst var rådmannen svært positiv til prosjektet. Når det samtidig framkommer at det var motstand mot flytting hos biblioteksjefen og alle, eller de fleste, ansatte ved biblioteket, er det relevant å drøfte om det her kan være snakk om tvungen isomorfi. Spørsmålet er om flyttingen var ønsket innad i biblioteket, eller om dette primært var noe som var et ønske ”ovenfra”, og dermed en endring av mer tvungen art? Tvungen isomorfisme oppstår når det er press fra organisasjoner som man står i et avhengighetsforhold til, og ut fra mine funn virker det som om flyttingen ble ”tvunget” på biblioteket administrativt og politisk, og at den verken var initiert eller ønsket fra biblioteket selv. Slik jeg vurderer det peker derfor funnene i denne retningen, men jeg synes likevel ikke det er grunnlag for å fastslå at det faktisk forholdt seg slik, men vil kun peke på denne muligheten.

I Moss nevnes ikke eksplisitt påvirkningen fra andre bibliotek, men kultursjefen nevner at de i sin tenking har vært inspirert av Richard Florida og *opplevelsesøkonomien*. Både i Moss og Kongsberg ville man utvikle attraktive byer som kunne være tiltrekkende for kreative og innovative mennesker.

Proessen

Selve planleggingsprosessene i de to casene er beskrevet tidligere, både i casebeskrivelsen og i funnene. I begge kommunene foregikk flyttingen av bibliotekene i utgangspunktet som en helt ordinær saksgang, hvor administrasjonen forberedte saker på bestilling fra det politiske nivået. Men prosessen ble begge steder preget av sterk politisk og faglig uenighet, samt et stort folkelig engasjement. Jeg vil her analysere disse ut fra de enkelte aktørers opplevelse og

erfaring med dem, og med et særlig perspektiv på bibliotekenes rolle. Men dette vil jeg svare på forskningsspørsmålet: *Hvordan foregikk planleggingsprosessen, og i hvilken grad inngikk bibliotekene i denne?*

I Moss deltok biblioteksjefen i et par faglige utredningen, og han gav også flere intervjuer til lokalavisene, hvor han blant annet uttalte seg om bibliotekets behov og om lokaliseringsvalg. Han bekrefter i intervjuet at han som biblioteksjef fikk uttale seg om det bibliotekfaglige, men mener at dette ble lite vektlagt, særlig av administrasjonen, og hans totale inntrykk er at han som biblioteksjef hadde liten innflytelse på prosessen. Han gir også uttrykk for at diskusjonen omkring de ulike alternativene, overskygget diskusjonen om hva biblioteket skulle brukes til (Fremstad, udatert). Men implisitt kommer det fram at biblioteket likevel hadde en stemme i prosessen. Kultursjefen sier at nemlig han underveis fryktet at biblioteket ville fokusere så kraftig på det bibliotekfaglige, at det kunne spolere hele flytteprosessen. Det peker i retning av at biblioteksjefen *ble* hørt og hadde innflytelse, enten det her var tenk formelt mot politikere eller mer uformelt for eksempel i forhold til avisene.

Slik jeg vurderer det kan det virke som om biblioteksjefen i Moss hadde rimelig god innflytelse på prosessen, og at han fikk anledning til å spille inn sine faglige råd underveis, Ved siden av fokuset på byutvikling, og spesielt møllene, var også biblioteket sentralt i debatten både politisk og i lokalpressen. Samtidig er det oppsiktsvekkende at ordføreren sier hun *ikke* var kjent med biblioteksjefens syn på lokaliseringen før mot slutten av prosessen, og at arbeidet da var kommet så langt at det var vanskelig med andre alternativer. Det kan tyde på at biblioteksjefens synspunkter ikke ble tilstrekkelig kommunisert ut til politisk nivå, og at Guttorm dermed har rett i sin opplevelse av ikke å bli reelt hørt i denne saken.

Også i Moss gikk man i noen grad utover kommunale og nasjonale grenser for å finne inspirasjon, men så vidt jeg kan se gjaldt dette først og fremst i forhold til kulturdrevet byutvikling generelt og erfaringer med revitalisering av bydeler. Jeg finner ikke noe i mine funn som indikerer at man konkret så til andre bibliotek for å finne inspirasjon. En av tilbyderne (Rock Property) inviterte riktignok til studietur, men dette ble av avslått av habilitetsårsaker.

En del av debatten både politisk og i avisene gikk på det mange oppfattet som koblinger mellom den politiske venstresiden og Pia-senteret, og mitt inntrykk er at det på grunn av dette

til dels gikk politikk i lokalisingsvalget. Den klare delingen mellom venstre- og høyresiden i vedtaket, kan synes å bekrefte dette. Ifølge biblioteksjefen var det også et sterkt press fra eiendomsutvikleren i Møllebyen, for å få kommunen med på laget. Det er interessant å se at flyttingen av biblioteket dermed ikke kun var av interesse for kommunen, men at dette også hadde økonomisk interesse for private investorer, og at disse aktørene deltok i debatten.

I Kongsberg var det to parallelle prosesser, en som gikk på planlegging av Krona som helhet, og en prosess hvor biblioteket inngikk i planleggingen av KKP-biblioteket. I tillegg beskriver biblioteksjefen en prosess forut for dette, hvor han sammen med personalet skulle planlegge ”drømmebiblioteket”. Jeg vil her spesielt vurdere den politiske prosessen for flyttingen av biblioteket til Krona, og prosessen med planleggingen av KKP-biblioteket.

Som beskrevet under funnene var det stor politisk uro og uenighet rundt etableringen av Krona, og debatten i lokalvisen blir beskrevet som en ”slagmark” (Skøien, 2013). Men som tidligere vist gikk både den politiske, faglige og folklige argumentasjonen primært på andre forhold enn biblioteket. Det er likevel verdt å nevne at den informanten som var politiker, opplevde det som krevende å stå i dette, og det er interessant at hun sier at den politiske uenigheten og uroen omkring saken faktisk påvirket hvordan hun agerte underveis.

Når det gjelder **KKP-biblioteket** beskriver kommunalsjefen dette som en ordinær prosess, hvor man i fellesskap skulle se om man kom fram til en løsning for et sambiblioteket i Krona. Biblioteksjefen deltok i prosjektgruppen, men sier han opplevde arbeidet der som svært vanskelig, hovedsakelig fordi han opplevde at høgskolen sitt bibliotek i utgangspunktet var negativ til etablering av et sambibliotek. Etter hvert som prosjektet tok form ble det også innholdsmessig vanskelig for han å se et sambibliotek som et godt alternativ for folkebiblioteket, og noe han faglig sett kunne forsvare. Prosjektet mottok midler fra Nasjonalbiblioteket, og da en ekstern bibliotekfaglig konsulent ble hyret inn for å bidra i prosessen med sambiblioteket opplevde Geirr at han med dette ble satt til side, og sier at hele prosessen til slutt gikk på hans integritet som biblioteksjef og fagperson. Under intervjuet gir han uttrykk for at han var skeptisk til en ny lokalisering av biblioteket på vestsiden, men det er i ettertid uklart for meg om dette var hans holdning også forut for arbeidet med KKP-biblioteket. I så fall kan det antas at dette synspunktet kan ha virket inn også på hans egen motivasjon i utredningen av et KKP-bibliotek.

Jeg har lyst til å undersøke planleggingsprosessen nærmere, slik den så ut politisk og administrativt. I Kongsberg foreligger det altså, i alle fall på papiret, en strategisk og langsiktig planlegging av hvordan man skal videreutvikle byen. Men i hvilken grad var dette en god eller dårlig strategi? Ifølge Moore (Johnsen et al., 2014) kan strategiprosessen beskrives som et ”strategisk triangel”, hvor man som leder både skal se oppover, utover og nedover for å skape en god strategi. I Kongsberg har man definitivt sett ”utover” sin egen virksomhet for å finne ideer og inspirasjon, og man har også sett ”oppover” og funnet nødvendig støtte, i alle fall hos administrativ ledelse og et politisk flertall. Det mest påtrengende spørsmålet er vel i hvilken grad lederskapet i tilstrekkelig grad så ”nedover” i egen organisasjon for å sikre gjennomføringsevne og skape eierskap og medvirkning, og jeg vil her vurdere dette nærmere.

Som vist tidligere har kommunen vært aktiv i å skaffe seg informasjon om fungerende tiltak på tilsvarende bibliotekprosjekter andre steder, og har dermed lagt et godt grunnlag for lokalt planarbeid. Når det gjelder arbeidet rettet mot politisk nivå, er det flere steder nevnt at biblioteket er tenkt å inngå i Krona, som del av et mulig sambibliotek med blant annet HIBU. Det var definitivt et viktig grep at biblioteket også ble fremmet som en egen sak for politikerne og ble behandlet særskilt (Løken, 2012). I denne saken presenteres for øvrig også en klar forventning om at Kongsberg bibliotek framover inngår som en aktiv del av byutviklingen.

Når det gjelder forankring ”nedover” i kommunen, det vi dette tilfelle si biblioteket, mener jeg det derimot kan stilles spørsmål ved om dette var godt nok ivaretatt. Årsaken til dette er ikke at det *ikke* foregikk prosesser, men mer om disse prosessene var *gode* nok.

Biblioteksjefen uttrykker frustrasjon både over for lite informasjon (i bibliotekinternt forprosjekt), og ikke minst over det han opplevde som manglende realisme i planleggingen av KKP-biblioteket. Og dersom iverksettingsviljen faktisk manglet hos en eller flere av aktørene, slik at prosessen reelt sett ble vanskelig, var dette noe som nok burde vært tatt hensyn til av prosjektledelsen. En god strategi tar hensyn til styrke og svakheter, og man burde derfor ha erkjent problemene som lå implisitt i prosjektet ved å skulle møte motstridende ønsker og behov samtidig. Men det er viktig å understreke at det på bakgrunn av mine funn ikke er mulig å si med sikkerhet at det virkelig var en dårlig fundert strategi ”nedover” i kommunen. Planleggingen av ”ønskebiblioteket” i forkant av prosjektet KKP-biblioteket omtales kun av biblioteksjefen, og han uttrykker at det der ikke ble gitt nok informasjon. Når det gjelder KKP-

biblioteket var kommunalsjefen leder av dette, og hun opplevde arbeidet der som godt og åpent. De andre informantene sier imidlertid at de er kjent med at det var uenighet i KKP-prosjektet, og at gruppen ”var litt delt” (Marit).

Motsetning eller gjensidig nytte?

I begge byene endte prosessen med at både flyttingen til Møllebyen og realiseringen av Krona ble vedtatt med én stemmes overvekt, og det var stor politisk og faglig uenighet og ”temperatur” underveis. Begge biblioteksjefene sier at de opplevde å ikke bli tilstrekkelig hørt i prosessen, og deres bibliotekfaglige preferanse i lokaliseringssaken ble heller ikke fulgt. Samtidig ble de verdier og funksjoner som biblioteket representerte anerkjent av lokale politikere, og det ble eksplisitt sagt fra både politisk og administrativt hold at bibliotekene var en viktig faktor i markedsføring og revitalisering av byene.

Jeg vil derfor til slutt i analysen drøfte om det basert på erfaringene fra Moss og Kongsberg kan synes å være en motsetning mellom byutvikling og et bibliotekfaglig fokus, eller om det er et vinn-vinn forhold mellom disse. Jeg vil derfor vurdere alle aspekter i oppgaven ut fra et slags ”nytte-kostnad” perspektiv for bibliotekene. Vant eller tapte biblioteket i disse byene ved å bli flyttet til ny lokalisering? Og i hvilken grad var biblioteket sentralt for gjennomføringen av den revitaliseringen som de skulle inngå i? Til slutt vil jeg vurdere om erfaringer fra de to casene bør få konsekvenser også for hvordan andre bibliotek forholder seg til byutvikling. Ved disse spørsmålene vil jeg besvare den fjerde problemstillingen: *Basert på erfaringene fra casene, virker det som om det er en motsetning mellom byutvikling og det bibliotekfaglige, eller ser dette primært ut til å være en gjensidig nytteforhold?*

Bakgrunn for flyttingen

Det synes klart er at begge bibliotekene ble begge trukket inn som strategiske elementer i en planlagt revitalisering av bydeler, og på mange måter er det der min problemstilling og oppgave begynner, med å se på mål og begrunnelse for dette valget. Men i løpet av arbeidet med denne oppgaven har jeg fått behov for å undersøke nærmere hva som var *bakgrunnen* for at bibliotekene i det hele tatt skulle flyttes, spesielt gjelder dette Kongsberg.

Utgangspunktet i Kongsberg var et helt annet enn det var i Moss. Kongsberg bibliotek lå godt plassert, var populært og hadde gode utviklingsmuligheter der det lå, noe som bekreftes av både biblioteksjef og kommunalsjef. Både fra et menneskelig og faglig ståsted er det derfor

lett å ha forståelse med biblioteksjefen i Kongsberg. Han ledet et godt og vel ansett bibliotek, og erfarte ikke at biblioteket hadde behov for nye lokaler eller ny lokalisering. Han ble presentert for en mulig bibliotekløsning med et sambibliotek, som ”ingen” av aktørene synes å ville inngå i, og en lokalisering han anså som usentral. Etter hvert som planene over bygget skred fram så han konturene av et bibliotek som ville få mindre areal enn det bibliotekbygget de hadde, og med løsninger han anså som bibliotekfaglig utilfredsstillende.

Det kan synes som en del av motivasjonen for å flytte biblioteket til Krona involverte et byutviklingsperspektiv og en tro på at man ville oppnå flere gode synergier, mer enn at det ”gamle” biblioteket ikke fungerte. For samtlige informantene gir egentlig uttrykk for et positivt syn på biblioteket slik det var, og de anså det som velfungerende og endringsorientert. Slik jeg forstår dem var dette noe av bakgrunnen for at man gjerne ville ha folkebiblioteket med til Krona, for å spille videre på de styrkene det allerede hadde.

I tillegg til at majoriteten av politikerne ville ha Krona, kan det synes som om også den kommunale ledelsen delte dette synspunktet. Byplanleggeren forteller at både administrasjonen og det politiske flertallet var veldig tydelige på at etableringen av Krona inngikk som del av en strategisk byutvikling, og at det var en sterk administrativ ledelse som stod bak, og at også rådmannen var veldig tydelig på dette. Dette tyder på at en bevisst strategisk tenking bak Krona, og som vist legger Kommuneloven opp til at rådmannen og hans stab står relativt fritt til å organisere virksomheten, mens politikerne styrer og prioriterer de lange linjene. Jeg har i oppgaven vist hvordan mange av byens ulike behov som så ut til å kunne få et ”svar” i Krona, og jeg tror at det var derfor denne løsningen ble kjempet fram til tross for den motstanden som fulgte med. I ”kampens hete” var det kanskje heller ikke enkelt å få fram alle nyanser og enkeltbehov, noe som spesielt Marit er inne på.

I Moss var situasjonen en annen. Biblioteket lå riktignok, som i Kongsberg, sentralt plassert, men lokalene var for små og på mange måter uegnet til en videreutvikling av biblioteket. Det var derfor både bibliotekfaglig og politisk enighet om at biblioteket i Moss hadde behov for bedre lokaler. Da en utredning viste at det ikke var hensiktsmessig og kanskje heller ikke mulig å bygge ut de gamle lokalene, ble fokuset på valg av lokalisering med Pia-senteret og Møllebyen som de to alternativene. Møllebyen ble valgt, til tross for at dette ikke var biblioteksjefens fortrukne alternativ, men han er også tydelig på at det var en spennende ny lokalisering som rommet mange muligheter.

Biblioteksjefenes rolle

På bakgrunn av analysen over er det nærliggende å stille spørsmålet om biblioteksjefene ble ”overkjørt” i denne saken? Som jeg har vist inngikk de begge i en prosess i forkant av flyttingen, hvor de fikk uttale seg om bibliotekfaglige spørsmål. Men spesielt for Kongsberg sin del var så synes det som om en del av premissene allerede var lagt, og at Krona ble fremmet som en politisk sak uavhengig av hva biblioteksjefen måtte mene. I så måte ble han ”overkjørt”, selv om dette nok er innenfor den styringsretten som ligger hos rådmannen og det politiske nivået. Men jeg har pekt på at prosessene på bibliotekområdet synes å ha vært krevende og kanskje også lite konstruktive, noe som kan medføre at et vanskelig samarbeidsklima i verste fall kan ”sette” seg i organisasjonskulturen og følge med over i en ny lokalisering. I Moss ”vant” nok biblioteket uansett valg av lokaliseringsalternativ, da det gamle bibliotekbygget ikke gav rom for verken drift eller utvikling. Her var også biblioteksjefen mer synlig i prosessen enn det jeg ser at Geirr var, eller hadde anledning til, i Kongsberg, og uttalte at begge byggene godt kunne fungere som bibliotek. Men samtidig uttrykker også Guttorm klart at han opplevde at hans faglige synspunkter som biblioteksjef i praksis ikke ble hørt, og særlig erfarte han at den kommunale administrasjonen ikke var lydhør, ”fordi de hadde bestemt seg for et løp”.

Hvor viktige var bibliotekene?

Men hvor viktige var bibliotekene i revitaliseringen av bydelene? Kunne Krona blitt bygd og Møllebyen blitt revitalisert uten å ha med de to bibliotekene? Når det gjelder Krona så mener Marit at biblioteket *var* sentralt, men at det ”druknet” i debatten om at HIBU skulle til sentrum. Jeg tror at Krona ville blitt etablert og kunne klart seg uten biblioteket, men at biblioteket likevel eksplisitt var ønsket der både av politikere og administrasjon. For Moss sin del så ville og kunne Møllebyen helt sikkert blitt revitalisert uten biblioteket, men antagelig på et senere tidspunkt, og resultatet ville sett annerledes ut. Møllebyen var såpass sentral for byen og byens identitet at jeg tror møllebygningene før eller siden ville blitt revitalisert. Men selv om Møllebyen var et viktig fokus i denne saken, så var biblioteket og dets behov for nytt bygg også sentralt for byens politikere. Så der biblioteket på Kongsberg ”druknet” i den store flyttesaken, så dominerte biblioteket denne langt mer i Moss.

By versus bibliotek

Som vist over mener jeg at de viktigste argumentene for flyttingen av bibliotekene var at de var publikumsintensive virksomheter som trakk folk, at de var salgbare i forhold til mange ulike synergier, og at de hadde verdier og funksjoner som ble ansett som viktige både for byen og for den enkelte borger. Jeg vil videre se på om det foreligger noen uttalt eller praktisk motsetning mellom byutvikling og et bibliotekfaglig aspekt.

Bibliotekenes instrumentelle verdi er godt kjent, og ligger i selve samfunnsoppdraget slik det kommer til uttrykk i bibliotekloven. Jeg har pekt på forskning som viser at bibliotekene de senere årene også er ilagt en instrumentell funksjon i forhold til byutvikling (Evjen, 2012; Carlsson, 2013; Rasmussen, Jochumsen & Skot-Hansen, 2011). Konkret i mine to caser så har jeg vist at de inngikk som *placement*, for å bidra til revitalisering av byen. Det er derfor sentralt at bibliotekene er en kulturinstitusjon som trekker mange besøkende. Kultursjefen i Moss mener at den primære årsaken til lokaliseringen av biblioteket var det han kaller ”kjøttvekta”, og også Heidi i Kongsberg peker på at det er positivt for flyttingen at biblioteket at det er ”populært”. Samtidig så gis det også uttrykk for at synergieffektene ville gagne samtlige aktører, inkludert biblioteket. Heidi peker på at biblioteket gis muligheter blant annet gjennom samlokalisering med Norsksenteret og høyskolebiblioteket. Det samme sier Gretha i Moss, som mener at man ved å samle ”alle gode krefter” ville få både et godt bibliotek, et godt museum og et godt kinotilbud, samtidig som man fikk revitalisert Møllebyområdet.

Nå er det heldigvis ingen motsetning mellom det å være nyttig og det å være godt likt. For mitt klare inntrykk fra informantene er at de anser bibliotekene som viktige også fordi de er hyggelige og gode steder å være, og ved at de er en møteplass for alle, uansett bakgrunn og behov. Bibliotekenes bidrar til åpne og attraktive byer, og blir satt pris på både for den verdien de tilfører den enkelte og for byen.

Når det gjelder et eventuelt motsetningsforhold mellom byutvikling og det bibliotekfaglige, så mener jeg at ingen av funnene på et *prinsipielt* plan gir uttrykk for dette. Men i *praksis* har begge biblioteksjefene opplevd seg faglig forbigått i denne lokaliseringssaken. Guttorm forteller at det også flere ganger tidligere har vært planlagt ulik lokalisering av biblioteket i Moss, men etter hans vurdering var ikke disse forslagene primært initiert ut et bibliotekfaglig perspektiv, men ut fra hva som var best for byen, altså et byutviklingsperspektiv. Rådmannen i Moss konkluderer med at dersom hun *kun* hadde det bibliotekfaglige for øye, så ville Pia-

senteret vært det beste alternativet (Bryne 2000). Etter min mening er dette sentralt, for det sies implisitt at det ikke her er bibliotekets beste som avgjør lokaliseringen, men biblioteket sett i sammenheng med byen. Etter min vurdering har derfor begge bibliotekene blitt brukt som middel i byutviklingen, og at det primære har vært at de skulle bidra til revitalisering av henholdsvis Møllebyen og vestsiden. Spesielt synes jeg dette er tydelig i Kongsberg, da det her kan stilles spørsmål ved om biblioteket i utgangspunktet hadde behov for nye lokaler og ny lokalisering.

Det kan drøftes om biblioteksjefer i Moss og Kongsberg skulle ha gjort noe annerledes, og agert på en annen måte, men jeg synes det er vanskelig å peke på konkrete svar her. De deltok begge i de forberedende prosessene, og det virker som om de så langt som mulig spilte inn sine bibliotekfaglige råd. Endringsarbeid og planer skjer nok ofte uavhengig av hva virksomhetsledere måtte mene, da det også kan være andre aktører og bymessige forhold som skal tas hensyn til. Imidlertid er det viktig å drøfte mulige konsekvenser for samspillet mellom bibliotekene og byutvikling, ut fra de erfaringene som er gjort i mine to caser, og jeg vil derfor avslutningsvis undersøke dette.

Konsekvenser videre

Jeg har i oppgaven vist til forskning på bibliotek og byutvikling som jeg mener er sentral for å forstå og belyse mine caser, men forskningen er også relevant i den videre vurdering av forholdet mellom bibliotek og byutvikling.

Som nevnt innledningsvis er det mange byer som i dag står foran eller midt i en byutviklingsprosess, og slik jeg ser det er det avgjørende at bibliotekene aktivt tar del i dette. Rasmussen, Jochumsen & Skot-Hansen (2011) understreker viktigheten av at bibliotekene ser seg selv i sammenheng med byen og dens potensial og utviklingsstrategi. Når det gjelder konsekvenser for *bibliotekledelse* i relasjon til byutvikling, så synes jeg at blant andre Vallet (2015) gir flere gode råd og strategier til bibliotekene. Hun peker på viktigheten av at bibliotekene finner strategiske samarbeidspartnere i byutviklingsarbeidet, og at de selv tar en aktiv rolle når det gjelder å inngå i slike partnerskap. Biblioteksjefene må også kunne snakke samme faglige ”språk” som de andre aktørene i byutviklingsarbeidet, og ha god forståelse av de administrative verktøyer som benyttes. Dette medfører et behov for økt kompetanse i bibliotekene, spesielt når det gjelder strategisk ledelse og håndtering av administrative og økonomisk verktøy. Jeg tror at både ved å initiere strategiske partnerskap og skaffe seg

nødvendig kompetanse vil bibliotekene oppnå en økt profesjonalisering, noe som kan gi avgjørende tyngde når det gjelder å posisjonere seg som en aktør i byutviklingen.

Behovet for partnerskap er også tydelig hos de danske forskerne (Rasmussen, Jochumsen & Skot-Hansen, 2011). Men de går enda lenger idet de mener at bibliotekene må være proaktive også i selve *formuleringen* av byens visjoner, i tillegg til at de skal være viktig for oppnåelsen av disse. Dette viser at bibliotekene helst bør ligge i forkant av den lokale byutviklingen, og være med og legge premissene for denne. Noe av utfordringen for bibliotekene vil derfor være å synliggjøre seg overfor sine lokale politikere og beslutningstakere, og vise at de er viktige og relevante, ikke bare i møte med den enkelte innbygger, men også overfor selve byen og de utfordringer den står overfor. Evjen mener at synliggjøring er en av de største utfordringene bibliotekene står overfor (2012).

Som vist i denne oppgaven kan selve prosessen med vurdering av bibliotekenes plass og rolle i byen, oppleves som krevende. Jeg tror at dersom bibliotekene vil unngå å bli passivisert i den byutviklingen som finner sted lokalt, så er det nødvendig at de for det første *selv* utformer strategiske mål for sin virksomhet, og involverer sentrale aktører i byen i dette arbeidet, både administrativt og politisk. Men biblioteket sett i forhold til byutvikling er en toveis rolle og en *gjensidig* påvirkning, noe som innebærer at byens strategi også vil være med å gi biblioteket retning og mål, og at det blir en primæroppgave for bibliotekene framover å bidra til å utvikle en attraktiv og god by (Rasmussen, Jochumsen og Skot-Hansen, 2011; Carlsson, 2013). Slik jeg vurderer det er dette nytt for de fleste bibliotek, og denne tenkingen var heller ikke til stede hos biblioteksjefene i mine caser. Det er vanlig at biblioteket har mange eksterne samarbeidspartnere innen blant annet utdannings- og kulturinstitusjoner lokalt, men etter min erfaring er det de færreste biblioteksjefer som i dag aktivt besvarer spørsmålet om hvordan deres bibliotek kan bidra til både å skape og oppfylle byens visjoner.

Som vist i min undersøkelse kan bibliotek risikere å bli brukt primært som et middel i byutviklingen, og at dette i verste fall kan gå på bekostning av det bibliotekfaglige. Samtidig kan byutviklingen gi bibliotekene en ny type legitimitet og spennende muligheter, hvis bibliotekene spiller sine kort riktig. *Libraries are "used" in strategies of culture-led regeneration, but his use has also given them a new legitimacy and a new image, which is necessary if they are to survive in a more and more digitalized and globalized world* (Skot-Hansen, Rasmussen & Jochumsen, 2013). For et bibliotek som fortsatt vil være relevant og

ikke bare en passiv etterfølger av utviklingen i egen by, vil det derfor være nødvendig å finne måter å delta aktivt i byplanleggingen lokalt.

Som jeg skrev innledningsvis i denne oppgaven verken kan eller skal jeg ta stilling til om valget ved å flytte bibliotekene til henholdsvis Møllebyen og Krona, var en rett eller gal beslutning. Det er nok sannsynlig at biblioteksjefene følte det som et tap, i alle fall i første omgang, men samtidig kan det sies at bibliotekene ble ”vinnere”, ved at det så klart ble uttrykt at de har kvaliteter og verdier som gjør dem attraktive som en del av byutviklingen. Dette uttrykker et potensial jeg mener kan og bør benyttes som et springbrett i bibliotekenes videre strategiske arbeid med byutvikling.

7. Veien videre

Et nærliggende spørsmål er hvordan det har gått med bibliotekene i Moss og Kongsberg etter flyttingen? Førte for eksempel lokaliseringen til bedre besøks- og utlånstall, og har den forventede synergien blitt realisert? Det faller utenfor min problemstilling å skulle vurdere effektene av flyttingen, men jeg synes likevel det bidrar til en helhet i min framstilling at jeg avslutningsvis helt kort peker på noen resultater. Dette vil ikke være basert på mine funn, men jeg har benyttet statistikk over utlåns- og besøkstall som kan si noe om aktivitetsnivået. Avslutningsvis vil jeg med utgangspunkt i mine funn peke på temaer som kan være interessante som videre forskningsprosjekt.

Bibliotekene

I årene etter at Moss bibliotek flyttet inn i Møllebyen i skjer det en markant nedgang i besøkstallene (Statistisk sentralbyrå; Nasjonalbiblioteket). Selv om det her ikke er trukket inn andre faktorer som kan tenkes å påvirke og forklare fall i besøket, er det etter min vurdering sannsynlig å anta at tilgjengeligheten til Møllebyen er den viktigste årsaken til nedgangen. Når det gjelder utlån har dette totalt sett hatt en svak nedgang siden innflytting i Møllebyen.

I Moss var det mye fokus på mulige synergier med de andre aktørene i Møllebyen, spesielt var det håp om å få lokalisert et høyskolesenter til området. Dette lyktes ikke å få realisert, men det har gjennom årene vært flere utdanningsinstitusjoner lokalisert i området. Når det gjelder de andre synergier som ble nevnt i argumentasjonen, har biblioteket gjennom årene hatt et godt samarbeid med både museet og kinoen.

I Kongsberg er det en vesentlig kortere tidshorisont å beskrive effekten av flyttingen på, da innflyttingen i Krona skjedde i august 2015, altså for under ett år siden. Statistikk fra denne perioden ikke er offentlig tilgjengelig, så jeg har derfor mottatt informasjon og statistikk fra nåværende biblioteksjef, som gir et bilde av driften siden innflyttingen. Når det gjelder antall besøk så har dette i løpet av ni måneders drift fordoblet seg i forhold til besøkstallene fra et helt års drift i det gamle biblioteket. Det er imidlertid viktig å peke på at *noe* av forklaringen til denne store økingen kan skyldes at biblioteket i Krona er meråpent, noe biblioteket ikke var tidligere. En sammenligning av utlånstallene de fire første månedene i henholdsvis 2014, 2015 og 2016, viser at utlånet totalt er på omtrent samme nivå som tidligere. Utlånet av fagbøker for voksne har økt, spesielt språkkurs for innvandrere og realfagslitteratur, noe som

sannsynligvis kan kobles mot bibliotekets nåværende samlokalisering med Norsksenteret og Frivilligsentralen, samt bibliotekets oppdrag om satsing nettopp på denne typen faglitteratur.

Et felles sambibliotek i Krona ble ikke realisert på grunn av at HIBU ikke ønsket dette, basert på erfaringene fra Drammensbiblioteket. Imidlertid har bibliotekene i Krona satset på andre samarbeidsformer, blant annet populærvitenskapelige foredrag. Når det gjelder andre synergier, så er det allerede igangsatt felles arrangementer med kinoen og Norsksenteret. Biblioteket var også tidligere samlokalisert med Vitensenteret, og dette samarbeidet fortsetter også i Krona. Felles saler og kaféområde i bygget benyttes også til bibliotekets arrangementer.

Videre forskning

Jeg har vist at by- og stedsutvikling er viktig satsingsområder for mange kommuner, og at dette derfor også bør være viktig for bibliotekene. Gjennom mine to caser har jeg vist at bibliotekene rent instrumentelt blir brukt som middel i byutviklingen lokalt, samtidig som de oppleves som viktige og kvalitativt gode tilbud for enkeltindivider og for byen. Det er derfor en fare for at bibliotekene som godt besøkte kulturinstitusjoner risikerer å bli ”overkjørt” i byutviklingssaker, uten tilstrekkelig hensyn til hvor bibliotekets unike oppdrag har best forutsetning for å lykkes.

Jeg mener derfor at en strategisk *bibliotekledelse* framover vil være svært sentral, fordi måten bibliotekene manøvrer på kan være avgjørende for hvordan de ”brukes” i byutviklingen. I min oppgave har jeg valgt å undersøke to caser som har vært like ut fra størrelsen på byen og biblioteket, og hvor bibliotekene har inngått i en revitalisering i kommunene. Det har ikke inngått i min oppgave å evaluere lokaliseringen, men å peke på hva som var målet og motivasjonen for denne. I videre forskning kunne vært interessant å undersøke caser hvor byutviklingen eksplisitt har *styrket* biblioteket og bibliotekets posisjon, og hvor biblioteket aktivt har inngått i planleggingen. Det vil da være interessant å undersøke hvilke strategier bibliotekledelsen har benyttet for å oppnå dette, og fokuset på denne forskningen vil da bli på blant annet biblioteksjefens lederrolle, makt og strategisk planlegging.

Det kunne også vært interessant med følgeforskning på den pågående prosessen med *kommunesammenslåing*, for å se på hvordan biblioteket posisjonerer seg i nye storkommuner. Læringsutbyttet i begge disse forskningene mener jeg vil ha konkret relevans for det bibliotekfaglige området i årene framover.

Litteraturliste

- Amundsen, R. (2000, 2. november). På bibliotek med krykker. *Moss dagblad*
- Audunsson, R. (2005). How do politicians and central decision-makers view public libraries? The case of Norway. *IFLA Journal* 31 : 174
- Norsk bibliotekforening Buskerud (2010). *Bibliotekprisen for Buskerud 2008 gikk til Kongsberg bibliotek*. Hentet fra <http://buskerud.norskbibliotekforening.no/2010/08/bibliotekprisen-for-buskerud-2008-gikk-til-kongsberg-bibliotek/>
- Bryne, K.T. (2000, 22.8). *Nye biblioteklokaler : byutvikling* [Saksutredning]
- Brynildsen, C. (2000, 24. oktober). Trakk det lengste strået. *Moss dagblad*, s. 6-7
- Butenschön, P. (2009). *Byen : en bruksanvisning*. Oslo : Aschehoug
- By (2016). I: *Wikipedia*. Hentet 15. mai 2016 fra <https://no.wikipedia.org/wiki/By>
- Carlsson, H. (2013). *Den nya stadens bibliotek : om teknikk, förnuft och känsla i gestaltningen av kunskaps- och upplevelstadens folkbibliotek*. Lund studies in arts and cultural sciences, Vol. 3
- Christensen, T., Lægred, P., Roness, P. G. & Røvik, K. A. (2013). *Organisasjonsteori for offentlig sektor : instrument, kultur, myte*. Oslo : Universitetsforlaget
- Christiansen, B. (2000). *Ad lokaler for Moss bibliotek i Møllebyen* [Brev til Moss kommune]
- Ericsson, A. (1998, 24.12). Biblioteket i Møllebyen bør kombineres med høyskoler. [Kronikk]. *Moss avis*, s. 12
- Evjen, S. (2012). *Placing the public library : a comparative analysis of political perceptions*. Copenhagen : Royal school of library and information science
- Florida, R. (2012). *The rise of the creative class, revisted*. New York : Basic books
- Folkebibliotekerne i vidensamfundet* (2010). København : Styrelsen for bibliotek og medier
- Folkebibliotekloven (1985). (2014). *Lov om folkebibliotek*. Oslo : Kulturdepartementet
- Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1985-12-20-108?q=folkebibliotek>
- Fremstad, G. (udatert). *Moss bibliotek : vurdering av nye lokaler*
- Fysiske hovedløsninger* (2012). Prosjekt Kongsberg kunnskaps- og kulturpark. Kongsberg kommune
- Gilmore, J.H. & Pine, B.J. (2011). *The experience economy*. Boston : Harvard business review press

- Helliksen, E. M. (2012, 13.3). Stem for fremtiden. *Laagendalsposten*, s. 15 [Leserbrev]
- Hermansen, K. W. (2012, 9.3). Kan stå uten storstue. *Laagendalsposten*
- Johannessen, A., Tufte, P.A. & Christoffersen, L. (2015). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo : Abstrakt forlag
- Johansen, P. (1999). Tilbud om leie av nye lokaler for Moss bibliotek. [Brev til Moss kommune]
- Johnsen, Å. (2007). Resultatstyring i offentlig sektor : konkurranse uten marked. Bergen : Fagbokforlaget
- Johnsen, Å., Deakin, S.A., Hallan, E., Nikolaisen, N., Thorsvik, J., Sørheim, R.Ø., Wæraas, A., ... Wroldsen, L.W. (2014). *En strategisk offentlig sektor*. Bergen : Fagbokforlaget
- Johnstad, T., Klausen, J. E. & Mønnesland, J. (2003). *Globalisering, regionalisering og distriktpolitikk*. Makt- og demokratiutredningens rapportserie, rapport 76
- Hentet fra
http://www.sv.uio.no/mutr/publikasjoner/rapporter/rapp2003/rapport76/index-4_1.html
- Kolstad, A. (2000). *Vurdering av eksisterende biblioteklokaler i Moss : funksjonsbeskrivelse, arealberegning, kostnader for sammeenligning*. Oslo : Brodd
- Kommunedelplan for sentrum : Planprogram og delutredninger* (2001). Moss kommune
- Kommuneloven (1992). *Lov om kommuner og fylkeskommuner*. Oslo : Kommunal og moderniseringsdepartementet
- Hentet fra
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-09-25-107?q=kommuneloven>
- Kongsberg (2016). I *Store norske leksikon*. Hentet 11. juni 2016 fra <https://snl.no/Kongsberg>
- Lande, V. (2012, 12.6). KKP er Kongsbergs mulighet. *Laagendalsposten* [Kronikk]
- Lytt mer til de eldre (2000, 10. september). *Moss avis* [Leserinnlegg]
- Løken, H. H. (2012). *Biblioteket i byutviklingen*. Saksframlegg til Utvalg for kultur og oppvekst.
- Moss (2016). I *Store norske leksikon*. Hentet 11. juni 2016 fra <https://snl.no/Moss>
- Motivasjon. (2013). I *Store norske leksikon*. Hentet 11. juni 2016 fra <https://snl.no/motivasjon>
- Nasjonalbiblioteket (udatert). *Folkebibliotek*.
- Hentet fra
<http://www.nb.no/Bibliotekutvikling/Tall-og-fakta/Statistikk-for-norske-bibliotek/Folkebibliotek>

- Program, plan- og designkonkurranse : Kunnskaps- og kulturtorget i Kongsberg* (2012).
Kongsberg kommune
- Prosjektplan KKP-biblioteket.* (2011, 14. juni).
- Ramstad, E.K. (2012, 24. oktober). Ubrukelig som bibliotek. *Laagendalsposten*, s. 8-9
- Rasmussen, C.H., Jochumsen, H. & Skot-Hansen, D. (2011). *Biblioteket i byutdviklingen : opplevelse, kreativitet og innovation*. København : Danmarks biblioteksforening
- Ringdal, K. (2013). *Enhet og mangfold : samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode*. Bergen : Fagbokforlaget
- Roer, B. (2000, 18. september). Biblioteket i sentrum. *Moss avis*
- Ruud, B. (2012, 13.11). Biblioteket. *Laagendalsposten* [Leserinlegg]
- Røvik, K. A. (2014). *Trender og translasjoner : ideer som formet det 21. århundrets organisasjon*. Oslo : Universitetsforlaget
- Samarbeidsavtale om Kunnskaps- og kulturpark Kongsberg* (2012). Vedtatt av prosjekstyre 9.2.12.
- Sentrumsplan Kongsberg by* (2011). Kongsberg kommune
Hentet fra
<http://www.kongsberg.kommune.no/Tjenester/Teknisk/Plan-bygg-/Aktueltarkiv-reguleringsplaner/Sentrumsplanen-for-Kongsberg/>
- Sentrumsplan for Moss : delutredninger* (2001). Moss kommune
- Skot-Hansen, D., Rasmussen, H.C. & Jochumsen, H. (2013). The role of public libraries in culture-led urban regeneration. *New Library World*, Vol. 114 Iss ½, pp 7-19
- Skøien, P. (2013, 14.9). Åpenhet er avgjørende. *Laagendalsposten* [Leder]
- St.meld. nr. 22 (1999-2000). (1999). *Kjelder til kunnskap og oppleving : Om bibliotek, arkiv og museum i ei IKT-tid og om bygningsmessige rammevilkår på kulturområdet*. Oslo : Det kongelige kulturdepartement
Hentet fra
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-22-1999-2000-/id192730/>
- St.meld. nr. 23 (2008-2009). (2009). *Bibliotek : Kunnskapsallmenning, møtestad og kulturarena i ei digital tid*. Oslo : Kultur- og kyrkjedepartementet
Hentet fra
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-23-2008-2009-/id555516/>
- Statistisk sentralbyrå (udatert). *Statistisk årbok (1880-2013)*.
Hentet fra

<https://www.ssb.no/a/histstat/aarbok/>

Statistisk sentralbyrå (2015). *Befolkning og areal i tettsteder 1. januar 2015*. Oslo : SSB

Hentet fra

<http://www.ssb.no/befolkning/statistikker/befsett/aar/2015-12-11>

Strøm-Olsen, N. & Økland, S. (2014). *Bykamp*. Oslo : Frekk forlag

Styret i NBF, avdeling Buskerud (2012, 12.6). Biblioteket og KKP. *Laagendalsposten*

[Leserinnlegg]

Ta vare på kulturskattene (2000, 10. september). *Moss avis* [Leserinnlegg]

Trandum, I. (2012). *Kunnskaps- og kulturpark i Kongsberg. Hovedløsning og avtale om videre arbeid*. Saksframlegg til Formannskapet og Kongsberg kommunestyre

Vallet, N. (2013). Becoming partners in urban development. *Library management*, Vol. 34

Iss 8/9, pp. 650-663

Vallet, N. (2015). The odyssey of Flemish public libraries facing opportunities and threats when becoming strategic partners in urban development. *Library management*, Vol.

36 Iss 8/9, pp. 609-622

Warberg-Knoll, H. (2000, 13. august). Møllebyen snart i mål : Ordfører Gretha Kant mener politikerne nå må omsette ord til handling. *Moss avis*, s. 6-7

Warberg-Knoll, H. & Trana, O.K. (2000, 25. august). Kampen om nytt bibliotek. *Moss avis*

Warberg-Knoll, H. (2000, 18. oktober). Møllebyen er best. *Moss avis*, s. 8

Warberg-Knoll, H. (2000, 21. oktober). Møllebyen er spennende. *Moss avis*

Yin, R K. (2014). *Case study research : design and methods*. Los Angeles : SAGE

Aakre, B. M. (2012, 13.3). KKP og byens utvikling. *Laagendalsposten*, s. 14-15 [Kronikk]

Vedlegg 1: Intervjuguide

Innledning: gjenta formålet med intervjuet, forsikre om konfidensialitet og det forskningsetiske.

1. Bakgrunnsinformasjon
  - a. Stilling / funksjon
  - b. Arbeidstid i stillingen / funksjonen
  - c. Partitilhørighet (hvis politiker)
2. Byutvikling - generelt
  - a. Hvem har ansvar for å bedrive byutvikling i kommunen?
  - b. Er byutvikling plassert i kommunens styringsdokument, i så fall hvilke(t)?
  - c. I hvilken grad vil du beskrive kommunens byutvikling som strategisk? (intendert versus inkrementell)
  - d. Beskrivelse av planprosess i forbindelse med utvikling av nytt område i kommunen (Moss: Møllebyen, Kongsberg: Krona)
    - i. Har de ulike aktørene deltatt i hele, eller deler av prosessen, og eventuelt i hvilke faser?
    - ii. Var det noen aktører som etter din mening burde vært med, og som ikke var det – og hvorfor?
    - iii. Hvordan har kommunikasjon og samarbeid foregått?
    - iv. Vurdering av de ulike aktørenes betydning i prosessen
  - e. Beskrivelse av utfordringer i planprosessen
  - f. Vil du trekke fram noen suksesskriterier i planleggingsarbeidet?
3. Byutvikling – fokus på biblioteket
  - a. I hvilken grad inngikk biblioteket i planene da kommunen planla utvikling av Møllebyen / Krona?
  - b. Hva var de viktigste årsakene til at man lot biblioteket inngå som en del av utviklingen av dette området?
  - c. Hva ville man oppnå ved å la biblioteket inngå som en del av flyttingen og reetableringen av et nytt område i kommunen?
  - d. Var det noen spesielle verdier og funksjoner ved biblioteket ble framhevet som spesielt viktige i en byutviklingssammenheng?

- i. Hvorfor var nettopp disse viktige?
  - e. Biblioteket kan sies å ha ulike roller. Hvilken rolle synes du har vært viktigst i forbindelse med planleggingen:
    - i. Biblioteket som møtested
    - ii. Et sted for kunnskap og læring
    - iii. Et sted for kultur og opplevelser
    - iv. Et sted for informasjon
  - f. I Møllebyen / Krona er flere ulike virksomheter og funksjoner blitt samlokalisert. På hvilken måte så man i planleggingsfasen for seg at biblioteket skulle inngå i og bidra til en slik helhetlig løsning?
  - g. Hvordan vil du beskrive samarbeidet med biblioteket under planleggingen?
- 4. Biblioteket om sin plass som en del av byutviklingen
Eventuelle tilleggsspørsmål til de som var biblioteksjefer da biblioteket ble flyttet til et nytt område.
  - a. I hvilken grad anser du det som viktig at biblioteket inngår som en del av en helhetlig byutvikling?
  - b. Hvor fornøyd er du med biblioteket sin rolle under planleggingen?
  - c. Hva var din rolle under planleggingen av nytt område i kommunen?

Vedlegg 2: Informasjonsskriv Moss

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet

”Blir folkebibliotek brukt bevisst i strategisk byutvikling, og hva er i så fall målet og ambisjonen med dette? En undersøkelse av Moss bibliotek og Kongsberg bibliotek”

Bakgrunn og formål

I Moss ble folkebiblioteket i 2002 flyttet til Møllebyen. I dette studiet søkes det å belyse i hvilken grad flyttingen av biblioteket inngikk som en del av en bevisst og strategisk byutvikling, eller om det var andre forhold – alene eller i hovedsak – som avgjorde denne flyttingen. Dersom biblioteket inngikk i en bevisst byutviklingsstrategi i kommunene, vil det fokuseres på å finne ut hva som i så fall var målet og ambisjonen ved dette.

Studiet inngår som en del av masterstudiet «Bibliotek – styring og ledelse», ved Høgskolen i Oslo og Akershus (HIOA). Det er tenkt å la Moss bibliotek være ett av to case i masteroppgaven, i tillegg vil også Kongsberg bibliotek utgjøre et case.

Du er valgt som respondent fordi du hadde en sentral rolle under planleggingen og gjennomføringen av bygging av det nye biblioteket i Moss.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Din deltakelse i prosjektet innebærer at det gjennomføres et intervju på maksimum ca 1,5 timers varighet. Intervjuet vil bli tatt opp på lydbånd, samt at det vil bli gjort notater underveis i intervjuet. Spørsmålene vil omhandle byplanlegging i kommunen på et generelt nivå, samt spesifikt knyttet opp til bibliotekets rolle i forbindelse med dette. Det vil bli et særskilt fokus på utviklingen av området i Møllebyen.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Lydopptaket som blir tatt opp under intervjuet vil i etterkant bli transkribert og benyttet i oppgaven, både direkte og indirekte. Sitater fra intervjuet vil kunne bli gjengitt i oppgaven for å belyse eller understreke et område eller et poeng.

Jeg vil tilstrebe å fjerne mest mulig personopplysninger om deg i oppgaven, og kun ditt fornavn, yrke / funksjon og bostedskommune vil bli oppgitt. Jeg vil oppmerksom på at det til tross for dette likevel vil kunne være mulig å forstå din identitet ved å koble fornavn, yrke/ funksjon og kommune.

Når det gjelder de opprinnelige dataene (lydopptak og transkribert), vil det kun være student og veileder som har tilgang til disse under arbeidet med oppgaven. Dataene vil bli slettet umiddelbart når oppgaven er ferdig.

Som informant vil du få mulighet til å lese igjennom den teksten i oppgaven som inneholder opplysninger om deg selv, og godkjenne denne, før publisering.

Prosjektet skal etter planen avsluttes i juni 2016.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli slettet fra oppgaven.

Dersom du ønsker å delta eller har spørsmål til studien, ta kontakt med:

Student: Beate Aakerøy: Telefon, 40479982, e-post: aakeroy@outlook.com

Veileder (HIOA): Sunniva Evjen: Telefon, 67238044 / 90186626), e-post: sunniva.evjen@hioa.no

Studien er godkjent av Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS.

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta i et intervju. Jeg er inneforstått med at selv om det kun er mitt fornavn, yrke / funksjon og kommune som vil bli oppgitt i oppgaven, vil dette likevel kunne medføre at min identitet gjennom dette vil være mulig å identifisere.

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 3: Informasjonsskriv Kongsberg

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet

”Blir folkebibliotek brukt bevisst i strategisk byutvikling, og hva er i så fall målet og ambisjonen med dette? En undersøkelse av Moss bibliotek og Kongsberg bibliotek”

Bakgrunn og formål

I Kongsberg ble folkebiblioteket i 2015 flyttet til et nytt bygg i Krona. I dette studiet søkes det å belyse i hvilken grad flyttingen av biblioteket inngikk som en del av en bevisst og strategisk Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet

”Blir folkebibliotek brukt bevisst i strategisk byutvikling, og hva er i så fall målet og ambisjonen med dette? En undersøkelse av Moss bibliotek og Kongsberg bibliotek”

Bakgrunn og formål

I Moss ble folkebiblioteket i 2002 flyttet til Møllebyen. I dette studiet søkes det å belyse i hvilken grad flyttingen av biblioteket inngikk som en del av en bevisst og strategisk byutvikling, eller om det var andre forhold – alene eller i hovedsak – som avgjorde denne flyttingen. Dersom biblioteket inngikk i en bevisst byutviklingsstrategi i kommunene, vil det fokuseres på å finne ut hva som i så fall var målet og ambisjonen ved dette.

Studiet inngår som en del av masterstudiet «Bibliotek – styring og ledelse», ved Høgskolen i Oslo og Akershus (HIOA). Det er tenkt å la Moss bibliotek være ett av to case i masteroppgaven, i tillegg vil også Kongsberg bibliotek utgjøre et case.

Du er valgt som respondent fordi du hadde en sentral rolle under planleggingen og gjennomføringen av bygging av det nye biblioteket i Moss.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Din deltakelse i prosjektet innebærer at det gjennomføres et intervju på maksimum ca 1,5 timers varighet. Intervjuet vil bli tatt opp på lydbånd, samt at det vil bli gjort notater underveis i intervjuet. Spørsmålene vil omhandle byplanlegging i kommunen på et generelt nivå, samt spesifikt knyttet opp til bibliotekets rolle i forbindelse med dette. Det vil bli et særskilt fokus på utviklingen av området i Møllebyen.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Lydopptaket som blir tatt opp under intervjuet vil i etterkant bli transkribert og benyttet i oppgaven, både direkte og indirekte. Sitater fra intervjuet vil kunne bli gjengitt i oppgaven for å belyse eller understreke et område eller et poeng.

Jeg vil tilstrebe å fjerne mest mulig personopplysninger om deg i oppgaven, og kun ditt fornavn, yrke / funksjon og bostedskommune vil bli oppgitt. Jeg vil oppmerksom på at det til tross for dette likevel vil kunne være mulig å forstå din identitet ved å koble fornavn, yrke/ funksjon og kommune.

Når det gjelder de opprinnelige dataene (lydopptak og transkribert), vil det kun være student og veileder som har tilgang til disse under arbeidet med oppgaven. Dataene vil bli slettet umiddelbart når oppgaven er ferdig.

Som informant vil du få mulighet til å lese igjennom den teksten i oppgaven som inneholder opplysninger om deg selv, og godkjenne denne, før publisering.

Prosjektet skal etter planen avsluttes i juni 2016.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli slettet fra oppgaven.

Dersom du ønsker å delta eller har spørsmål til studien, ta kontakt med:

Student: Beate Aakerøy: Telefon, 40479982, e-post: aakeroy@outlook.com

Veileder (HIOA): Sunniva Evjen: Telefon, 67238044 / 90186626), e-post: sunniva.evjen@hioa.no

Studien er godkjent av Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS.

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta i et intervju. Jeg er inneforstått med at selv om det kun er mitt fornavn, yrke / funksjon og kommune som vil bli oppgitt i oppgaven, vil dette likevel kunne medføre at min identitet gjennom dette vil være mulig å identifisere.

(Signert av prosjektdeltaker, dato)